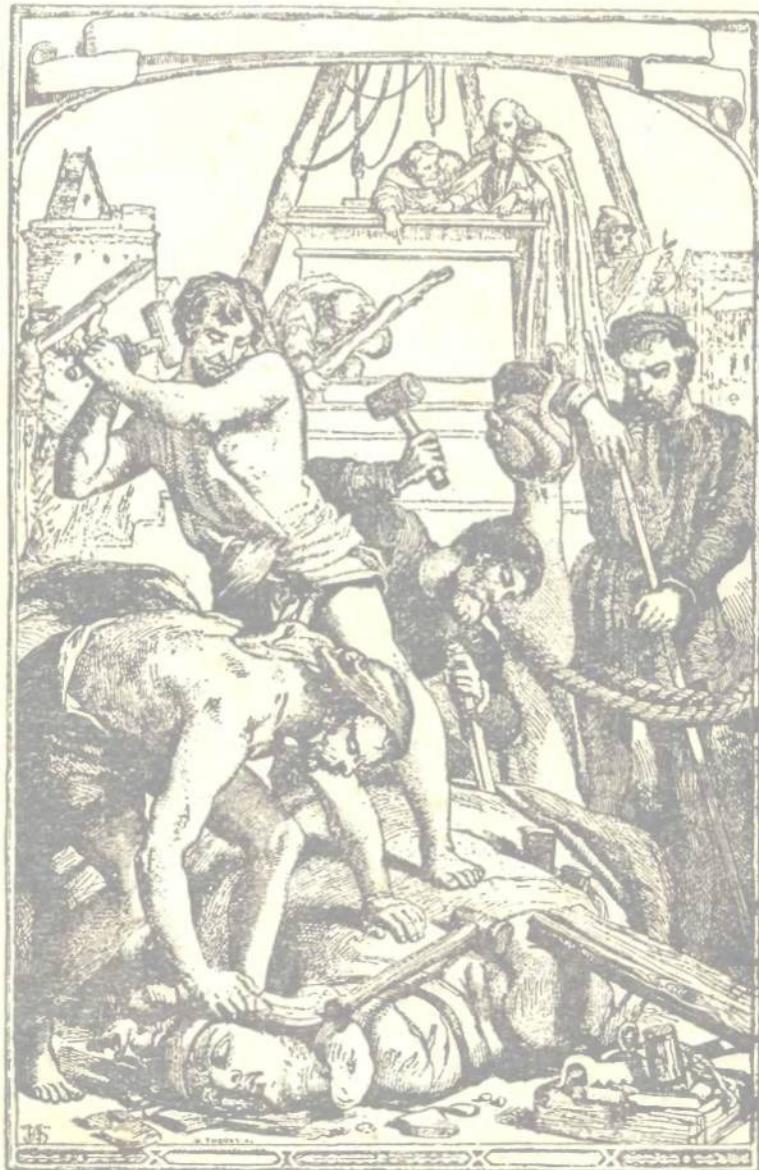

СВЯТА ВІЙНА

Holy War, translated into Ukrainian from John Bunyan's Works.

ВЛАСНА БІБЛІОТЕКА
Й.ІВАСЬКІВ

СВЯТА ВІЙНА

ДУХОВНА АЛЄГОРІЯ НАПИСАНА ДЖАНОМ БОНЯНОМ
В АНГЛІЇ.

Переклав на Українську мову Др. Іван Кмета Ефімович.
Лос Анджелос, Кал. З.Д.А.

Видано коштом Бр. і. Сестри в Христі Й. Шкула.
Чікаго, Ілл. З.Д.А.

Накладом Видавництва Християнського Вістника:

ЕВАНГЕЛЬСКИЙ МІСЯЧНИК:

CHRISTIAN HERALD

728 College Ave.

Winnipeg Man., Canada.

Вінніпег. Ман. 1945. р.

Війна з драконом.

Откр. 12: 7—13.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

“СВЯТА ВІЙНА”, релігійний класичний твір у формі аллегорії, належить перу Джана Буньяна, славного англійського релігійного автора. Він народився в Елстов, р. 1628-го, в періоді початку руху Євангельських Християн Баптистів у Англії. Як Джан виріс, то проповідь Євангелії захопила його серце, він навернувся до Господа, переніс великі атаки диявола з усіх сторін, — спокуси духовні і переслідування від влади.

В році 1660 його було вкинуто до в'язниці, де він перетерпів за своє визнання дванадцять років. Наче Йов давніх часів Джан Буньян без нарікання ніс хрест свій. Дома злидні і горе, осліпла маленька донечка, а батько довгі роки в кайданах, хоч не вчинив жадної провини проти краю чи людей, лише що повірував у Євангелію! Отам, у мурах холodних в'язниці, надхнув його Бог написати найбільшу англійську аллегорію, “ПОДОРОЖ ПИЛИГРИМА”. Згодом він написав і “СВЯТУ ВІЙНУ”, що перший раз перекладається на українську мову. Її автор помер у р. 1688. Терниста була дорога його життя! Але не було б отих тернів, горя, мук і сліз, — не було б може на світі й праць його безсмертних.

Перекладач вдячний Богові за нагоду участі в цій приємній праці, яке не є звершена з технічної стороною, але сумлінна. Віддалі від місця друковання книжки й інші обставини нашого виключного часу полішають нагоду зробити деякі поліпшення другого видання, особливо побільшення числа малюнків, які дуже корисні в книжці аллегоричного стилю. Приятелям І. Шкулі, П. Кіндратові, та друкарям за старання їхнє в технічній праці, висловлюється отут сердечна подяка.

Читач знайде при читанні “СВЯТОЇ ВІЙНИ” духову поживу й світло ясне для християнського життя. Нехай Бог поблагословить народ наш цим друкованим надбанням!

Д-р І. А. Кмета.
Лос Анджелес, Калиф. 1945.

Слово Поручення.

Слово від Редакції Християнського Вітника, як додаток до вступного слова, у початку видання цеї великої праці Свята Війна. Цю книжку поручається Українському народові, для поширення Християнської думки та Євангелії, для просвіти духовної, та ще одну цеглинку придбану для будови Української літератури, та для великої слави нашому Господеві, і Спасителі, Ісус Христові.

Книжка Свята Війна, перекладена за великим старанням і працею Д-ра Івана Кмети Ефімовича, з Лос Анджелес, 1945 р. з англійської мови на Українську, де сама ця праця говорить про себе, що перекладчик є авторитетним українським письменником, і автором кількох менших виданих книжок а особливо, книжка християнської поезії під назвою: Ліра Імігранта.

Разом з великим признанням за працю Д-ра І. К. Ефімовича, і старанням при її виданню, слід згадати за великих добродійів Бр. і Сес. І. Шкулів, з Чікаго, З. Д. А., котрих коштом випущено цю так важну працю у світ, що є частиною їх дімовядницького служення для Господа, у жертвуванню для діла Божого, де вони навчилися відкладати з свого приходу велику частину для поширення Євангелії між Українським народом в цілому світі. І ця книжка останеться на довго памяткою цього їх служення в користь нашему народові і на славу Господеві.

П. Кіндрат, Редактор.

СВЯТА ВІЙНА

В моїх подорожах багато я мандрював по ріжних краях, довелось мені познайомитися з отим славно-звісним континентом Всесвіту. То є великий та чудовий край! Знаходить ся він поміж двома бігунами землі та якраз поміж чотирма сторонами неба. Досить води є в ньому, прикрашують його гори та долини, досить в ньому всілякого овочу, повітря там гарне й людей подостатку.

Не всі люди мають одинаковий вигляд та й не одною мовою говорять, ріжняться звичаями та релігій ними думками. Одні з них праведні, а інші ні, отак як і всюди. В тім краю, як сказав я, довелось мені навчитися Іх. мови, звичаїм і уштиности. Та й сказати правду, я був дуже задоволений з того, що я бачив і чув поміж тими мешканцями Всесвіту. Навіть більше, я жив і вмер би, як один з них, так захопився я був ділами їхніми, коли б мій Учитель був не післав мене до Свого Дому, щоб я там виповнив роботу для Нього та й оглянув все зроблене.

Отже, в отім краю Всесвіту є гарненьке місто, що прозивається Людськодуші. І немає подібного йому в цілому світі! Знаходиться це місто якраз поміж двома світами, а перший організатор і майстер його, як переконався я після перевірки найкращих та й справедливих документів, був один по іменню Шадай. —Буття 1:26— Збудував він його для власного задоволення. Це було найкраще, що Він зробив в тім краю, вершок слави Його творчести. Чудове було місто оте Людськодуші, як тільки було збудоване. Навіть кажуть, що Ангели сходили з неба поглянути на нього та й спі-

вали там від радости. Те місто мало важне завдання та владу від Князя вимагати послуху від усіх та й впокорювати тих, що противилися.

В центрі того міста збудований був славний та прекрасний палац — Екл. 3:11 — Князь Шадай збудував той палац для Себе, а не для когось іншого. Почасти для Свого вдоволення й почасти, щоб страх чужинців не панував там. Це місто Князь Шадай також призначив бути гарнizonом, але доручив тую службу людям того міста. Стіни міста того були дуже добре збудовані, так що коли б не з причини самих мешканців його, то ніколи ніхто не міг би їх похитати чи зруйнувати.

Те славне місто Людськодуші мало пятеро воріт, щоб ними входити та й виходити. Так само як і стіни були ті ворота міцні та неприступні, і ніхто не міг відчинити їх знайдвору, а тільки по волі тих мешканців, що жили в тім місті. А оце наїздиська тих воріт: Ворота Ушей, Ворота Очей, Ворота Уст, Ворота Носу, Ворота Почуття.

Були ще й інші гарні річі у тому місті Людськодушах, що допомагали йому бути славним та кріпким містом. Було в ньому завжди подістаку всілякої поживи, мали там мешканці найкращі закони в цілому світі. Не було там злодіїв чи розбішак, всі люди там були правдиві та кріпкі в дружбі, а це, як відомо вам, велике діло! Додати до цього треба, що завжди й так довго, як ті мешканці Людськодуш були вірні Князеві Бсемогутньому, його світло присутності та охорона й радість були над тим містом.

Однак, здавна був один могутній велітень Дияволос, ото він і намі-

рився пійти війною на славне місто Людськодуші, щоб перемогти його та й зробить місцем свого мешкання. Отже перше ми поговоримо про походження отого Дияволоса, а потім і про війну його з славним містом Людськодушами.

Цей Дияволос є справді великий та могутній князь, а разом з тим він убогий і нещасливий, мов жебрак. Щодо його походження, то він перше був одним із слугів у Князя Всемогутнього-Шадая, який дав йому почин та й поставив його на почесному та високому місті, дав йому владу велику, що рідко знаходимо її. Цей Дияволос був "сином зірниці", Ісаїя 14:12. Це дало йому багато слави та близку, становисько, що мало б вдоволити його люцифорове серце, коли б воно не було ненаситиме та велике, мов само пекло.

Отже, Дияволос володіючи такою славою та владою великою, забажав ще більшого, щоб стати паном всього на світі, першим по Князеві Всемогутньому-Шадаєві. 2. Пет. 2:4, Юди 1:6, але те все Князь Шадай зберіг для Сина свого і навіть віддав йому. Отак Дияволос порадився перше з самим собою, а потім з товаришами своїми, які й погодилися з ним напасті на Князевого Сина, щоб убити його та й спадщину загарбати собі. Але Князь Всемогутній і Син його все те бачили. Нічого заховати від них неможна в цілому світі, що належить їм. Кріпко люблячи Сина Свого Всемогутній-Шадай почувся тим дуже вражений. Негайно Він пильно взявся за тих противників Синових, осудив їх за зраду, за жахливе повстання, й отітаємні пляни. Хутко Він вирок той виконав, викинувши їх геть з палацу довірливости, пошани, користі, радості. Закинув Він їх у жахливу яму та й закував у кайдани, щоб ніколи не користали з Його ласки, як

було перше, але прийняли ту кару на віки вічні.

Отже, тепер Дияволос та спільніки його побачивши, що втратили ласку Князя Всемогутнього на віки, до гордошів своїх ще додали злість та гнів проти Шадая та Сина Його — 1. Пет. 5:8. Почали вони шукати у великому гніві, чи не знайдуть чогось, що належить Князеві Всемогутньому, маючи замір пошкодити володінню Його. Отож сталося так, що Дияволос довідався про крайну Всеф'їту, а в ній дістався до міста Людськодуш. Бачив він, що те місто було найкращим творивом рук Князя Всемогутнього-Шадая, запалав він бажанням пошкодити тому містові, бо ще перше був там, як творилося воно, і тепер був радий, що знову знайшов його. Наче лев голодний заревів Дияволос: — Нині знайшли ми найкращу нагороду! Прийшов час пімсти Шадаєві за те все, що Він заподіяв нам!

Отже посадили вони та й скликали військову раду, щоб розглянути пильно всі методи, якими можна їм здобути славне місто Людськодуші.

1. Чи слід їм всім показати себе з тими планами мешканцям Людськодуш. 2. Чи краще їм сісти проти міста в дрантях жебраків. 3. Чи ліпше їм почати війну словами та неправдою. 4. Чи може вислати кілька своїх товаришів до міста з наказом, щоб стріляли потроху найзначніших міщан Людськодуш, як сами бачитимуть, що то корисно для справи повалення міста.

По довшій дискусії вирішили вони, що гуртом наступати на Людськодуші не виходить, що ліпше кільком з них пійти на ту роботу, або одному з них.

— Нехай я буду сам той, що цю роботу зробить, — сказав Дияво-

лос. Всі з тим погодилися.

На друге предложення, чи мусять сісти проти міста, також не погодилася військова рада. Алекто не порадив товаришів, щоб не злякати міщан Людськодуш, бо вони нікого в світі окрім себе не бачили, були б на сторожі проти таких обірванців, як Дияволосова братія. Раду жорстокого Алекто сподобав і Аполлон, сказавши, що згодився він з князем Дияволосом, що цим способом не здобути міста.

Тоді обізвався могутній велітень Веельзевув: Добре сказано, найкраще нам доступити до Людськодуш звичайним способом для міщан, щоб вони й не зауважили нас зразу.

Почали тоді вони радитись, як Дияволос мав виглядати, йдучи виконати те завдання. Говорили так і інакше. Врешті, обізвався Люципер та й каже: — Найкраще було б, коли б князь його уявив тіло творива, над яким панують мешканці того міста, щоб вони навіть гадки не мали, що проти них є замір. Та й, щоб осліпити Людськодуші, нехай він візьме тіло створіння, яке міщани ті вважають дуже мудрим. — Буття 3:1, Одк. 20:1-2. Ця порада всім дуже сподобалася, нагородили вони оплесками Люципера, й вирішили, що Дияволос має узяти тіло драконове, бо той був в ті часи дуже знайомий з містом тим мов би пташка з хлопчиком, в примітивнім стані він був дивним для міщан міста.

Щодо третього предложення, чи слід їм відкрити наміри й плани свої наперед містові Людськодуші, то також відкинули його. Але ухвалили четверту точку, щоб убивати найзначніших мешканців того міста спритно, і одним з перших убитих мав би бути чоловік, по іменню Непереможний, кликали його ще в

Людськодушах капітан Непереможний. Великий чоловік був цей Непереможний, сам Дияволос та товариші його боялися цього капітана більш, ніж цілого міста Людськодуш. Отже, хто мав би убити його? Це мало бути першою справою і вони призначили одного Тисифона, тобто “гнів озера”, виконати те завдання.

Отак закінчивши ті наради, вони рішучо всі повставали, щоб виконати замір, та й пішли проти Людськодуш, тільки невидимо для його міщан, окрім одного, що зробився драконом.

Отже підступили вони до міста та й сіли проти Воріт Ушай, бо то було тільки одно місце, звідки вони могли чути, що діялося в Людськодушах, а через Ворота Очей могли все там бачити. Зробили план проти капітана Непереможного. Засіли на віддалі стрілу з лука, а Велітень Веельзевув підступив близче до Воріт та й покликав мешканців вислухати заяву, яку проголосить його помішник Оратор. Затрубив він голосно у трубу тим давши знак, щоб вийшли начальники міста на розмову. Отже повиходили говорити з ним начальники Неповинний, Суддя, Секретар та капітан Непереможний. Начальний Суддя поглянув на них та й запитав, чого вони хочуть, та нашо стривожили трубним звуком усе спокійне місто.

Тоді Дияволос, прикинувшись мов би ягнятком, почав свою річ:

— Панове славного міста Людськодуш! Ви можете зрозуміти, що я недалеко мешкаю від вас та післаний князем зробити вам послугу. Отже, хочу бути вірним вам і собі, бажаю дещо вам сказати. Дозвольте ж мені почати мову мою і вислухайте мене терпеливо. Перше всього знайте, що шукаю цим добра

для вас, не для себе. Добродії, скажати вам правду, я прийшов показати вам дорогу, як ви можете дуже легко позбавитися ярма того полону, в якім ви є, і не дуже багато знаєте про те.

Після цих слів міщане почали пильніше прислухатися, говорячи:

—Що це? Що він таке мовить?!

— Я хочу вам дещо сказати про вашого Князя... Я знаю, що він дужий і всевідомий. Але відносно того, що він сказав вам, то не є правдою і не для вашого власного добра.

1. Все, що він сказав вам, не прийде на вас, все те не станеться, хоч ви й зробите заборонене ним діло. Та й чи можете ви ще довше лишатися в рабстві страху перед великою карою, що ніби то мала прийти на вас, як вчините таку незначну річ, попоїсте з того овочу, що заборонив він?

2. Його закони, кажу далі одверто, не є мудрі або справедливі. Де ж тая мудрість, коли мусите бути так покарані, коли скоштуєте овочу з дерева! І ви коритеся тим законам Князя-Шадая! Далі, заборонив він їсти вам з того дерева, бо ви б дістали таке знання, що й не уявити нам! Нащо вам сліпо слухатися того наказу? Чому б вам не збагатити своє знання? О, мешканці Людськодуш, цього славного міста, скажати вам прямо, — ви ще не вільний народ! Ви в рабстві, і то тому, що вас одурено, бо Шадай забажав того: така моя воля, так і буде! Та й чи не жалко подумати, що заборонена річ принесла б вам не втрату, а навпаки, принесла б вам мудрість та пошану. Тоді очі ваші просвітліють і сами станете подібні богам! Отже, коли це все так, то чи ж можете ще довше бути рабами того князя? Нема вам вигоди так лише

тися! Яке жахливе рабство лишатися в сліпоті? Чи ж не підказує розум вам, що ліпше мати відкриті очі, ніж в темряві ходить? Хіба ж не ліпше бути на волі вам, ніж сидіти на замку в темній печері? —

Ото саме тоді, як Дияволос так промовив до міщан Людськодуш, Тисифон вистрілив у капитана Непереможного, який стояв біля воріт, та смертельно поранив його в голову. На здивовання людей *того* міста Непереможний упав мертвий через стіну. Дияволос підбадьорував своїх, а місто Людськодуші злякалося, відвага покинула їх і вони не мали сили в серцях боронитися.

Тоді виступив Оратор, якого Дияволос привів з собою. Він так почав свою річ: — Добродії, це є день великої радості для князя моого, що перед нами стоять такі поважні слухачі. Вірю, що приймете пораду мою. Мій князь має до вас велику любов! І хоч він добре розуміє, що цим робить собі небезеку з боку Князя-Всемогутнього Шадая, але ота любов примушує його зробить ще більше, ніж те. Отже, немає потреби для мене говорити вам, що він сказав вам щиру правду. Ті слова його сами себе віправджають. Само імення того дерева може покласти край непорозумінню. Отож додам тільки пару слів поради вам, з дозволу моого князя. Поміркуйте над його словами, погляньте на те дерево та на обіцянний овоч! Памятайте, що ви знаєте нині дуже мало, а це дорога до глибшого знання! Роздумуючи, не захітайтеся в сумніві, прийміть добру пораду. Ви ж поважні громадяни славного міста! —

Як оглянули ті люди, що дерево добре до поживи, що воно є гарне подійтись на нього, а до того воно дає знання, — вони зробили так,

як Оратор порадив їх. Вони взяли та й іли з овочу того дерева. А про це я мав би вам сказати трохи раніше: ще як той Оратор говорив до народу, Неповинний, мій начальник, подібно до капитана Переможного впав мертвий на тому місці, де він стояв. І не скажу вам, чи то від стріли з табору Веельзевува, чи від негарного запаху від старого Оратора. Кладу пеню більше на останню причину.

Отак померли ті два хоробрі мужі. Кличу їх хоробрими, бо вони були красою та славою міста Людськодуш. Та ѿ не лишилося більше там сильних духом людей, тому всі скрилися Веельзевулові й стали йому за рабів.

Отже по смерті тих хоробріх мужів що зробили люди? Звісно, стали тішитись раєм нерозумних людей, почали випробовувати, чи сказав їм правду Оратор. Перше вони поглянули на заборонений овоч, потім взяли від нього та й іли. А вчинивши так, опяніли від тої поживи, та й відчинили Ворота Ушей і Ворота Очей. Тим способом впустили Дияволоса та армію його до міста. В ту хвилину цілком забули доброго Князя Всемогутнього-Шадая, його закони та неминучий суд за порушення приказу його, не порушать слова його відносно того обочу.

Дияволос же, вступивши до міста, пішов до самого центру його, завершуючи перемогу, та спостерігаючи, що серця людей горнутуться до нього. Знаючи, що користати треба, заки залізо гаряче, він продовжив агітацію далі і сказав:

“О, люде міста Людськодуш! Справді, зробив я вам велику послугу, підніс вас високо в пошані та дав вам волю! Але, мої біdnі Людськодушці! Нині мусите подумати про те, щоб захищатись. . Бо вчує Князь

Шадай про все, що сталося, та й загнівається, що порвали з ним союз. Що ж ви зробите? Діставши свободу знову, зробитесь його рабами? Як прийде він, що будете робить то ді?”

Тоді вони всі однодушно сказали: “Пануй ти над нами!” Отак Веельзевув зробився їхнім князем. Певно, що не тратив він часу, а зразу пішов до палацу, куди впустили його. А той палац, тую силу міста, був збудував сам Князь Всемогутній Шадай для радості та вдоволення свого. Цей палац стався тепер кублом зла для Велитня Веельзевува. Далі почав він робить різні зміни в місті. Перше всього зкинув з посади начальника міста, добродія Розуміння, а також і писаря, по йменню Сумлінного. У цих обох одняв він владу. До того ще й примусив добродія Розуміння жити у темряві, збудувавши стіну високу біля хати його й закрив сонячне світло. Аж по війні його звільнили звідти.

Що ж до писаря Сумлінного, то цей був людиною одваги та правди, говорив було тільки істину за Князя Шадая. І хоч він тепер був під владою Веельзевува, але від часу була можливість, що почне говорити проти нього дужим голосом на че рев лева. Дияволос боявся цього писаря Сумлінного найбільше, ніж кого будь у місті.

Тому, що Велітен боявся Сумлінного, то й вирішив він його якось знівечити, щоб той не почав часом наче грім говорити про нього. Придумав він помалу ушкодити його світлий ум та зробить серце його черствим. Як надумався він, так і вчинив з Сумлінним. Помалу заволік він його у гріх та беззаконство, так що Сумлінний не тільки став трохи морально знівечений, але скоро втратив і свідомість грішних

вчинків. І це найгірше, що Дияволос міг зробить. Отже придумав він далі свій злий план, переконуючи людей міста Людськодуші, що Сумлінний зробився придуркуватий, то му нема чого звертати увагу на його балачки. Вживав же Дияволос та кого аргумента проти Сумлінного: як він при своєму розумі, то чого не говорить все однаково, а бунтується, як находить на нього приступ хвороби.

Отак та іншими хитрощами Дияволос навчив Людськодуші зневажати та понижати Сумлінного, як той часом підіймав голос за правду. Бо ще до того примусив він його заперечувати все те, що говорив, як находило на нього, у хвилини веселості Сумлінний одкідав те, що твердо говорив під час надхнення. Безумовно, це було причиною, щоб люди легковажили ним, не слухали його. І не говорив Сумлінний більше про Князя-Шадая Всемогутнього вільно, а наче під примусом, з на казу. Також не був він рівним у вчинках, робився нервовий, то, здавалось, був він мертвим, то сплячим, і це саме тоді, як ціле місто Людськодуші легковажно жило й танцювало під Велитневу дудку.

Коли ж часом бувало, що ті міщани лякалися громового голосу Сумлінного, тоді Велитень промовляв до них, той Дияволос, кажучи, що старий Сумлінний говорив ні з жалю до них ні з любови, а просто маючи звичку таку робити шум. Та й далі промовляв Дияволос:

“О, Людськодуші, памятайте, що в отому гніву та крикові Сумлінного немає жадного слова від Князя Всемогутнього! — Отак дурив він людей, бо то дійсно був Божий голос до них.

— О, Людськодуші, ще більше скажу вам! Погляньте, як добре слу

жив я вам! Все, що міг, зробив для вас, все, що найкраще є в світі, дав вам. Мої закони й порядки принесли вам багато більше вигоди й потіхі ніж ті, що мали ви в раю. Та воля, яку дав я вам, є більша ніж коли ви мали, бо знайшов я вас людьми наче в полоні. Я не поклав ніякої заборони щодо ваших вчинків, мої закони, приписи чи суди не лякають вас цілком. Я не кличу вас давати мені відчит в ділах ваших, окрім того придуркуватого, — знаєте, про кого мовлю. Я дозволяю вам жити наче князям і не контролюю вас багато, як і ви мене.”

Отак Дияволос заспокоював стривожених людей того міста. Ні, ще більше того. Оті промови його підіймали ціле місто на гнів і бучу проти старого Сумлінного, бажали, щоб він мешкав за тисячу миль від них, — його присутність, його слова, навіть вигляд його настрашував їх бо згадували вони давні часи, як Сумлінний докоряв їх ще більше. Нема слова, тепер він був не той.

Однак, марні були бажання іхні. Не знаю, певно силою Князя Всемогутнього-Шадая та мудростю його, Сумлінний не полішив їх і жив поміж ними далі. Окрім того, його дім був кріпкий, мов палац, і кріпко стояв біля фортеці того міста. Отже, коли б хто надумався й почав наступ на нього, то Сумлінний одчинив би шлюзи й затопив би потопом противників.

Але полишимо на час Сумлінного та прийдемо до чоловіка по іменю Рішуча Воля. Це ще один з начальних старшин того славного міста Людськодуші.

Цей Рішуча Воля був високого роду та й володів привileями, які не всі люди мали. Був він чоловіком великої сили, рішучости та одваги, і ніхто не міг переламати во-

лю його, раз він намірився щось робити. Певен я, що з причини великої своєї гордоци він не забажав бути тільки рабом у Людськодушах. Він намірився тримати високе службове становище під владою Вельзевува. Твердолобий був цей Рішуча воля! Тоді як Дияволос виголосив свою промову біля Воріт Ушай, цей Рішучий був першим, що погодився з Дияволосом, та й одчинив ворота, щоб Дияволос увійшов до міста. Тому то останній мав пріязнь до нього й лаштував гарне місце для цього Рішучої Волі. Бачив Дияволос одвагу та силу нового приятеля й забажав зробити його одним із своїх славних помішників.

Отже він покликав Рішучу Волю до себе та й розповів йому про тайну серця свого, але не треба було того переконувати ні в чім, Рішуча Воля згодився служити Дияволосі так само легко, як він пустив його до Людськодуш. Як відчув тиран Дияволос цю прихильність до себе, то зразу ж і поставив Рішучу Волю командантом палацу, начальником над стіною та сторожем воріт. Отже нічого без нього не могло робитися в Людськодушах, Рішуча Воля став володарем першим по Дияволосу самому! Його волю й бажання мали чинити всі мешканці Людськодуш. — Рим. 8:7.

Мав він ще за писара для себе одного по іменню Розум. Цей розум мав говорити всюди тільки так, як пан його, Рішуча Воля. Були вони власне одно. Отак мешканці Людськодуш були примушенні повнити всі пожадання волі та розуму, — Еф. 2:2-4.

Неможна забути, який жорстокий став отой Рішуча Воля, як дістав владу від Дияволоса! Перше всього він цілком зрікся свого першого Начальника і Князя, потім склав

присягу на вірність своєму великому панові Дияволосові. Діставши ж владу, він зразу почав робити дивовижні річи. Не можете уявити собі всього, що цей слуга Дияволоса вчинив у Людськодушах, хіба б сами те бачили віч-на-віч.

Перше всього Рішуча Воля вирішив позбутися громоголосого Сумлінного, щоб більше не бачити його й не чути слів уст його. Він завжди затуляв очі й вуха свої, як той промовляв часом. Рішуча Воля не бажав, щоб хоч трохи хто згадував про закони Князя Всемогутнього-Шадая. Наприклад, його писар Розум мав клаптики маленькі із закону Всемогутнього-Шадая, але як тільки Рішуча Воля вздрів їх, то взяв і викинув геть з Розумової хати. — Неем. 9:26.

Це правда, що писар Сумлінний мав трохи того закону також у своїй канцелярії, але не міг так легко приступити туди Рішуча Воля, бо було досить світла в покоях Начальника міського. Оте світло свічки непокоїло Дияволоса й помішника його Рішучу Волю. А цей останній мав ще й заступника собі по іменню Прихильний, що вславився нестійкостю своїх принципів, службою тілові власному, тому кликали його ще непристойний Прихильний, — Рим. 1:25-28. Була ж у писара Розума дочка, що звалася Пожадання, ото ж вона й покохала Прихильного, одно від одного не втекло далеко, та й стала його жінкою. Як стало відомо мені, мали вони дітей з того подружжя, імення деяких з них такі: чорняві хлопці Безсоромний, Злоріка та Ненависний. Мали вони й трох дочок: Зневажливу, Невірну та Пімсту. Ці також повиходили заміж у місті й зле кодло їх побільшало, але не маю охоти згадувати інших по іменню.

Отже, коли Велітень кріпко осівся в Людськодушах й поставив на поважні посади кого бажав, він почав роботу нищення. Був там у Людськодушах на Базарній Площі та на воротах палацу образ благословленного Князя Всемогутнього-Шадая, була та різьба на золоті й чудово й правдиво виконана. Покликав Велітень одного, по іменню Неправду, та й наказав йому попсувати той образ Князя-Всемогутнього й знищити його, а на тім місці поставити жахливий образ Дияволосів, щоб тим нищити й міщен Людськодуш і понизити Князя Всемогутнього. І взагалі, Дияволос не втихав, він воював з усім, що нагадувало правду і добро, він бажав довести місто до звіриного стану. Ту працю доручив отому Неправді. Понищивши всі добрі закони, Дияволос поставив свої власні, які давали волю пожаданню тіла, пожаданню очей та гордощам життєвим. — І. Івана 2:16, які не від Князя Всемогутнього, але від світу цього.

Та й багато більше лиха усякого чинив отої Дияволос в Людськодушах, намовляючи людей до зла й обіцяючи їм спокій, вдовolenня, радість та благословенне життя. Говорив їм, що ніхто не покличе їх на суд за оті вчинки. Ще розповідав їм про інші краї та про все, що заподіяно там, і любили слухати міща не про все те, що було недосяжне їх розуму. Далі, розквітавшись з Начальником міста та з Сумлінним, Дияволос подумав, що треба когось постановити на тих давніх посадах, до яких привикли люди. От він і настановив, кого бажав. За Начальника зробив одного Пожадливого, а цей не мав ні очей, ні ушей. Все, що робив він як начальник чи просто як людина, робив він по-звіринному, йшов за інстинктом злим. Сум-

но було дивитись на нього, бо ніколи почуття його не були добре, а все нечестиві. За міського ж писара Дияволос призначив замісьць Сумлінного одного бідолаху Доброзабудьку по йменню. Цей нічого іншого не міг памятати тільки злочини й чинив їх з потіхою. Він був схильний до того, щоб заподіювати шкоду та горе навіть мешканцям Людськодуш. Його злий приклад навчив і міщен тих ходити слідами злими того Доброзабудька. Бо ж завжди так воно буває, як проводи рі чинять зло, то й люди цілого краю починають робить так само. Окрім цих двох Дияволос ще додав своїх людей, щоб були в міській ради за радників та інших начальників міста.

Оце найголовніші з них: Невіра, Чванько, Клятьбенко, Безсердечний, Гнівчук, Неправдин, Зговірливий, Нещирий, Пяничка, Брехневецький та Атеїстов. Отож усіх тринадцять. Невіра найстарший з них, а Атеїстов наймолодший з тії братії.

Продовжуючи далі працю свою, Велітень надумався збудувати кілька фортець в Людськодушах, отже збудував він перше три такі фортеці, що здавалися неприступними. Першу назвав він Гордовиклик, бо була вона центральна й призначена була берегти міщен, щоб не знали про давнього Князя Всемогутнього. Другу фортецю назвав він Північною, вона була для цілі, щоб люди міста не знали самих себе. Дав він ймення третьій Солодкогріх, бо завданням її було берегти Людськодуші від бажання чинити добро. Перша з тих фортець стояла близько біля Воріт Очей для того, щоб заслонювати світло. Друга була кріпко збудованою біля старого палацу, щоб там було також темно, а третя з них стояла на Базарній Пло-

щі. Збудувавши ті фортеці, Дияволос призначив за начальника над першою одного страшного злоріку по йменню Богоненависника. Він був у тій ватазі розбишак, що приступили були до Людськодуш напочатку. На начальника над фортецею Північною призначив одного по йменню Темряву, а для третьої, Солодкогріхів, взяв собі Тілолюба. Цей був безсоромний розпусник. Він мав більше вдоволення в пожадливості тіла, ніж у цілому раю Божому.

Тепер Дияволос почував себе без печним. Він полонив Людськодуші, осівся в них, знищив стару управу, встановив свою власну, нову. Також знищив монумента Князя Всемогутнього-Шадая, й поставив свого власного. Він понищив старі книги закону й висунув свої власні вітряні обіцянки та фальшиву науку. Нову раду міську настановив й збудував оті три фортеці для захисту, наколи б Добрый Князь-Шадай чи Син його виступив проти нього війною.

Отже можете бути певні, що до цього часу дійшла вістка так чи інакше до Доброго Князя Всемогутнього-Шадая про оті всі події в Людськодушах, як оте чудове місто на континенті всесвіту було втрачене, як отої відступник велитенъ Дияволос, колись слуга Шадаїв, осівся там. О, так! Про все те було відомо Князеві до найменчих подробиць! Розповій про те вірний вістун Князеві Всемогутньому не на таємній авдієнції, а прилюдно, в присутності Сина його, високих достойників, начальних вождів, та інших вищих при Князеві. Всі вони чули про оті події. Та ѹ коли б хто бачив тих, що слухали вістуна того, то здивувався б вельми, великий смуток, велика печаль впала на серця всіх тих близьких до Князя Всемогутнього. Тільки сам Князь та

Син знали наперед, що так станеться з Людськодушами, й знали вони вистарчаючу поміч для міста того, лише ні кому вони не сказали нічого. Було ѹ ім дуже тяжко та сумно, що сталося так з Людськодушами. Було тяжко ѹ багато більше, ніж кому з тих вірних засумлених достойників.

Князь сказав, що боліло в скорбі серце його, — Буття 6:5-6. Та ѹ Син почував себе так само. Всі навколо них відчули, що мали вони велику любов та співчуття до Людськодуш, того славнозвісного міста!

Отже після отієї ради ще приватно вони говорили, що Людськодуші, хоч втрачені нині, але напевне будуть відібрані назад і таким чином, що Князь та Син його дістаниуть собі вічну славу виконавши те діло. Тоді Син, — особа приемна та тиха, що завжди співчуває засмученим, а в серці має постійну ворожечу з Дияволосом, — цей Син Князя Шадая-Всемогутнього подавши руку Отцеві й приобіцяв, що буде слугою його в ділі привернення назад Людськодуш, так обіцяючи скав, що не відступить ніколи від того наміру, Іс. 59:5; Йос. 13:14; І. Тим. 1:15. Суть тієї обіцянки така: Син має одного певного часу відбути подорож у крайній Всесвіту і там чином правди покласти основу повного визволення тих людей від тиранії Дияволоса.

Навіть більше того, Еммануїл вирішив почати війну певного часу проти Дияволоса з тим, щоб дужою рукою вигнати його з Людськодуш, з гнізда його, та ѹ приняти те місто під опіку ѹ владу свою.

Зробивши такий план, наказ зразу був виданий Начальному Секретареві, щоб негайно розписав листи по всіх кутках Всесвіту про все, що вирішено. Короткий зміст того маніфесту такий, перечитайте його,

як бажаєте докладно знати про все:

“Нехай буде відомо всім людям, що Син Князя Шадая-Всемогутнього зробив заповіт з Отцем, приобіцявші привернути до нього знобу місто Людськодуші силою своєї незрівняної любові, та й поставити людей тих в багато щасливіші обставини, ніж були вони навіть перед тим, як Дияволос опанував Людськодушами. Ці маніфести були подані до відому народу в багатьох місцях Всесвіту та й спричинили вони чималий неспокій тому тиранові Дияволосу, бо, подумав він, тепер буду я атакований, і місто заберуть від мене.

Занепокоївшись він почав обмислювати своє положення й скоро прийшов до рішення оцих думок: перше, щоб про ту новину ніхто не довідався в Людськодуших, бо, скажів він, як довідаються міщане про план першого Князя свого, тоді вохи почнуть революцію проти управи моєї. Щоб осягнути тієї цілі, він почав вихвалювати помішника свого Рішучого та й наказав йому дуже пильнувати коло всіх воріт міста, — найбільше ж коло Воріт Ушай та Очей. Ще сказав йому Дияволос:

Я довідався про план повернення Людськодуш у першу неволю Шадая Всемогутнього. Хочу вірити, що то тільки байки про все те, але ні в якому разі про них міщане Людськодуш не мусять знати! Бо ті чутки спричинили б неспокій поміж ними. Ця новина не є приємною для мене і, знаю, не тішиться нею, пане Рішучий, і ви сами. Отже, мусимо вжити усякої мудrosti, аби поховати в могилі оті чутки, що можуть принести людям великий клопіт. Нехай же щоденно сторожа пильнує уважно всі ворота міста! Перевіряйте всіх, що приходять здалеку торгувати до міста. Також

наказую, щоб таємна поліція ходила по місту та й мала владу винищувати всіх, хто змовляється проти нас, або намір має допомагати Князеві Шадаєві та Еммануїлові.

Все було зроблено Рішучим, як Дияволос наказав. Він уважно стежив, щоб ніяким чином ті чутки не дійшли до мешканців Людськодуш.

По-друге, так зробивши, Дияволос виготовляє нову присягу для Людськодуш та й примушує їх поклятися й зробити ще раз жахливий союз з ним. А саме, що вони ніколи не зрадять йому чи начальнику його, й ніколи законів його не перемінять, що вони визнають, стоятимуть з ним і захищатимуть його, як единого Князя свого, відкидаючи всякого, хто б побажав взяти Людськодуші під владу свою.

Отак Дияволос думав собі, що Князь Шадай-Всемогутній ще мав сили відірвати їх від того союзу зо смертю й пеклом. —Іс. 28:15. А міщани були такі легковажні, що на віть не помислили добре про ту присягу, вихвалялися вони й бубоніли поміж собою про вірність своєї тиранові, клянучись, що не зрадять ніколи, що не перекинчики вохи, що не перемінять старого пана свого на нового. Отак Дияволос кріпко привязав бідних Людськодушців.

По-третє, Заздрість, що ніколи не чується досить дужою, спонукала Дияволоса ще на один крок, аби тільки більше попсувати мораль Людськодуш. Отже звелів він одному з своїх урядників, по іменню Брудникові, неприємне, звіринне, беззаконне оголошення та й прибити його на дверях палацу. Тим він дозволив усім вірним синам Людськодуш чинити все, що апетити їх бажають. Та й ніхто не мав права спиняти їх чи забороняти робити що вони бажають, бо тим би про-

гнівали свого князя.

А вчинив дияволос отак з таких причин:

1. Щоб місто Людськодуші все більше слабло й слабло. Наколи б почули ті люди про визволення від Князя Всемогутнього, щоб не були вони здатні вірити, надіятись чи згодитись з тією правдою. Бо й розум говорить, чим грішник більший, тим він менше має надії на ласку.

2. Думав Дияволос, як будуть Людськодуші жити у таких великих гріах, то може й Сам Еммануїл, Син Князя Всемогутнього, побачи вши оті жахливі вчинки у місті перемінить гадку Свою про їхнє визволення, хоч він і зробив заповіт про їхнє визволення. Знав Дияволос, що Еммануїл був святий і був святий Шадай. Знав Дияволос добре, що за гріх зкинуто його з висоті слави небесної. Отож думав він, що може гріхом утримує Людськодуші за собою. Але боячись, що й цей вузол може розвязатись придумує він ще далі.

Четверте. — Він вживає всіх способів, щоб серця міщан тих утримати з собою. Отож він починає страшити місто, що Князь Шадай збирає велику армію і має намір знищити Людськодуші. Тим Дияволос попереджає можливі чутки про неминучу війну з Князем Всемогутнім. Скликає він ціле місто на Базарну Площу та й своїми устами повними неправди так говорить до народу:

“Добродії й мої дуже добрі приятели! Ви всі знаєте, що ви є мої законні громадяни й мешканці славного міста Людськодуш. Я добре поводився з вами, великі привилеї й свободу мали під моїм урядом, на честь вам і мені та й на ваше вдовolenня й радість. Нині, слухайте,

славні Людськодуші! Здалеку чути звуки тривоги, тривоги для нашого славного міста. Дуже мене жаль об гортає за вас, бо отримав я пошту від самого пана Люципера, що старий ваш князь Шадай збирає велике військо проти вас, щоб скорінити вас. І оце, Людськодуші, та причина, що спонукала мене скликати вас на віче. Бажаю порадити вас, що було б найкращим зробить в такому випадку. Про мене, то я можу сам уникнути нещастя й полишити вас у великій небезпеці, але серце мое так кріпко привязалося до вас і така неохота мені покидати вас, що готовий я стояти з вами до останнього чи власті в тій небезпеці. Шо ви скажете, Людськодуші?” Тоді всі вони, як один, закричали: смерть тому, хто не буде боронити Людськодуші!

Тоді знову почав говорити Дияволос: даремно думати про мир з ним, бо Князь знає його. Правда, зразу він може й буде говорити перед нами про ласку свою, щоб тим запобігти великий клопіт для себе й легше опанувати містом. Отже, щоб він не сказав, не вірте тому, ні одному слову, ні одній рисочці. Та мова його буде лише для того, щоб подолати нас, щоб як митонутимем у крові, в крові власній, він міг зробить нас здобиччю своєю. Я такої думки, що мусимо боронитись до останнього чоловіка! Не приймаймо його умови до миру, бо в тім небезпека наша. Кров, кров, нічого тільки кров, при кожному звукові Шадаевої труби проти бідних Людськодуш! Вставайте ж! До зброй! Я вже чую, що він вже йде.... Стійте ж готові, щоб я міг, заки є час, навчити вас як бути спрітними у війні. У мене є багато зброй для всього міста, озброю вас від голови до ніг! І нічого він не вдіє вам, як будете

у тій зброї моїй. Ідіть же до палацу моого та й приготуйтесь до війни! Там є шолом, щит, панцир і спис, та й багато більше всього, що допоможе вам воювати достойно мужів.

1. Мій шолом визначає надію, що будете мати успіх в кінці життя вашого. Ні стріла, ні камінь, ні спис не пошкодить тому, хто має його.

2. Мій панцир залізний, Одкр. 9: Я виготовив його в державі моїй, та й визначає він тверде серце, як залізо, як камень, що не знає співчуття. Не майте милості й страху! Це важлива зброя для мого війська, що ненавидить Шадая.

3. Мій спис — то язик, що запалений вогнем пекла, й може говорити зле проти Шадая, Еммануїла, проти його дороги, проти людей його! — Пс. 56:5; Як. 3:6. Вживайте його; хто має його, той не буде подоланий.

4. Мій щит є невірря! Заперечення слова правди.. Або тих погроз, що Шадай буде судити грішних людей. — Йова 15:26, Мар. 6:5. Вживайте його, він добру роботу робить. Військо Еммануїлове знає, що він шкодить вірі, хоч і сам часом гнеться. Не вірте тому, що вам кажуть про істину!

5. А далі в зброї моїй є гарна частина: німе й глухе серце, що не молиться. Отже не кричіть до Шадая про ласку! Не благайте! Ви кріпкі мужі, ви у зброї моїй! Та й ще я маю більше зброї: вогонь, смерть і стріли усякі... Тоді знову почав говорить Дияволос:

Памятайте ж! Я є ваш законний князь! Ви присягли мені, ви зробили союз зо мною, виявіть мужність свою, будьте вірні моїй цілі! Памятайте добро, яке я зробив для вас.. Стіймо ж твердо, подолаймо в цій війні і весь світ буде наш! А тоді я всіх вірних мені зроблю князями,

генералами, хорунжими! Який славний час буде тоді для нас!

Ото ж Дияволос озброївши своїх прислужників та всіх рабів своїх в Людськодушах проти законного Князя їхнього Шадая-Всемогутнього, зразу ж він подвоїв варту біля всіх ворот того міста, а сам засів у фортеці, в палаці наче неприступному. Військо ж оте, що з рабів його складалося, почало старатно робити військові вправи, співало зухвалі пісні, та вихвалилося, що, як справді прийде час війни з Князем Шадаєм, то вони, мовляв, будуть такі дужі та хоробрі!

Тим часом добрий Князь Всемогутній готував армію, щоб вислати її проти Дияволоса та й звільнити від тирана того Людськодуші. Однак він не думав вислати її зразу під проводом Еммануїла, хороброго Сина, але перше вирішив послати військо своє з одним із слуг та й побачити настрій Людськодуш. Та армія мала поверх сорок тисяч вояків, людей відданих Князеві, з його власного двірця.

Вони підступили під місто Людськодуші. Чотири генерали вели ту армію поділивши її на чотири частини. Імення первого з них було Громовий, другого Переконаний, третього Суд, а четвертого Виконатель. Оцих послав Князь Шадай одвоювати Людськодуші. — Пс. 60:4. Кожному з тих офіцерів дав Князь Всемогутній по прапорові, тому що за вдання його було добре й право на Людськодуші належало йому. Зібравши отих генералів та все військо видав ім Князь накази привселюдно, щоб усі знали, що мають робить. Отже вислухаємо доручення, яке Всемогутній Шадай зробив військові своєму.

ВІРНОМУ ТА ШЛЯХОТНОМУ ВОЖДЕВІ ГРОМОВОМУ. — О, ти, Громовий! Один із моїх дужих та вір-

них офіцерів з десятком тисяч моїх хоробрих слуг, іди в імення мое з силою твоєю, Мат. 10:11, Лук. 10:5 — до нещасливого місті Людськодуш, та й як прийдеш до нього, перше всього скажи, що бажаєш помиритися з ними, щоб вони скинули з себе ярмо нечестивого Дияволоса та й повернулися назад до правдивого Князя свого й Господа. Скажи їм, щоб очистилися від усього, що Дияволосове у місті тому, додглянь, щоб мав ти повне вдоволення з їхньої слухняності. Коли в покорі сердець послухаються вони, тоді постав залогу свою у місті й не чини зла ні кому з тих мешканців, але люби їх й чини їм добро та й скажи, що свого часу і я прийду до них та й виявлю їм ласку свою. Однак, якколи б вони противилися тобі, та повстали проти тебе, тоді велю тобі вжити всю силу, могутність і спритність, щоб впокорити їх силою руки. До побачення!"

Отже ви бачите суть доручення того, бо й інші вожді майже те саме вислухали від Князя Шадая. Одного дня, коли похід був призначений, вишколене військо з прaporами, мо маяли весело в повітрі, рушило на Людськодуші. Перед вів Громовий, посередині з військом ішли Переконаний та Суд, а ззаду йшов Виконатель з своїми людьми. Дорога була далека, переходили воної багато країв, а люди ті не заважали їм, але благословляли на подвиг той, Єф. 2:13-17. Князь Шадай всюди опікувався ними. Багато днів проминуло в дорозі, і ось дійшли вони до Людськодуш. Як поглянули вони на місто те, стало боляче й сумно їм всім, бо зразу видно було, що мешканці ті піддалися злій волі та науці Дияволоса.

Сказати коротко, підійшли вони до Воріт Ушей та й розташувалися там, щоб зробити наступ на мі-

шу боронити вас і себе та й честь нашу! До побачення!"

Великий жах опанував тими людьми, як почули вони оте все. Почали бігати вони по місту з криком: Рятуйте! Рятуйте! Люди, що світ перевертають, сюди вже прийшли", та й ніхто з них не міг заспокоїтись. Кричали далі вони: "Руйники спокою й народу нашого сюди прийшли!

Останнє це сподобалося Дияволосові, бо, подумав він, що мешканці всі послухались його та й будуть гаряче боронити місто.

Отже, як Князеве військо спочивало коло Людськодуш три дні, відслав начальник Громовий свого трубача до Воріт Ушей, щоб затрубив він там та й сповістив народ в іменство. Мешканці ті зацікавилися тим військом, його близкучим одягом, прaporами та дисципліною, повіходили вони подивитися на гостей. Дијаволос же вздрівши їх, вискочив з палацу тай завернув їх всіх до фортеці, де й почав промовляти до них:

"Добродій, хоч ви й вірні мої приятелі, але я не раджу вам виходити дивитись на оте військо, що облогу робить довкола нас, щоб воювати з нами. Чи ви знаєте, хто вони? Це ж ті, про яких я говорив вам, що прийдуть знищити ваше місто, проти них озброїв я вас та й ум озброїв ваш! Отже бийте тривогу! Нехай ціле місто озбройтесь проти них! Я боюся за вас, тому подвоїв варту коло воріт, тому серця ваші зробив, мов з каменя. Невже ж ви виявите себе слабовільними, мов ті жінки? Фі! Бийте в барабани! Бороніться! Стійте як добрі вояки! Ми маємо хоробрих людей в Людськодушах. Вже більше не буду докорятися вам, але посилаю вас й зобовязую вас, щоб не було більше нічого такого подібного! Не виходьте без дозволу моого! Ви чули мене! Я му-

ня Князя Всемогутнього Шадая, що прийшло військо його звільнити місто. Звали трубача того Уважним і він все чинив, як слід було, але ніхто з людей не вийшов послухати, що він мав сказати, так звелів їм Дияволос. Прибіг Уважний і оповів про те начальникові Громовому.

Той зажурився трохи і послав трубача до намету. Потім кличе його знову та й посилає ще раз до Воріт Ушай затрубити, щоб вийшли послухати, однак, ніхто не з'явився, так пильно виконували вони наказ Дияволосів.

Тоді Громовий скликає старшин військових, щоб порадитись, як ділі чинити, щоб оволодіть Людськодушами. Після дискусій в тій справі вирішили вони, щоб трубач Уважний ще раз затрубив коло Воріт Ушай, аби люди вийшли послухати, що мають сказати їм в імення Князя Всемогутнього. Якже вони знову не вийдуть, то Уважний все одно має їм голосно сказати про план оволодіння Людськодушами для правдивого Князя їхнього, — Лк. 14:23.

З наказу начальника Громового лішов трубач та й затрубив і промовив до міста, що силою великою наступить армія Князя-Шадая і при мусить їх слухатись його. Тоді обізвався дужим голосом відступник Рішучий, що був головним помічником Дияволоса та начальником всіх воріт міста:

“Хто ти є, трубаче? Звідки ти прийшов та з якої причини робиш тут неспокій та заколот коло міста нашого? —

Тоді обізвався знову Уважний:

— Я є післанець шляхотного начальника Громового, генерала всіх військ Князя Всемогутнього-Шадая, проти якого ти та все місто збунтувалося та й повстало проти нього. Мій начальник має важну новину

вам сказати через мене. і тобі, членові цього міста. Як спокійно вислухаєте, то ліпше буде вам, а ні—за наслідки не ручусь!“

Тоді сказав Рішучий: — Промовляй, я передам слова твої панові моєму, та й почую, що він думає про все те.“

Але трубач знову сказав: — Вість ота наша на велитневі Дияволосові, але до нещасних людей міста цього! Нам байдуже, що Дияволос скаже, ми прислані сюди звільнити місто від його жорсткого панування, щоб люди повернулися назад в слухняності, як і перше було, до свого доброго Князя Шадая-Всемогутнього, найкращого в цілому світі.“

Промовив тоді Рішучий: “Я передам слова твої міщенкам.”

Трубач знову йому: —не обдури нас, бо тим самим себе одуриш! Бо як по-доброму не піддастеся, то будемо воювати з вами й покоримо місто. Завтра будете бачити знак, — чорний прапор виставимо на горі та гарячі громостріли. То буде виклик та зневага князеві твоєму! То на знак наміру нашого впорити всіх вас князеві Всемогутньому!“

Рішучий зійшов із стіни, а трубач Уважний повернувся до табору свого. Обступили його начальники та старшини і він оповів їм про розмову з Рішучим. Тоді старшина Громовий сказав: — будемо ще якийсь час лежать в окопах наших та й побачимо, що будуть робить оті бунтівники.

Отже, коли чутки про міщан тих не було, Громовий звелів затрубить у труби й приготуватись на всяку хвилину та й наступить на місто. Тоді й людськодушці більше занепокоїлись, подумавши, — це війна. Але Громовий ще раз звелів Уважному вийти й промовити до міста. На цей раз люди вийшли на стіну

коло воріт Ушай, де була велика охорона. Громовий бажав говорити до начальника міста, ту посаду три мав один Невіра. Цей вийшов наперед, але начальник Громовий здивувавшись промовив:

Це не він! Де мій добродій Розум, що був головою міста? Йому я передав би вість від Князя Шадая. —

На те обізвався Дияволос, бо він також вийшов на стіну:

— П. генерале! Ви вже майже чотири рази тривожите Людськодуші, і як ви це собі думаете, я сподобав все те. Та яким авторитетом ви чините все?"

Тоді старшина Громовий, ігноруючи Дияволоса, голосно промовив:

— Знайте оце нашасні бунтівники Людськодуші, що милосердний Князь Величний Шадай Всемогутній, начальник мій, прислав нас сюди повернути вас до слухняності йому. Наказав він мені, що як скоритеся по-доброму, то щоб я був з вами, як брат чи приятель, але як забажаєте бунтуватись, то я-маю вас покорити великою силою моєю.

Тоді виступив начальник Переконаний та й промовив:

— Слухайте сюди, о, Людськодуші! Колись це було місто чистоти, а тепер зруйноване неправдою та обманом, Рим. 3:10, 19-23. Ви чули, що брат мій Громовий сказав вам. І то буде мудрим кроком і щастям для вас, як приймете умову миру, ласки від Князя Шадая, проти якого ви збунтувались, а він дужий навіть знищити вас, як би бажав того. Наколи ви скажете, що не згрішили проти нього з того часу, як збунтувались, — то був початок гріха вашого, — то це засвідчить проти вас. Як це можна з'ясувати вашу слухняність і покору тиранові отому, що собі за князя вибрали? Як це ви відкинули закони добрі Князя Всемогутнього? Та ѿ що визначає,

що озброїлись проти нас і ворота заперли перед нами, вірними князя правдивого вашого? Отже, розумні будьте та й прийміть предложення брата моого заки ласка ще є для вас, Лк. 12:58-59.

О, Людськодуші, не тікайте від ласки в тенета тисячи нещасть, бо дурить вас отої Дияволос! Памятайте, любов наша до вас та слухняність Князеві нашему привели нас сюди до вас. Подивіться, який тихий Князь наш, що просить вас та благає до ласки його повернутись, 2. Кор. 5:18-19. Він милостивий, не хоче смерти він нашої! Він хоче життя вашого щасливого!"

Тоді виступив начальник Суд тай промовляв так само, просячи їх памятати, що двері ласки не будуть все одчинені, прийде час і пізно буде. Прийде суд Мал. 4:1. Страшний суд! І тоді навіть Дияволос тримтів від жаху. А потім промовив начальник Виконатель, говорив про дерево без плоду, про те, що зрубають його. Словя його були огневі, як і попередніх товаришів:

“Отже, покаєтесь ви, чи мусимо зрубать вас, як дерево сухе? Вже сокира готова й при корені положи мо її. Я маю наказ вчинити суд! Тільки слухняність Князеві Всемогутньому урятує вас від суду! . . . Приймите ласку, приймите мир! —

Але цих добрих слів любові й перестороги Людскодущі не бажали слухати.

Однак Людськодуші відмовились послухати отих чотирьох хоробрих вождів. Звуки промов їхніх добра били у Ворота Ушай та відчинити їх не подужали. Місто забажало взяти якийсь час, щоб приготувати відповідь на ті предложення післанців і вождів Князя Всемогутнього.

Вожді ті сказали, якщо їм відадуть живим Злохитаного, що по-

між ними живе та псує їхні думки, то вони готові дати ім час для роздумування.

Тоді Дияволос, що також був присутнім там, замявся, дуже не бажав він втратити Злохитаного, бо той був його оратором, і мав гадку сам відповісти, але перемінив гадку, та й звелів голові міста Невірі, щоб той говорив за нього.

Отже почав промову свою міський голова Невіра:

"Панове, ви прийшли тільки клопіт чинити нам! Ми не знаємо звідки ви і хто ви! Грізні промови виголосили ви, це правда, ніби-то з наказу Князя Шадая-Всемогутнього . . . Але яке право він має так наказувати? Вимагаєте, щоб ми покинули князя нашого, -та покорилися під захист Шадая, то й простить він нам минулі провини. Потім ви погрожуєте нам руною, як не послухаємо вас. Отож, слухайте, вожді, що ні князь мій Дияволос, ні я, ні Людськодуші, — ми ні річей ваших, ні вас, ні Князя вашого, сили Його, чи гніву того не лякаємося. Тому не піддаємося вам! Що ж до війни, ми будемо захищатись! Ще раз говорю, — ми не боїмося вас, не думаємо служити вам. Наші ворота всі замкнені. До середини міста вас не пустимо! Ваша присутність тут тільки нервує народ наш, — Лк. 11:21. Чуєте, забираєте все, що маєте, та й геть ідіть, а то нападемо на вас!"

Та промова сміливого Невіри була підтверджена Славільним. Він не радив їм лютити Лева-Дияволоса. Так само промовляв і писар Доброзабудько. Тоді Людськодуші почали від радості кричати та танцювати на стінах міста, наче-б-то отримали вони перемогу над вождями Князя-Шадая.

Дияволос повернувся до палацу, так само Невіра й Доброзабудько. Але Рішучий-Славільний пішов до-

глядати **За ворітми**, щоб мали вони подвійні замки та запори на всякий случай. Цей начальник настановив одного по іменню Упередження доглядати за вартою коло воріт. Цей Упередження був злою людиною, а під ним було шістьдесят вояків, кликали їх глухими людьми. Вони все мовчали.

Отже побачили вожді армії Князя Всемогутнього, що без битви не обійтися, що Людськодуші хочуть війни, почали вони готуватись. Зібрали вони значнішу силу біля Воріт Ушай, бо то стратегічне місце. Поставили військо і в інших пунктах, а потім дали воякам слово-знак чи пароль: **ВИ МУСИТЕ НАРОДИТИСЬ ЗВИЩ**". Тоді затрубили труби. Місто з шумом дало відповідь. Отак почалася битва. Людськодуші виставили на стіні біля Воріт Ушай дві великі гармати, першу назвали Гордоумка, а другу Уперта. Думали, що налякають ними військо вождів Князя Шадая. Але так не війшло, бомби летіли помимо ушай воїків і вони не звертали на них уваги. Виставили вони також й менчі гармати.

Вожді Шадаєві мали свою зброю й налягали головно на вежу біля Воріт Ушай, били в будинки та цілили в людей. Однак, Дияволос люто захищався, Доброзабудько, Невіра та Славільний були з ним завжди. За ціле літо битви так-що мали дуже малий поступ у тій війні. Прийшла зима й вони відійшли на спочинок. Без сумніву, з обох сторін були деякі втрати.

Мусимо згадити один цікавий случай, що стався під час битви. Коли саме вожді підступали під стіни Людськодуш, тоді зустріли вони трох молодих хлопців. Ці юнаки бажали прилучитись до армії Князя Всемогутнього. Одного з них кликали Переказ, другого Замуд-

рий, а третього Вигадка.

Вожді радили тих хлопців добре об мислити намір свій, але ті таки виявляли велику охоту служити Князеві Всемогутньому - Шадаєві. Тоді вождь Громовий прийняв їх до свого відділу. Отож під-час битви гру па Славільного спрітно атакувала армію Громового ззаду та й полонила тих трох юнаків: Переказа, Замудрого та Вигадку. Взявшись у полон, одвели їх до Дияволоса. Там вони розповіли все про армію, в якій служили, а потім навіть побажали прилучитися до армії Дияволоса вої, кажучи, що вони не мали твердого переконання релігійного, а жили надією на кращу долю взагалі. Дияволос, звичайно, тішився іхнім рішенням та й віддав їх під управу одного з помічників своїх Байдужного, написавши йому ласкавого листа. Цей Байдужний зробив тих двох хлопців малими начальниками, а Вигадку полішив біля себе зброєносцем.

Армія вождів Князя Шадая також зробила досить клопоту містові. Дах на будинку голови міського був зруйнований, сам Славільний був трохи на смерть не забитий, і кілька інших померли в тій битві: Божбеню, Розпутній, Гнівецький, Брехневецький, Г'яничка, Плутниценко. А також дві гарматі на стіні біля Воріт Ушай були збиті й лежали у багні.

Як було вже сказано, що армія Князя Всемогутнього стояла на спочинку в зимі довкола Людськодуш. Але, однак, активність її виявлялася й порушався спокій грішних мешканців міста. Часом вояки трубили у труби так тривожно, частіше ночами темними, що Людськодущі лякалися та й не могли відбувати свої гріховні оргії та бенкети. А то раптом з праць каміння летіло на місто, хтось був убитий часом, стог

нав хтось поранений. А то раптом численне військо Шадаєве бігло біля стін, викликаючи на битву місто. Отак тривога та була постійна для Людськодуш і Дияволос так змучився, що й не знати, чи спав він хоч трохи. Як оповідали, між людьми тими пішли ріжні бесіди, почалися сумніви, тощо. Одні казали: жити так неможливо. Інші: Не бійтесь, скоро це все спиниться.. Треті радили: Ліпше піддатися Князеві Шадаєві. . Але дехто побоювався, чи прийме він їх тепер. .

Тоді ж і старий писар Сумління почав голосно докоряти Людськодушам, слова його лунали з великим шумом, а військо кричало та-кож. І місто лякалося й тремтіло.

Прийшли тяжкі часи на Людськодуші, все, що любили вони, почало щезати — Лк. 15:14-15. Натомість горе та пекучий огонь пекли серця. Тіні смерті з'явилися на лицеях мешканців міста. Ой, як бажали вони витати тишу та спокій хоч і серед тягарів тих життя!

Вожді Князя Всемогутнього та кож вислали з трубачем Громовим заклик до Людськодуш, аби скорилися вони їм та Князеві Шадаєві. Кликали вони раз і два, і три. Думали вони добре, а може одумаються люди та й приймуть те добре слово. І певно, що були б прийняли Людськодуші той заклик, але Невіра, Славільний та сам Дияволос уперто стояли на своєму. У першому слові своєму Громовий говорив про прощення й забуття провин Людськодуш Князем Всемогутнім, як послухають вони його. У другому слові суворіше остерігав їх перед бідою, що йде на них. Третього ж разу суверо сказав, що не певен чи вожді його більше схильні до кари чи милости, але вони вимагають, щоб ворота міста зараз же їм відчинили!

Людськодуші стривожились та й

побажали мати нараду. Від них вийде та й стане на стіні біля Воріт Ушай сам Славільний і промовить від них. Вожді Князя Всемогутнього та військо їх велике підступили до Воріт Ушай. Тоді Людськодуші пропонували свої услів'я, на котрих вохи погоджуються стати одним народом з ними.

1. Щоб голови їх полишилися на посадах своїх і далі, тобто Писар, Доброзабудько, і Славільний.

2. Щоб ніхто із прислужників Дијаволосих не був викинений геть Князем Шадаєм.

3. Щоб і їм, Людськодушцям, було полишено всі права, які вони набули під час панування над ними Дијаволоса.

4. Щоб нові закони чи виконавці їх не були заведені без їхньої згоди на те.

— Оце такі наші пропозиції і услів'я, на котрих ми погоджуємося служити Князеві Шадаєві, — сказали міщани Людськодуш.

Коли ж Вожді вислухали оті дивні й безсоромні домагання, тоді вони доручили знову Громовому промовити до них. Таку річ тримав Громовий:

— О, ви, мешканці Людськодуш! Коли я почув звук труб ваших, що кликали нас на нараду, як душа моя зраділа! А коли ви сказали, що бажаєте покоритись Князеві нашому, ще більше зрадів я. Однак, як почув я про безсоромні услівя ваші, тоді радість моя обернулась у смуток, а надія в страх за вас. Відчуваю я, що старий ворог ваш Злохитаний навчив вас чого домагатись. Але ті услівя не варті того, щоб їх вислухав віоний слуга Князя Всемогутнього. Цілком ми відкидаємо їх з огидою! Людськодуші, о коли б довірилися Князеві Шадаєві ради спокою вашого, та віддалися на волю його, на услівя ласки його, то ми

прий memo вас і помиримось з вами. А як ні, то знаємо, що діяти нам з вами!"

Тоді Невіра викрикнув:

— Годумати тільки, хто може погодитись піддатися невідомому противнику, не бувши переможеним ним! Не опушу меча й не даю згоди своєї! Та й хто знає характер князя того? Одні кажуть, що він дуже багато вимагає від підданих своїх, як хто на волосинку відступить, уже й кара за те! Уважайте, Людськодуші, раз піддастеся, то всю волю вашу втратите, та й більше не вернути її вам! Та й хто запевнить нас, що не переріже той князь усіх вас! А на місце ваше нових людей посадовити у місті вашому, он що!"

Промова Невіри поклала кінець усім хитанням. Вожді повернулись на зимові кватири свої, а Невіра пішов у палац до Дијаволоса. Той привітав його весело, вислухавши про все слово в слово, приобіцявши йому всесвітню посаду післанця свого, як минуться всі клопоти.

Часливий вийшов Невіра від Дијаволоса, але раптом зауважив, що в місті починається повстання. Тоді саме, як він мав нараду з Дијаволосом, старий голова міський Розум та писар Сумлінний почали пerekонувати людей, що багато ліпше їм піддатись Князеві Шадаєві, та й покласти на ласку його. Інакше горе велике приде на місто й не уникнути його. Тоді люди почали гомоніти й навіть кричати: О, Вожді Князя Всемогутнього! Як би нам попасті під владу Князя вашого! Невіра думав, що злякає їх своєю великою особою, аж тут люди накинулися на нього! Була б біда йому, якби не заховався своєчасно в палаці своєму. Тоді народ обступив дім з погрозами зруйнувати його, та не міг. Аж ось, Невіра, набравшись духа, зявився у вікні та й про-

МОВИВ ДО НІХ:

—Добродії, чого це ви так три вожкітесь та й в чім справа, скажіть мені! Тоді Розум відказав йому:

—А це тому, що не допустили ні мене, ні Сумлінного, як Вожді Шадоєві про мир радились з тобою. Ви погрішили тоді! Ви тільки на слові бажали піддатися Шадаєві, а пла нували жити в гріхах по волі Дияволосовій. Вожді говорили про милість та ласку Шадаєву, ми могли бути помилувані, а тепер? Ви попсували все!"

Тоді заверещав Невіра: —Зрада, Зрада! Всі до зброй, вірні слуги Дияволосові! Всі до зброй!!

Сумлінний промовив: —Послухайте, Невіро, все, що сказав Розум, наш поважаний голова, цілком справедливо, а ви, виглядає так, є ворогом Людськодуш. Справді, нацо було так понижати Вождів Шадаєвих, чому було б не прийняти їхню добру раду? Тепер всім нам загрожує біда і то ласкою вашою."

Невіра лютував і погрожував до нести все Дияволосові. Розум же доводив, що Невіра чужий Людськодушам, що може підпалити місто й з товаришами своїми втікти геть серед нещастя. Тоді Невіра більше лякав владою і карою!

Саме тоді прибігли зі стіни вожді Савільний, Упередження, Злохитаний та інші старшини та й побажали знайти про причину суперечки. Одні говорили так, другі інакше. Всіх прошено замовкнути й тоді, старий лис, Невіра поклав усю пеню на Розума й Сумлінного, що це во ни таїй клопіт вчинили. Партия Дияволосова стала по одній стороні, а прихильники Князя Шадая стали по другій. І так прийшло до бійки. Багато ран зазнали обідві сторони. Сумлінного збив з ніг один Німий, по іменню; Розума чуть не застрілили. А диявольці також по-

страждали, —Безрозсудний був забитий одним Думкою. Старого Упередження затоптали на смерть у болоті. Байдужний пожвавів, але йому дісталося від обох сторін, бо він не підтримував нікого, зламав ногу він. Савільний тільки посміхався, дивлючись на бійку. Як все перейшло, тоді Розума й Сумлінного Дияволос замкнув до вязниці, а з полоненими він поводився досить жорстоко. Він навіть планував побивати їх, але те не принесло б йому користі, бо куча була коло всіх воріт.

Однак, повернемось знов до вождів Князя Всемогутнього. Повернувшись до табору, вони зібрали військову раду. Одні радили, щоб зараз же раптово атакувати Людськодуш, інші ж говорили, що було б ліпше ще раз звернутись до них з відою через трубача, бо, здавалося, що місто схиляється потроху і може піддастися Князеві. Щоб не пошкодити тим людям жорстоким актом, вони ухвалили послати трубача до Воріт Ушей. Хутко той прибув туди, люди звернули увагу на клич його та й деякі підійшли послухати його.

Трубач так почав свою промову: "О, зачерствілі серцями бідні Людськодуш! Чи довго ви будете гинути в нерозумінні добра свого, в гріхах ваших? І ви, безглузді, доки будете тішитись безглуздям євоїм? Доки будете відкидати предложення добрі від Князя Шадая Всемогутнього та довірятись словам неправди з уст Дияволосових? Чи думаете ви, що як впокорить він нас, то оті злі вчинки й слова ваші на добро вам він зарахує? Чи не розумієте ви, що не боячись вас він радить піддатися, а для добра вашого? Чи думаете, що ви дужчі за нього? Подивітесь на небо, та й погляньте на сонце та на зорі, як далеко вони від

вас! Чи в силі ви заборонити сонцеві, щоб не сяяло, або місяцеві, щоб він ніччу не сходив у пору свою? Можете ви порахувати зорі та дощеві заборонити на землю падать? Чи можете ви води з океанів викликати, щоб усю землю закрили? Отож, діла ті які Князь наш звершує! В імення його до вас прийшли ми, аби ви зрозуміли добро своє та й піддалися йому. Оце вимагаємо піддачі! Скоріться післанцям Його!"

Мешканці Людськодуш, вислухавши оті слова, оставпіли та й не знали, що їм відмовити. Хвилиною тієї нерішучості скористав Дияволос та й почав свою річ отак:

Громадяне й мої вірні підданці, коли оті слова післанця Шадаєвого правдиві, про силу та велич того Князя, то страх перед ним буде завжди тримати вас у рабстві, а ви буде те нещасними легкодухами! Як ви можете витримати присутність його, а зараз він далеко від вас! А, ось, я ваш князь, на рівній нозі з вами стою, та й можете ви бавитись зі мною, наче з тим коником у траві. Пригадайте свободу, яку дав я вам! Як правду отої трубач говорив, то чому ж підданці Шадаєві по всьому всесвіту в рабстві живуть, га? Вони нещасні люди в усьому світі! Уважайте ж, Людськодуші, бажаю, щоб боляче було вам розлучатись зі мною, як боляче мені буде з вами розлучатись. Подумайте, меч все ще коло ніг ваших лежить: маєтете свободу! Знайте, як користатись нею. Маєте князя, умійте любити його й коритись йому."

По цій промові серця мешканців Людськодуш знову більше зачерт віли. Вони почали лякатись Князя Шадая Всемогутнього, а святість його кидала їх у розпуку. Порадившись трохи, вони вирішили дати відповідь трубачеві, що вони твердо бажають стояти при князеві сво-

єму, Дияволосові, і гадки не мають піддатися Князеві Шадаєві. Отож, було цілком даремно звертатись до них з відозвою, бо ліпше вони умрут на місці, ніж приймуть оті предложення.

Здавалося, що справа так погіршала, що й надії на спасення Людськодуш немає. Однак, вожді Князя Всемогутнього, добре знаючи силу його, не бажали визнати себе пе реможеними. Скоро послали ще одну відозву, багато суворішу тоном своїм. Людськодуші ж тонули все глибше в темряві, Ос. 11:2-7. Коли кликали їх, то вони віддалялись від них, хоч їх до Всешишнього кликали."

Тоді вожді Князеві погодилися більше не посилати таких відозв з Людськодуш, а вжити інших заходів для влокорення їх. Почали радитись. I, ось, вождь Переконання встав та й промовив:

"Браття, моя така думка, що ми мусимо без перерви пускати камінчики на місто з пращ, щоб завдавати їм постійної тривоги день і ніч. Тим ми будемо заважати лукавому духові у Людськодушах. Навіть лева можна приручити, як отак тривожити його.

Далі, порадив би я донести вістку Князеві нашему Всемогутньому Шадаєві про сумне положення міста, про те, що нам більше сили віднього треба та духа переконання, щоб простили він нам невдачі наші, та щоб прислав нам головного вождя, кого сам бажає, щоб даремним не був добрий почин наш і пришла повна перемога над Людськодушами!" Інші вожді виявили повну згоду з Переконанням та й вислали гуртом такого листа до Князя Шадая, — як прохання:

"Ласкавий та всеславний Князю, Володаре найкращого зі світів, Творче Людськодуш! З твого нака-

зу ми не жалували життя нашого і воювали проти славного творива твого. Відомо все тобі, о, Князю, що вчинили ми, аби впокорити тобі Людськодуші. Однак, ні тихі слова наші, ні обіцянки ласки твоєї, ні по-грози, ні зброя наша не привели нас до повного успіху.

Дияволос, Невіра та Славільний—головні ватажки — все шкодили нам. Прости ж нам невдачу нашу та й подаруй нам більше сили та спо-сібності для впокорення Людсько-душ. А нам пошли начального Вож-дя, щоб він навчав нас, як орудува-ти для слави твоєї, щоб полюбили тебе знову Людськодуші від усього серця та й боялися прогнівити ми-лосердя твоє. Амінь.”

Оту прозьбу до Князя вислали вони через одного покірного слугу по іменню Чоловіколюбського.

Воно було передане на руки Кня-зевого Сина. Той погодився доро-чiti його Самому Князеві, але зра-зу перечитав написане, дещо допи-сав і подав Князеві. Отець Князь був потішений тим проханням, бо воно самим Сином було подане йому, та й ще почав той говорить на ко-ристь Людськодушам ласкавими словами. Тоді обізвався Князь Все могутній до Еммануїла: “Сине мій любий!” — А той відповів йому: “Ось я, Отче!” — Сказав тоді йому Князь:

“Як і мені, тобі відомо про зане-пад Людськодуш, та про все, що ми вирішили з тобою зробити, та й що ти вже звершив для звільнен-ня з неволі міста того. Отже, го-туйся, Сине мій, іти на битву оту сам. Ти вирвеш їх з рук ворога, ти спасеш Людськодуші.”

Промовив на те Еммануїл: “За-кон твій у глибині серця моого, а чинити волю твою, то радість моя. Давно вже бажав я бачити день той, і, ось, іду звершити волю твою. По-

даруй же мені потрібну силу, яку сам бажаєш дати мені, і я пійду звільнити Людськодуші від Дияво-лоса та пановання його, від котрого вони гинуть. Не раз серце мое суму-вало по Людськодушах, а тепер во-но радістю переповняється. — Та й подібні добрі слова промовляв Ем-мануїл. I як тільки він скінчив слова свої, наче блискавиця чутка понес-лася по всій околиці, та й по всій окрузі. Тільки й мова мовилася про той величавий намір, про Сина, що поведе армію на Дияволоса. Багато поважних осіб бажали бути в тім ділі, та й за пошану собі рахували, що близче бути з Сином при звіль-ненні нещасних Людськодуш.

Було вірішено також довести до відому армії, що Еммануїл скоро прибуде з численною, неперемож-ньою армією. Як почули про те вож-ді, то вельми пораділи, кричали від радості. Навіть гори здригнулися. I сам Дияволос відчув жах і мороз пішов по тілі його.

Як прийшов призначений час, Ем-мануїл виrushив у путь з великою армією. Взяв він з собою і п'ятьох вождів. Перший був Віра, а кольор прапору його був червоний, один Обіцянка ніс його. Другий був та-кож поважний по іменню Добро-надійний. Прапор його був блакит-ний у руках хороброго Жданець-кого. Десять тисяч вояків з ним.

Був третій хоробрий вождь Лю-бов. Прапор зелений у нього, і Милосердний тримав його. На гербі ж двоє нагих сиріток, до серця при-тиснутих. I з ним було десять тисяч вояків.

Був четвертий вродливий вождь по іменню Непорочний, а прапор у нього дуже білий, а на гербі три золоті голуби. Прапор же той носив один Незлобивий.

У п'ятого ж вождя було імення Терпеливий, бо все переносив він.

Прапор був у нього чорний, а висів його один Довготерпецький. На гербі ж три стріли, що пройшли наскрізь золоте серце.

З отакою громадою рушив у похід Еммануїл. Перед вів Віра. Терпеливий ішов з резервами, а інші складали головний корпус. Перед ними у колісниці іхав Еммануїл. Вся зброя його була з чистого золота, і наче сонце сяяв вій, а вожді його наче зорі сяли, отримуючи світло від нього. Наказав ім Еммануїл, щоб багато взяли пращ і все те із золота, їй було в середині корпуса.

Отак ішли вони й спинились за яку милю від Людськодуш. Тут вони розташувалися, і, ось, чотирі вожді прийшли зробити донесення Синові, головному Вожеві, про стан армії. Потім всі вони підійшли до самих стін Людськодуш. Як уздрили вояки, яка сила прийшла ім на поміч, то так голосно від радості закричали, що навіть стіни здригнулися. А сам Дияволос дуже злякався.

Еммануїл наказав оточити місто з усіх боків, також насипали високі насипи довкола. Гора Милосердя з правого боку й гора Правосуддя з лівого. Зробили й форпости, кликали їх Правда і Безгрешний. На горі Милости стояли чотирі гармати. Найдужчі поставили на горі Уваги, проти Воріт Ушей. Як побачили Людськодушці таку величезну армію та зброю й насипи та вали, то перемінили думки свої, але не на ліпше. Тоді Еммануїл звелів, щоб білій прапор виставили на горі Милосердя. Тим він заявив, що може й хоче спасті їх, як навернуться вони в покорі до нього. Також показав тим, що вимовки не матимуть, як почне руйнувати їхнє місто. А на прапорі три голубці були. І висів той прапор милости аж два дні, але

Людськодуші не звернули уваги на те. Тоді з наказу його був вивішений прапор на горі Правосуддя, червоний прапор, але знову люди не звернули уваги.

Тоді звелів Еммануїл вивісити чорного прапора, а на ньому герб—три громові стріли. Та Людськодуші й тут не здригнулися.

Коли Син побачив, що ні ласка, ні погроза, ні кара не тривожить Людськодуші, тоді він засумував духом і промовив:

“Це незрозуміле відношення міста, певно сталося тому, що не розуміють вони, в чім справа, та що чекає їх. Отже треба ім добре вяснити справу, що станеться з містом, як почнеться війна проти нього. —

Тоді вислав він двох післанців з'ясувати містові справу. Люди так відповіли, що не мають права нічого говорити, ні вирішувати, а все у владі князя їхнього, Дияволоса. Та нехай він вийде й дасть відповідь. Як оте почув тихий Еммануїл, то знову глибока скорб пройняла серце його, бо зрозумів він, у якому рабстві у Дияволоса були ті бідні душі.

Тим часом мешканці Людськодуш пішли до князя свого та й переказали йому про все, що сталося. Однак, Дияволос зразу ніяк не бажав вийти й говорити з Сином Князя Всемогутнього, але намовляв людей тих, щоб не піддавалися йому. Згодом же побачив, що нема йому виходу іншого й зі страхом великим погодився говорити з Еммануїлом біля Воріт Уст. Отак почав він мову свою незрозуміло якоюсь для мешканців:

— О, Еммануїле величний! Панє всього світу! Я знаю тебе, що ти є Син Князя Всемогутнього Шадая. Чого оце ти прийшов сюди мучити

мене з володінь моїх? Хіба ж не знаєш ти, що Людськодуші мені належать, бо я впокорив їх собі одверто, і хіба ж можна однімати здобич від того, хто здобув її собі, а по друге, Людськодуші сами бажають служити мені. вони відчинили ворота мені, вони заприсягли вірно слугити мені та й визнали мене князем своїм. Вони також віддали мені палац свій і всю управу в руки мої.

Крім того це місто зрілося тебе, закони твої відкинуло, а з ними образ твій, та все твое. Натомісъ вони вибрали мої закони, мій образ та й все мое. Запитай вождів своїх, як Людськодуші виявили вірність мені, не звертаючи уваги на слова їхні. Людськодуші тільки гнівалися, зневажали та ненавиділи слова вождів твоїх. Отже ти є святий та й Правосудний, відступи ж від мене та й надбання мое полиши мені, щоб я спокійно собі насолоджувався ним.⁷

Оту річ виголосив Дияволос на своїй власній мові, хоч він уміє розмовляти і з кожною людиною на її мові, але має він і свою власну говірку, що пекельною звуться, оту Людськодуші не розуміють. Не бачило місто також, як викручувався та низко гнувся Дияволос в присутності Еммануїла—Князевого Сина.

Отож саме тоді, як він благав Еммануїла, щоб той полішив його жити в Людськодушах, тоді саме ті бідні мешканці вихвалилися його непереможністю, кажучи: —Хто може вступити у бій з князем нашим?! Отак, коли узурпатор князь промову свою закінчив, тоді Еммануїл, золотий Княжич, підвівся та й почав говорити:

—Ой, ти ж, неправдивий, той, що дурив людей! В імення Отця моого і в свое імення та й ради добра отих бідолашних Людскодуш я маю тобі

дещось сказати. Кажеш ти, що по праву, по законному праву, володієш ти нещасливими Людськодушами. Але ж цілком ясно, що неправдою увійшов ти, обманом до міста. Запевняеш ти, що мешканці прийняли тебе князем своїм, начальником та законним володарем, але ж здо був ти усе підступом. Коли б неправда, підступ та лицемірство всіляке мали вхід до двору Отця моого, де судитимуть тебе, то і я б визнав був тебе законним паном міста цього. Але ж, який тиран, злодій чи диявол не зумів би так впокорювати! Однак, можу довести те ясно, що хоч зазіхаєш ти на Людськодуші, не зможеш сказати слова правди. Ти вигадав неправду ганьбливу на Отця моого, ти говорив про Нього, що дурить Він. Що відповідати будеш мені на те, що свідомо перекрутів ти слова ясні закону Його? Яке право мав ти отак знищити непорочність та чистоту Людськодуш, нині сумніх таких? Хіба ж не підlestився був ти обіцянкам блаженства за порушення закону Князевого? А сам ти напевне знов з досвіду власного, що шляхом бунту вони знищать своє блаженство. Як посмів ти знищить всякий образ і написи Отця моого, щоб власні свої виставити? Та й тепер ти збунтував людей проти думки визволення і проти післанців Князя настроїв їх, перекрутівши слова їхні, щоб і не мріяли про повернення до законного Князя їхнього. Я прийшов заплатити тобі за зло, що вчинив ти Людськодушам, та за богохульство, яким ти примусив їх хулити імення святе Отця моого. З голови твоєї, князю темряви пекельної, я вимагатиму відчит від тебе! Що ж торкається мене, Дияволосе, то законною владою вириваю з рук твоїх Людськодуші. Мої вони! І ось доказ на сором тобі,

“Людськодуші є твориво Отця моого і належать вони йому, та й ніхто, крім неправдомовця нічого напроти не скаже.

Людськодуші Отцеві, але Він віддав їх мені, однородному синові Своєму, і в них вся любов моя та радість.

“Вони мої ще тому, що дорогу ціну заплатив я за них. Коли згрішили вони, то мали смерть прийняті, по закону Отця моого, і слова оті не перейдуть, скоріше небо й земля минуть, — а слова Отцеві виловляться. Тоді я виявив бажання перед Отцем бути відвічальним за Людськодуші, прийнявши муки й смерть за них, і Отець погодився на те.

Оце прийшов я по волі Отця, бажаючи вибавлення Людськодушам, і я вибавляю їх. А тепер хочу промовити трохи й до самого міста.

Тоді ворота ще певніше заперли й прибавили сторожу. Еммануїл почав отак:

—О, нещасливі Людськодуші! Шкодую я по вас, визнавши Дияволоса князем своїм, ви зробилися рабами його. Перед ним ви ворота одчинили, а перед мною ви заперли їх. Йому присягу склали, а від мене відвернулись. Бідні Людськодуші! Що робити мені з вами? Зруйнувати Вас в порох чи виявити велике милосердя мое, щоб памяткою сталося? Уважай на слова мої, любе твориво Отця моого! Ласки хочу я, а не жертви! Чого втікаєш ти від друга, а до ворога свого біжиш? Всі сили мої направлені не на твоє знищення, а на того ворога. Я мушу вигнати його, та й день прийде, коли в кайданах він опиниться, а ти, народе мій, веселитися тим будеш. Певно, що мені не трудно полішити тебе, на загибель покинути тебе, але ви дорогі мені, і я приобіцяв Отцеві моєму визволити вас. Від нині розпочинаю війну проти ворога тво-

го так, щоб усякий міг чути. Він впокорив вас підступом і осівся у вас, я ж геть вижену його й осоромлю його. Правдиві є слова мої! Я маю владу визволити вас із рук спокусника.”

Та мова буде звернена до народу міста, але жадне слово не долетіло до нього, бо Ворота Ушай були добре замкнені, а варта сурова нікого до воріт не підпускала, і жадного з Князевих людей до міста не впустила. В отакій неволі жили Людськодуші від того часу, як визнали Диаволоса князем своїм.

Коли ж Еммануїл переконався, що мешканці Людськодуш не бажають прийняти його, тоді він скликав військо своє та й наказав, щоб вони більшу частину зброї підвезли до Воріт Ушай та до Воріт Очей. Він вирішив силою оpanувати Людськодушами. Тим часом він все ще продовжував переконувати місто ти хими словами, вияснюючи людям, що вони винні перед Князем, посилаючи до них вождів своїх з гарними й вигідними предложеннями.

В ті дні жив у місті один прихильник Дияволосів по іменню Непокірливий. Оцього навчили, щоб він просив у Князевого Сина авдієнції. Коли прийшов час тієї бесіди, тоді Непокірливий почав:

— Величний Вождю, щоб усім вам було відомо, який добрий мій начальник, я прийшов оце вияснити вам, що він погодився, аби уникнути війни, прийти до згоди з вами й пропонує вам прийняти під управу вашу одну половину міста, а в другій буде панувати сам. Прошу дати мені відповідь, чи погоджуєтесь на цю пропозицію?

Тоді Еммануїл відповів йому: — Все воно мое, мені дано й куплене мною і тому не поступлюся ні малою часткою. —

Непокірливий: — Але начальник

мій це сказав, що навіть погоджується, що на слові ви можете панувати й над усім містом, лише дайте йому маленьку частинку. —

Еммануїл же заперечив.

Непокірливий: — Ось іще і так погоджується начальник мій, все беріт ви, а йому, щоб лише можна часом завитати до міста й побути там трохи. —

Еммануїл же сказав: — Все, що Отець дав мені, до мене прийде, й не загублю з того. нічого, й волосини їх не витерплю. Тому й куточка не дам йому у місті. Все хочу зберегти. —

Непокірливий: — Ви дуже суворі, Величний Вождю, ну а коли він і на це погодився, але, щоб лише приятелі начальника моого могли проживати в Людськодушах та провадили торгівлю з людьми. Невже і на те не було б згоди вашої? —

Але Еммануїл не погодився на цю пропозицію, кажучи:

— Ні, то було б проти волі Отця моого, бо жадних дияволиців, що отаборилися в Людськодушах очікує втрата всілякого володіння та й на вітъ самого життя їхнього. —

Непокірливий: — Так невже-ж мій начальник не може дістати дозволення підтримувати знайомство з містом на жадних умовинах? —

Знову Еммануїл вияснив: — Ні-коли! Людськодуші мусять цілком перестати знатись з Дияволосом. Ніякого знайомства, дружби чи товарищування не може бути поміж ними. Звязок той лиш осквернював би Людськодуші та шкодив би їх любові до мене й спокою не буде, що прийшов через мене.

Непокірливий: — Але, Величний Володарю, хіба ж не може начальник мій перед відіздом обдарувати деяких з мешканців міста в знак пам'яті доброго володіння ними, у

нього ж тут є приятелі. Це, щоб ніхто не гнівався на нього! —

Еммануїл і не заперечив: — Ні, як Людськодуші будуть знову моїми, я не дозволю лишатися жадній згадці про часи блукання їхнього та життя в гріхах. —

Непокірливий: — Оце ще один залип маю, та й тим закінчу бесіду мою. Коли б начальник мій опустив місто, а згодом які труднощі повсталі і хтось побажав порадитись з ним у якийсь справі навіть не в місті, а за ворітами, хіба ж і тоді не можна послати за начальником моїм? —

Та остання пропозиція була дуже підступна. Знову заперечив Еммануїл:

— Ніколи, нігде, ніхто не мусить звертатись до Дияволоса за порадою, бо воля Отцева є, щоб у молитві до нього завжди з потребами зверталися. Це відкрило б двері Дияволосові копати яму Людськодушам, щоб знову кинути в ней необачних людей. —

Після цього Непокірливий відстутив від Еммануїла та й пішов розповідати Дияволосові про бесіду оту. Коли ж міщене довідалися про подробиці розмови, то однодушно вирішили не впускати Еммануїла до міста, а послати Злохитаного до нього, щоб той передав про те рішення.

Коло Воріт Ушай став той промовець та й сказав, як навчену було його. Як донесли Еммануїлові про горді викрики Злохитаного, тоді він сказав: — Я випробую силу меча моого, і який би не був спротив міста, я гадки не переміню й неодмінно опаную Людськодушами й з неволі їх звільню. —

Зразу ж наказав він Громовому, Переконаному та Судді Карі наступати з військом на місто, біля Во

ріт Ушай, щоб у труби затрубили, щоб прaporі замаяли і тим була ого лошена війна. Наказав він також вождеві Вірі приєднатись до них, а вождям Добронадійному та Любові наказано було стати біля Воріт Очей. Останнім звелів оточити місто з усіх сторін.

Тоді ж він дав армії пароль: ЕММАНУІЛ! Тривогу забили. Каміння з таранів та праців градом посыпалось на місто. Отак почалася битва. Дияволос і собі виставив військо своє біля всіх воріт і сам командував спротивом. Тому ще тяжче було на серці Еммануїлові. Без зупину кілька днів вів він боротьбу против Людськодуш, а вожді його виявили по-двидги, повні відваги й подиву.

Громовий аж три рази затакував Ворота Ушай, так що вони здригнулися. Переконаний весь час допомагав йому і так близько підступив до воріт, що тричі був ранений у рот.

Еммануїл зауважив відвагу тих двох вождів, покликав їх і похвалив, та звелів їм, щоб спочили трохи. В нагороду ж кожному подарував по золотому ланцюжкові. Пере-конаним опікувались дуже старанно, щоб він хутко видужав. Вожді Добронадійний та Любов кинулися з такою силою на Ворота Очей, що майже поламала їх. Еммануїл також і їх похвалив. При цьому зударі багато диявольців було ранено, а один з них Хвастун був убитий. Він вихвалявся, що стовпі Воріт Ушай ніколи не похитнеться, та що ніхто не злякає Дияволоса. Був ще убитий і один Безтурботний. Той все твердив, що навіть сліпий і кривий може боронити ворога против Еммануїла, але Переконаний розрубав Його череп, і тоді сам дістав три рани в роті.

Був ще один відважний чоловік у Дияволоса по йменню Хвалько. Цей

був головою ватаги, що пускала стріли, головешки та смерть. Біля Воріт Очей він на смерть поранений вождем Добронадійним у груди. Був також поранений в око і товариш його Чуткий, і коли б не відскочив своєчасно, то був би убитий Громовим. Цей все починав бучу проти Еммануїла.

Але як сумно виглядав увесь цей час Славільний! Він прямо одурів від жаху, метався сюди й туди і, кажуть, був поранений у ногу. Почав дуже кульгать він від того часу. Та й багато з мешканців Людськодуш було покалічено, поранено й побито. Як побачили вони, що Ворота Ушай захиталися, а Ворота Очей майже зруйновані, то духом занепали люди й терпіли дуже від каміння, що летіло на них з золотих пращ армії Еммануїла. Один з міщан, що приписався був до Дияволоса, Бездробенко, також дістав смертельну рану, та зразу не вмер, а ще довго мучився перед смертю. Злохитаного камень ударив у голову й він від того часу не міг шкодити. Старий же дід Упередження та Байдужний десь собі поховались.

Як закінчився той бій, то Царів Син звелів знову виставити стяг на горі Милости перед містом, щоб ще раз побачили мешканці його, що він не зрікся обіцянки своєї помилувати їх.

Як побачив Дияволос той білий прapor, то зразу зрозумів, що це для міста помилування, а не для нього, то й знову кинувся він на хитрощі. Почав він благати Еммануїла зняти облогу з міста, яке, мовляв, покається. Отож як посуетеніло, почав він так річ свою, як Царів Син підійшов до воріт.

— Зауваживши твій білий прapor, я зрозумів, що ти бажаєш миру та спокою. Ое я хочу довести

до відому твого, що ми приймаємо твої предложення. Я знаю, що ти побожний та святий і почав війну до святости та стадо святым мі-проти міста, щоб воно навернулось стом. Отже, віdstупи від міста і я примушу Людськодуші покоритися тобі.

Перше, я припиню усяку ворожнечу з тобою і зроблюся твоїм пі-сланцем. Так дуже як був я проти тебе, від нині стоятиму за тебе й служитиму тобі у місті. Я переконаю Людськодуші визнати тебе за володаря свого, й вони поохотяться піти на таке діло, вздрівши, що я сам роблюся представником твоїм. Я виясню їм блуд їхній та й з'ясую їм, що порушення закону не пустить їх на путь життя. Я вчитиму їх святому закону, котрий вони потоптали й котрим їм треба жити. Я дам їм зрозуміти, що мусять поправитись згідно закону твого.

Крім того, щоб усе було докона-но як слід, на мій власний кошт я поставлю товариство проповідників і читачів твого слова в місті. Та й даватимемо тобі дань щорічно, яку ти забажаєш отримувати від нас.”

Тоді відповів йому Еммануїл:

—О дух лукавий і лживий! Як пе-реміняєшся ти часто! Скільки разів ти прикидався тим і тим, аби ли-ше тримати біdnі Людськодуші в не-волі! Та, однак, знаєш ти, що вони мої. Не довелось тобі обдурити, маючи свій чорний вигляд, так ти оце прикинувся ангелом світла та й бажаєш обманом і неправдою стати проповідником праведності.

Та знай, Дияволосе, що ніяке пре-дложение твое не буде ухвалене мною, бо нема нічого в тобі крім лукавства та неправди. Ні сорому пе-ред Богом, ні любови до людини у тебе немає. Хто отак уміє хитрува-ти та прикидатись, той бажає по-

гибелі тим, хто послухають його. Чого так довго ти тримався гріха, а нині праведність тобі так подобається?

Ти говориш про те, щоб Людсько-душі виправили життя своє, і сам бажаєш бути головою цього діла виправлення. Ти ж добре знаєш, що прокляття за порушення закону ні-хто не зніме з Людськодуш, хоч би вони й чинили які добре вчинки. До бре відомо тобі, що все це обман і неправда, але за останній спосіб чіпляєшся ти. Хочеш заховатись на час за білу, світлу ризу. Та обман твій не вийде, як думав собі, бо я все ще люблю Людськодуші.

Не прийшов я сюди, щоб призна-чiti твориво мое на добре вчинки, щоб ними заслужило воно життя собі, ні. Як би так я зробив, подіб-ний до тебе був би тоді. Але прий-шов я для того, щоб собою поми-рити його з Отцем моїм, хоч ві-дступництвом своїм Людськодуші за-служили собі гнів його й по закону. справедливости помилування отри-мати не можуть.

Ти хочеш прихилити місто до доб-ра, та ніхто не бажає брати його з рукі твоєї. Мене післав отець мій, щоб привернув я Людськодуші до себе, як побажають того вони. Я о-паную ними, а тебе виганяю геть, і стяг мій буде маяти над містом! Я буду порядкувати в Людськоду-шах з новим законом, з новими начальниками та й новими дорогами до нової мети. Я знищу це місто та й збудую нове, наче старого ніколи й не існувало, а нове місто стане славою Всесвіту.”

Як побачив Дияволос, що лукав-ство його зрозумів Еммануїл, то зніяковів і не зінав, що говорити да-лі. Однак, будучи повені пороку, зло сти й лукавства проти князя Шадая-Всемогутнього, вирішив він зібрати

останні сили й продовжити боротьбу проти славного Еммануїла.

Відійшов він від стіни та й пішов до сили своєї в самому серці міста. Еммануїл також повернувся до табору свого. З обох сторін почалися приготування до битви. В розпушці Дияволос бачив, що не втримати йому міста, почав радити помішників своїх, що як побачать вони перемогу Еммануїла, то щоб наказали своїм людям грабувати міщан, плюндрувати маєтки, нищити всіх, без жалю до жінок чи дітей.

Бо, казав він, ліпше нам зруйнувати місто, ніж віддати його для мешкання князевому синові.

Еммануїл знов, що ця битва закінчиться перемогою над Дияволосом, тому звелів він вождям і помішникам іхнім, щоб немилосердними були з Дияволосом та прислужниками його, а з мешканцями Людськодуш, щоб поводились добре, давали ім допомогу, виявляли дружбу до них та ласку.

Ось надійшов призначений день і Еммануїл дав знак своїй армії, а вона добре озброєна кинулася на ворота Ушай та Очей. Пароль цього разу був: Людськодуші здобуті! Так почалася облога. Дияволос теж боронився дуже завзято в місті з помішниками своїми. Але по двохтрох атаках Ворота Ушай не встояли й розсипалися у повітрі трісочками. Трубачі Еммануїлові затрубили в труби, військо почало радісно кричати, місто здригнулось, а сам Дияволос заховався в палаці. Тоді Князів Син пройшов ворітьми у місто й наказав, щоб поставили для нього престол. На пригорку поставили стяг його. Військо хутко приготувало той пригородок для пращ й дало назвисько йому: УВА ЖНИЙ!

Наказав також Еммануїл, щоб

без перерви стріляли з пращ в напрямку палацу. Вулиця Рівна вела від Воріт Ушай до самого будинку, де жив старий Сумлінний, і тут же пишався палац, де так довго бенкетував Дияволос. Еммануїлові вожді хутко наказали очистити цю Рівну Вулицю від бруду, щоб військо могло легче доступить до палаца А Еммануїл звелів Громовому. Пере конаному та Судові швидко поспішати до будинку старого Сумлінного. Озброєні вони підступили до самих дверей будинку та й поставили тарани біля них, бо й цей дім був майже фортецею, наче й палац Дияволосів.

Постукали вони в двері Сумлінного, але старий замкнувся, не знаючи чого бажають від нього. Громовий почав домагатись, щоб він відчинив двері, але відповіди не було. Тоді він звелів ударити в двері. Тихо було. Тоді вдарили головою одного тарана так дуже, що дім захитався, а Сумлінний задріжав. Вийшов той писар та й боязким голосом запитав, чого вони хочуть та хто вони є.

Відповів Громовий: — Ми вожді Князя Всемогутнього-Шадая та Сина Благословленного його! Хочемо опанувати цим будинком для Князя вого Сина. —

Та й знову ударили тараном. Сумлінний ще дужче затремтів і відчинив двері. Три вожді увійшли до седрини. Будинок був вигідний для Еммануїла, бо був недалеко від палацу-фортеці, де засів Дияволос переляканий. Обережно розповіли вожді про все Сумлінному, бо він не знов про наміри Еммануїла. Хутко чутка покотилася містом, що Еммануїл уже здобув будинок Сумлінного, почалася чимала тривога. Як завжди з новиною буває, чим далі котиться вона, тим набірає більших

розмірів. Мешканці почали бубоніти, що, певно Князів Син зруйнує все місто. Приходили Людськодущі до старого писара та й сами бачили оті тарани якими били вожді в палац Дияволосів. Сам же Сумлінний піддавав ім страху, кажучи кожному: нема сумніву, що смерть і руйна загрожує містові!

— Погодіться зі мною, що ви виявили себе зрадниками Князевого Еммануїла, Він уже в місті. Дияволос заховався від нього в палаці своєму. Я ж сам дуже нагрішив, що мовчав вам, коли треба було говорити, та суд справедливий перекручував. Правда, я також потерпів від Дияволоса, що тримався ще законів Князя Всемогутнього. Та хиба те може заплатити за зраду мою й спротив! Я бачив, що робиться і мовчав Людськодушам, не докоряв ім. Ой, дрижть все в мені, як подумаю, який кінець всьому буде! —

Тим часом, як вожді робили свою роботу в будинку Сумлінного, четвертий вождь Кара зробив свою роботу на вулицях міста. Він повбивав старого діда Упередження та одного Негидного. Третього ж помішника Славільного убив по йменну Зрадника, особу неприємну й лиху, але Славільний дуже тішився ним. Крім оцих головніших перекинчиків були вбиті й кілька вояків Славільного, що видавалися зухвалими та гордими. Це всі були з Дияволової братії, з корінних же мешканців Людськодуш нікого не було вбито.

Біля Воріт Очей інші вожді Еммануїла чинили подвиги також. Добронадійний убив на смерть одного Сліпого, що був прислужним при воротях. Під командою його було аж тисяча війська. Вони повтікали й чимало з них було вбито. Інші ж поховалися. Убитий був і Злохитаний, улюблений Дияволосів; цей

мав бороду до пояса й чимало зла робив Людськодушам. Всюди були трупи повбиваних Дияволосовців. Інші ж поховалися в ямах та по глухих кутках.

Тоді ж якось зійшлися писар Сумлінний та колишній голова міста Розум, і дехто ще з ними, порадитись, як би ото послати прохання до Еммануїла, благаючи ласки у нього й помилування, визнаючи провини свої.

Отримавши оте прохання, Еммануїл нічого не відповів. Тим часом вожді, що були в будинку Сумлінного, били таранами в стіну фортеці-палацу, де засів Дияволос. І, ось, та стіна, що звалася неприступною, подалася та розсипалася на дрінікуски. Отже можна було вступити до палацу. Зразу ж послали бігунів з радісною вісткою до Еммануїла. Весь табор затрубив у труби, радіючи, що скоро станеться повне звільнення Людськодуш.

Тоді Еммануїл підвівся з місця свого та й з вибраним своїм пішов, щоб увійти в центр Людськодуш. Золота зброя була на ньому, а прапор його несли перед ним. Вигляд його був дуже спокійний та непорушений емоціями. Ті, що вийшли подивитись на нього, не знали, що на серці у нього, ніжність чи гнів для них. Людськодуші зрозуміли, що вчинили великий гріх проти нього, що порушили закон його, бо добровільно визнавали Дияволоса за князя свого. Все те лякало їх, боялися вони, щоб Еммануїл не зруйнував їх цілком. Тепер бачили вони красу його, падали до ніг його, жалуючи, що не вибрали його князем своїм. Отак Людськодуші впадали в протилежні почуття, від жаху в надію, мучились вони в серці, не знаючи, який буде їхній кінець.

Як підійшов Еммануїл до палацу, то звелів Дияволосові з'явитись пе-

Дияволос прогнаний з неба.

ред ним. Ой, як оте твориво боялося показатись! Вигинався він перед Переможником та мусів стати перед ним. Привели його й Еммануїл наказав, щоб заковано його в кайдани й полишено на інший день для загального суда. Почав тоді лукавий дух той благати, щоб у безодні не вкидали його, а щоб він сам вийшов із Людськодуш.

Як закували Дияволоса, тоді звелів Еммануїл, щоб ведено його на Базарну Площу, отам перед натовпом людей зняли зброю з нього, якою він так вихвалявся.

Це було перше торжество Князевого Сина. Затрубили трубачі та й полинули співи радости серед війська Емануїлового. Отак Людськодушки могли переконатися в помилках своїх, бачучи на кого надіялися вони та ким вихвалялися до цього часу.

Отак виявивши Дияволоса перед цілим містом, Еммануїл наказав закувати його в кайдани та й прив'язати до колісниці, а Громового та Переконаного призначив з частиною війська доглядати, щоб часом хто з палацу не надумався подати йому поміч. Тоді Князів Син проїхав колісницею по місту з великим триумфом, а народ тішився та з радості кричав. Як побачило і все військо таке пониження отого самозванця, то співало та викрикувало весело:

— Еммануїл взяв у полон тих, що полонили... Скинув він владу й силу! Побачив Дияволос силу меча його та став посміховиськом колишніх рабів своїх! —

Труби трубили голосно, співало військо так дуже, що й навіть мешканці небесних осель глянули вниз, щоб довідатись про причину такої великої радості. Мешканці ж Людськодуш приглядалися та прислухалися до всього та й гадку гадали,

що то воно буде далі. А серця їхні хилилися до Еммануїла і не могли вони відвести очей своїх від нього.

Тоді Еммануїл отак понизивши Дияволоса, вигнав його геть з міста та й заборонив йому колибудь з'являтися в Людськодушах. Той пішов собі шукать притулку в пустельних околицях солоної землі, та, однак, нігде не міг він найти собі спокою.

Вожді Громовий та Переконаний були енергійні та дужі. Обличчя їхні нагадували левів, а голос був подібний до шуму вод морських. Вони все ще перебували в будинку писаря Сумління. Міщене дивилися на них та й дуже боялися, не знаючи, яка доля спіткає їх самих. Довгий час ніхто з них не знав ні спокою, ні миру, ні надії.

Еммануїл не мешкав у місті, а обрав оселю собі посеред війська свого Отця. Одного разу він наказав, щоб Громовий арештував писаря Сумління, міського голову Розума та князя Славільного. Той наказ був виконаний, а люди почали ще дужче лякатися, видалося їм, наблизилася руйна всього міста.

Не знали вони, як довго отак будуть мучитись в незнанні, що станеться з ними, думали вони, що може Еммануїл укіне їх у ту безоднію, якої боявся й сам Дияволос. Хвильовало їх те становище дуже, що може помрutt вони від руки такого доброго Князя або будуть не в ласці його. Тривожились вони й за долю провідників своїх, що були зарештовані, думаючи, —як тільки ті будуть покарані, то значить прийшов час зруйновання Людськодуш.

Оточ, зобразивши раду, вони написали листи до Еммануїла з прошзою від свого імення та від арештованих провідників. Послали листа того з одним Життювим. Той прибув до головної кватери Князе-

Дияволос і його товариші шукають чоловіка.

вого Сина та й подав того листа, а зміст його ось такий:

— Великий та чудовий Володарю, переможник Дияволоса та впокоритель Людськодуш! Покірно оце благаємо тебе, помилуй нас нещасних мешканців оцього нещасливого світа, не пригадуй переступів наших, ні гріха начальника нашого, а помилуй по великому милосердю твоєму. Не дай померти нам, але дай жити під доглядом очей своїх. І ми будемо вірними слугами твоїми й з твого дозволу істимемо кріхти хліба під столом твоїм. Амінь.” —

Еммануїл приняв прохання з рук Життєвого, але відпустив його ні з чим, не промовивши до нього й слова. Людськодуші дуже огорчились. Не знали вони, що діяти їм, чи ще раз просить Еммануїла, чи краще вмерти від руки його. Ото ж, порадившись, вирішили ще раз написати прохання до нього. Тільки не знали, з ким послати того листа, думали, що може Життєвий чим не догодив йому. Просили вони Переоконаного зробити їм послугу, але той відмовився, кажучи, що не береться просить за зрадників. Порадив він їм послати когось із своїх, але щоб той накинув собі на шию налигача й благав у нього милосердя.

Злякавшись вони довше роздумували, але однак вислали післанця цим разом одного Пробудженка. Той жив собі в хатинці краю міста й охоче взявся за те діло, бажаючи допомогти чим міг для спасення Людськодуш.

Пробудженко пішов до оселі Еммануїлові та й просив побачення з ним. Вийшов до нього сам Князів Син. Післанець, побачивши його, упав на землю ниць тай сказав голосно: — О, подаруй життя Людськодушам! З тим подав листа. Князь перечитав ту просьбу та й од-

вернувся, щоб заховати сльози свої. Потім повернувся до післанця, як той все ще благав, і промовив до нього:

— Іди собі додому, а я обміркую ту справу. —

У Людськодушах всі з тривогою очікували Пробудженка назад. Той прибув до міста й заявив, що оголосить результат побачення з Еммануїлом лише в присутності начальника Славільного, писаря Сумління та Розума. Славільний зблід з переляку. Післанець оповів про все, як воно було, та ще й додав:

— А Князів Син є такої слави та краси, що як побачиш його, то зразу хочеться любити його, і разом боїтися його. Я маю оте почуття, але не знаю, який буде кінець всьому. —

Згодом мовчазно люде розходились в ваганні про долю свою. Арештовані ж проводирі продовжували радитись поміж собою. Славільний думав, що є в усьому тому недобрий знак. Розум, навпаки, мислив, що справа стойть не дуже погано, а Сумління віщував вирок смерті. Дехто з людей запізнився на те віче і чув тільки бесіду арештованих проводирів. Отже пішли всяки криві чутки по місту. Пішло хвилювання велике.

— Ми будемо спалені! — говорили одні. — Ми загинемо всі! — кричали інші. Князів Син не опікується нами! Проводирі будуть покарані!!

— Шуміли де які.

Отак пішли балачки й суперечки по місту. Наблизжалась ніч. Усе місто падало в чорний відчай. І було в такому стані аж до ранку.

Весь той заколот стався з причини слів писаря Сумління. Видалось йому, що Княжичеві слова Людськодушам визначали майже вирок смерті для них. Місто звикло поважати слова його в минулому, навіть вважало його в минулому,

Статуя Дияволоса на місці високої пошани.

за ясновидця. Тепер Людськодуші почали глибше відчувати гіркі наслідки свого бунту проти Князевого Сина та беззаконня уперих сердець своїх проти нього. Почекуття великого страху оволоділо ними. Найбільше ж проводирі, що були полонені, зазнавали того страху, бо визнавали провини свої.

Отак, після наради, начальники міста вирішили третє прохання Княжичеві:

"Величний Еммануїле, володарю світів, повний великої ласки! Ми, не щасливі та малогідні мешканці Людськодуш, сповідаємося та визнаємо провини наші перед твоєю світлою ласкою. Ми згрішили перед тобою й Отцем твоїм, та й не достойні стали славного імення Людськодуш. Не заслуговуємо ми й на ласку твою. Як угодно тобі покарати нас, ми приймемо кару ту як наами заслужену. Коли ж буде воля твоя вкинути нас у темряву, знаємо, що й того достойні ми. Справедливий ти й тоді будеш. Не маємо права нарікати, який би не був вирок твій. Однак, благаємо тебе, одягни нас ласкою твоєю та й помилуй нас! Зніми з нас провини наші, щоб ми прославили ласку й милост твою. Амінь."

І тут знову почалися дискусії, хто ж понесе оте прохання до Еммануїла. Одні радили послати того самого Пробудженка, а інші думали інакше. Хтось порадив послати старого діда Доброділо хоч в дійсності діла його й не були добри. Виступив проти такого плану писар Сумління вияснивши, що це буде перечити змістові прохання. Тут проситься ласки й прощення, і, ось, іде Доброділо зі своїми ділами... Всі погодились з Сумлінням, знайшли Пробудженка. Той просив, щоб з ним ішов і дідок Заплакані Очі, що був його сусідом.

Чоловічок був він приємний і ласкавий, здібний передавати просьби. Пробудженко обкрутів шию бичівкою, а дід Заплакані Очі склав руки свої навхрест на грудях. Отак пішли вони у двох до Князевого сина. Як підійшли до будинку його та й побачили його самого, то почали вибачатися, що так часто тривожать його своїми просьбами. Пробудженко впав ниць перед Еммануїлом, благаючи його:

"Пожалій і помилуй Людськодуші!" Та й подав прохання йому.

Еммануїл непомітно одвернувся, щоб заховати сльози свої, а потім запитав: — Як імення твоє?

— А нашо тобі імення такого непотрібного пса, яким себе я вважаю. Помилуй нас!

— А як імення твого товариша?

— Його кличуть Заплакані Очі. Він мій сусід, тихий, бідний чоловік. — Тоді Заплакані Очі впав і собі перед Еммануїлом: — Пане мій, кличуть так мене тому, що батька моого звали Навернення. Звісно, часом і добри люди мають злих дітей. Тоді сльози полилися з очей його.

— Благаю тебе, не згадуй гріхів молодості моєї. Не дивись на недостойність рабів твоїх, але пожалуй твориво свое, Людськодуші, і дозволь нам благословляти милосердя твое!

Тут вони встали на ноги свої і не підводили очей своїх на Еммануїла, такий великий страх оволодів ними. Він так їм сказав:

— Людськодуші дуже згрішили проти отця моого, не визнавали його своїм князем. Прийняли Диявола, що є лжець. Він, кого ви вважали могутнім, був замкнений у темряві. Він обдурив вас, ви ж воювали за нього і проти мене. Я переміг, тепер ви знаєте, що мені дана всяка влада. Заки не впевнились в цьому, ви не благали ласки моєї. А коли я

Прийшла вістка про упадок чоловіка.

вивісив був білого прапора милості, червоного-правосуддя та чорного-кари, — тоді ви мовчали. Однак, я маю намір обміркувати ваше прохання і дам проповідь на славу Отця мого ѹ мою. Скажіть вождям Громовому та Переконаному, щоб завтра привели полонених сюди до мене, а Суд і Кара, щоб доглянули в палаці за порядком. —

Післанці повертались додому роздумуючи, що знову не отримали жадної надії на помилування. Ім так було сумно, що на силу вони доволокли ноги свої до міста.

Отак переказали вони міщанам бісіду свою з Еммануїлом та про наказ про полонених. Ці почали ридати голосно, думаючи про неминучу смерть. Місто одяглося в веретища і золою посыпали голови свої. Так минула ніч. Ранком повели полонених до Еммануїла. Зпереду сумної процесії ішов Громовий, за ним полонені з бичівками на шиях своїх, били вони себе в груди та ѹ викрикували:

— О, нещасні, сумні Людськодущі! — Звуки від дзвону кайданів перемішувалось з благанням полонених і наповняли повітря сумом і жахом.

Як прийшли до покоїв Еммануїла, то всі ввали ниць перед ним. Він сів на престолі своєму та ѹ покликав до себе нещасних полонених. Вони від сорому затуляли обличчя своїми руками. Тоді Еммануїл звелів Громовому, щоб вони стали на ноги свої. Дрижачи вони стали.

— Це ви ті, що дозволили собі бути оскверненими Дияволосом? запитав він їх. — Ми більше ніж до зволили! Господи, ми вибрали його по волі свої. —

— Чи булиби ви задоволені жити все життя під законом його? —

— Так, Господи, тілові нашому ті закони були приємні, і ми роби-

лися чужими іншому блаженству.

— А як прийшов я звільнити вас, невже ви щиро бажали, щоб я не став переможником? —

— Так, ми бажали так. —

— Якої ж кари ви достойні? —

— І смерть, і тьму зовнішню, Господи, все ми заслужили. . —

— Чи не маєте ви вимовки якої? —

— Ні, Господи, не маємо! Ти справедливий, ми ж згрішили. —

— А нащо ви маєте бичівки на шиях ваших? —

— Щоб звязати нас і вести на місце кари, як не удостоїмось помилування найти у тебе. —

— Чи всі такої думки? —

— Так, всі. Це тичеться нас, сталих мешканців Людськодуш. Але я тепер у місці і диявольці, за них ми не відповідаємо. —

Тоді звелів Еммануїл послати вістуна й оголосити з трубним звуком, що Князів Син, Шадая Всемогутнього, отримав імення отця свого і ради слави його повну перемогу й цілком впокорив Людськодуші. За тим вістуном мали йти полонені й за кожним оповіщенням говорити: Амін!

Наказ був виповнений. Тоді ж полилася чудова мелодія у вищих сферах світа. Військо почало голосно викрикувати від радості. Пісні линули на славу Еммануїла. Прапорі мали. Всюди була велика радість, тільки не в Людськодушах. Тоді покликав Княжич полонених. Зі страхом вони підійшли. Він промовив до них так: — Проповіни, переступи й беззаконня, які Людськодуші вчинили, наперекір волі Отця мого, маю владу й поручення від нього простити вам, і тому нині все зло, що вчинили ви, прощається вам! — Тут же він дав пергаментовий зувій, запечатаний сіма печатями, тай наказав міському голові Розумові, князеві Вільній Волі та писареві Су

Дияволос підбурює чоловіка до повстання проти Бога.

мління, щоб оцю вість оголосили Людськодушам, почавши при сході сонця, рано.

Крім того, Княжич перемінив ветрища їхні на білий одяг, золу — на красу, помазав їх олівою радости та дав їм духа веселості замість смутку. Зняв він і бичівки з них, а надів золоті ланцюжки. Як почули оті полонені такі дивні слова ласки, та й побачили дарунки його, то майже помліли, — ласка була така несподівана для них вона їх оглошила. Князь Вільна Воля таки впав у непритомність. Тоді Еммануїл підійшов до нього, підвів його й поцілував кажучи, що всі обіцянки його правдиві, та щоб той підбадьорився духом. Поціловав він і промовивши:

Отже познімали кайдани з них, понівечили їх та й геть викинули у повітря перед очима їхніми. Пішли недавно полонені вільно й сміливіше. Тут же попадали вони до ніг Еммануїла, цілували ноги його, обмиваючи їх слізами своїми. Та й голосно викрикували вони: “Благословенна слава Господеві й цареві нашому”.

Звелено їм було підвистися та й іти до міста, щоб і там усім розповісти про все, що бачили вони, про великі діла оповідати. Один із слуг Еммануїлових ішов перед ними, граючи на флейті та тамбуруні. Отак і в сні їм не снилося, що станеться таке їм щастя.

Княжич наказав вождеві Віри йти поперед ними також з розмайтими прaporами, що маяли в повітрі. Цей Вождь мав також бути присутнім при читанні Писарем мешканцям Людськодуш про оту чудову подію. Otto процесія мала пройти через Ворота Очей та опанувати палацом, доки сам Еммануїл не прийде туди високою дорогою та не оселиться там. Ще звелів Княжич, щоб вожді

Суд та Кара опустили місто та й повернулися до табору.

Отак Людськодуші звільнилися від почуття жаху, яке було в серцях їхніх з причини присутності тих вождів та війська у місті.

В той час, як полонені були перед Еммануїлом і ще були повернулися Людськодушці терпіли чималі духовні муки одчаю про долю свою, не знаючи, що кінець кінцем станеться з ним. Вітер думок хитав ними сюди й туди. Почуття хиталися наче ті мисочки на вазі, підіймаючись вгору й опускаючись.

Отож, як дивилися вони в далину, зауважили, що на обрії з'явилось щось надзвичайне. Жах, очікування та надія туманила їхні очі. Аж ось все ясніше почали вони бачити знайомих людей. Але що за зміна у їхньому вигляді? Що ж сталося? Ті представники їхні пішли туди в чорному одязі, а повертаються вони у білій одежі, як сніг! З бичівками на шиях пішли вони, а повертаються з золотими ланцюжками на шиях! Ноги були в кайданах, а тепер ступають вони вільно і широко.

Пішли вони з сумним виглядом, а повертаються з веселими очима. Пішли з сумним духом скорби, а повертаються при грі на флеті та тамбуруні.

Як тільки мешканці Людськодуш зібралися коло Воріт Очей побачили неймовірну переміну, то хоч і послабли фізично вони за останній час, але всі однодушно зібрали силу та як закричали від радості, то ті голосні звуки долетіли аж до табору Еммануїла і немовби похитали його. Тішилися Людськодушці, що друзі їхні повернулися живими та ще й у такій славі. Вони сподівалися кари їхньої, — плахи чи віселіці, а вони тут з торжеством на обличчях, і чудова мельодія суп-

Вожді войск Еммануїла на поготові

роводить їх.

Як наблизилась процесія до воріт, то почулися привіти з обох сторін:

“Радійте! Веселіться! Нехай буде благословен Той, хто помилував вас!” Тоді відповідали мешканці:

— Ми бачимо, що вам добре. Але що станеться з містом? Чи буде ійому радість? Відповідали тоді Писар та Міський Голова:

— Вістка добра! Чудова вістка ласки й великої радості бідним Людськодушам!

Тоді знову люди закричали від радості так голосно, що земля затримала. Після того мешканці почали розпитувати докладніше про все, що сталося, та й що сказав про них Еммануїл. Як передали ім всю правду, яку вони чули, то люди стали дивуватися премудрості та ласці Князевого Сина.

Тоді начальники показали Людськодушям, що ім було передано всьому місту, і Писар оголосив, що про те вони довідаються завтра”.

Ще звелів Еммануїл, щоб на ранок усе місто зібралось на Базарній Площі, аби вислухати маніфест отого радісного прощення. Хто може описати оту раптову зміну в серцях мешканців Людськодуш? Від радості вони цілу ніч не могли спати. Співали вони хвалальні пісні, дуже раділи, трубили труби, та розважали одні одних, кажучи: “Хто міг собі уявити, що начальники наші, як в кайданах ішли до Еммануїла повернуться назад у золотих ланцюжках та в сяній білій одежі! А сталося це не тому, що неповинні були вони, відпустив і прислав їх додому під радісні звуки сопілки та тамбурини! О, ні! Так діяти може лише добрий цар Шадай Всемогутній та Син його Еммануїл!”

Як прийшов отой ранок і вийш-

ли начальники в призначений час на Базарну Площу, то там було уже повно народу. Писар та Князі Розум і Рішуча Воля були одягнені у подароване ім царське вбрання, а воно сяло таким сяйвом великим, що освітлювало усе місто.

Начальники попрямували до Воріт Уст, де здавна промовляли до народу. Терпець у людей майже лопався. Всі бажали почути веселу новину.

Тоді Писар підвівся та й рукою знак дав, щоб у народі повсталотиша. Він почав голосно вичитувати маніфест повного і загально-го прощення. Але коли він дійшов до слів: “Господь, Господь Бог всемилостивий, який прощає беззаконня, переступи й гріхи, та що всяка хула буде прощена, тоді мешканці Людськодуш заскакали від радості. Треба зауважити, що всякий з міщан був викликаний по іменю та й печатка прощення була торжественно поставлена.

Як Писар дочитував одного маніфеста, громадяни поскакували на стіни міські, та й почали від радості підскакувати на них, викрикуючи: “Нехай живе Еммануїл! Нехай живе повіки!” Молодіж було наказано дзвонити у дзвони. Усе місто занадто раділо, пісні лунали, дзвони дзвонили, музика триміла по цілому місту.

Потім, як Княжич відпустив полонених й звелів ім іти до міста, він наказав вождям та війську своєму, аби вони були напоготові слідуючого ранку, та й щоб виконали інші накази його, а саме, тії хвилини, як Писар дочитував маніфеста, щоб прaporі підняли й поставили їх частинно на горі Милости, а частинно на горі Правдивого Суду. Вожді отримали наказ виступити в парадному одязі, а військо мало б викрикувати з шумом

Третій поклик до горожан Людськодуш.

і звіщати велику радість. Вождь Віра не був бездільним також того дня. Він виліз на самий верх фортеці та й з гуком труби показував себе усьому місту та й війську Княжича Еммануїла.

Отак Еммануїл звільнив Людськодуші від тиранії Дияволосової. Тоді Княжич побажав показати громадянам тим військові вправи своєї армії, а нарід весь дивувався, як бачив спритність та бистроту князевого війська. Воно маршувало то вперед то назад, наліво та направо. Або поділилось на частини, а ті на менші. Потім фланги відкривали й захищали іншими групами. Потім знову єдналися в одну силу. А робилося все це розумно та спрітно, з поспіхом стріли. Крім того вояки вдало стріляли й дивували місто і тішили його.

Як оті вправи покінчилися, тоді всі люди міста вийшли назустріч Еммануїлові, складаючи йому подяку й хвалу за всю ласку його, та й благали його, щоб увійшов до міста. Виконали вони те з великою тихістю сердець та покорою, падаючи ниць перед ним сім разів. Він же сказав до них: "Впокій вам!" Тоді громадяни ті підступили до нього та й торкалися скипетра його кажучи: "Нехай оселиться Княжич Еммануїл зі своїми вождями й військом в Людськодушах навіки!"

Нехай зброю свою поставить в ньому для слави своєї й захисту міста, бо маємо місце ми для тебе, для зброї й слуг твоїх. Прийди й оселися в Людськодушах та й пануй над ними повіki. Ми твоїми рабами будемо й закони твої будемо виконувати! А як відступиш ти від нас із силами твоїми, то певні ми, що згинемо тоді. Та й відомо ще нам, що кілька диявольців переховуються у нас, вони видадуть

нас князеві своєму, а ми, ой, не хо чимо під владу його попасті..."

Тому благаємо тебе, оселися в палаці нашому!"

Тоді відповів Княжич ім: "Як прийду до вас, чи дасте мені повну волю виганяти все те, що виндається мені шкідливим для вас? Чи будете поматати мені вірно йциро?"

Відказали вони на те: "Ми не знаємо, що ми зробимо тоді, як не гадали собі, що зможемо зрадити свого доброго Князя Шадая Всемогутнього. Що скажемо Гос-

подеві нашему? Нехай не дуже покладається він на слова вибавлених своїх, але нехай оселиться Княжич у палаці нашему, та й зробить залогу із мешканців міста нашого, а начальниками залоги нехай будуть вожді та військо твоє. Рішучо впокори нас любовю та ласкою, своєю, наче в той день, як почули ми оту веселу новину прощення. Не всілі ми збегнути всю премудрість свою, о Царю наш! Чи міг хто подумати, що стільки солодкого покуштуємо ми після отих гірких терпінь! Господи, нехай всюди світло твое зпереду йде, а за ним любов твоя. Нас тримай за руки, тоді підемо ми по волі твоїй. Та нехай не забудемо ми, о всі переживання наші на користь нам та на добро нам. Тільки сам ти оселися поміж нами та волю свою чини. Присутність твоя утримає нас від гріха й навчить нас вірними служами твоїми бути".

Звелів тоді Еммануїл людям тим: "Ідіть собі в спокою! Я благання ваше виконаю. Завтра всі сили свої зберу біля Воріт Очей, через них увійду у місто, оселюся в палаці й поставлю над вами начальників моїх та й звершу у Людськодушах те, чого неможна ні з чим зрівняти під небесами".

Невіря говорить промову з міського муру Людськодуш.

З радісними вигуками вислухали міщані слова милосердного Княжика та й повернулися додому, розповідаючи рідним та приятелям своїм оту чудову новину. Потім пішли в сади свої та й нарвали багато квіток і засипали ними дорогу Еммануїлові від Воріт Очей аж до фортеці. Також понаплітали вони вінків і по прикрашували ними вулиці й будники, також приготували музиків, щоб з великом торжеством привітати Княжича в Людськодушах.

А другого дня ранком Еммануїл пішов з військом своїм до Воріт Очей, які розчинилися перед ним і він увійшов у місто, де всі начальники та старшина почали вітати його. Одягнений був Княжич у царські шати, а зброя його була золота. Іхав він у колисниці, труби трубили, а прaporі маяли. Мешканці Людськодуш повилазили на стіни, щоб ліпше побачити його. У вікнах та дверях будинків скрізь були люди, що цікавились бачити багаті дарунки обіцяні йм.

Як під їздив Княжич до Писаревого дому, то звелів запитати Вождя Віру, чи приготували фортецю для його зустрічі. Відповідь була вдоволяюча, і сам вождь Віра вийшов з військом своїм назустріч Княжичеві. Перебув ту ніч Еммануїл у фортеці з усією військовою силою своєю, а місто раділо вельви.

Слідующего ранку міщани почали радитись поміж собою, як би їм улаштувати все військо у місті як найкраще. Бачили вони, яке добре серце у Княжича та й шанували вони вождів його. Отож і запобігали вони одні пред однimi, аби тільки додогодити їм. Врешті, по багатьох нарадах, прийшли вони до такої згоди, розташувати їх отак:

1. Вождів Непорочного та Розумна укупі.

2. 1ерпеливого з Думкою. Оцей самий Думка був діловодом у Свавільного під час бунту.

3. Вождя Любов помістити в будинку Пожадливого.

4. Вождя Добронадійного з міським головою Розумовським.

Щож до писаря Сумлінного, що жив по сусіству з фортецею, та й мав наказ від Княжича бити в тризводу, то цей сам собі випросив вождів Громового та Переконаного, з їхніми підлеглими вояками.

5. Вождів Суд та Кару випросив собі Воля, щоб жили у нього, бо завданням його було порядкувати містом під додглядом Княжича для добробуту Людськодуш. Порядкував він і з наказу Дияволоса на шко ду містові.

Старшина та всі людськодуші не могли досить надивитися на Княжича, і тому благали його, щоб частіше з'явився ім, обходив їхні вулиці, помешкання та їх самих, хоч постійно він перебував у фортеці. Говорили вони:

-Твоя присутність, погляд очей, слово й підтримка - все життя наше, вся сила й охорона."

Крім того, благали вони Еммануїла, щоб можна ім було приходити до нього та й навчатися жити так, як він жив, щоб бачити фортецю його та покої, - отож він і звелів, щоб ворота до нього були завше відкриті. А як промовляв він слово до народу, то була тиша велика, всі бажали почути кожне слово з уст його. Як ходив він, то всі люди за ним ішли, переймаючи ходу його.

Якось Еммануїл улаштував великого бенкета. Всі міщани були запрошені до нього. Там почав він шанувати їх такими добрими стравами, яких на всьому світі не можна знайти було, бо сам він діставав їх з палацу Отця свого. Одна їжа по-

Невіря присаджений Розумінням.

давалась за другою і всі могли споживати вволю. Але як нова їжа з'являлася, то люди запитували одні одних: а що це таке? Бо такого ще ніколи вони не бачили. Серця їх веселилися вельми. Музики награвали, людськодушці їли страви ангельські, а мед зі скелі їли вони, їли вони княжу їжу й були всі нагодовані.

А півча, що розважала народ, та-кож була з княжого двору. А як бенкет закінчився, тоді Еммануїл почав гостей своїх потішати цікавими загадками з книги тайн, яку склав Верховний Діяч Отця, по природності Князя Всемогутнього Шадая.

Ті загадки відносились до Отця його та до нього, Еммануїла, про те, як вони боролися великим подвигом, щоб звільнити Людськодуші. Сам він з'ясував деякі з тих загадок, а гості радили. Та й викликували вони: Це він той Агнець! Скеля! Двері! Дорога! Бо пізнавали риси обличчя Його.

Потім Еммануїл відпустив гостей своїх.

Тоді ж в серці Емманула повстало думка перебудувати місто, щоб воно було чудовим і разом забезпеченим від противника, забезпечив він його від внутрішніх буч та від ворогів зовнішніх, - любив бо він вельми Людськодуші.

Перше всього звелів він, щоб праці привезені від Князя Всемогутнього, були повістювані на стінах фортеці, інші на вежах, які він був раніше звелів збудувати в місті. Ще була тут одна гармата, власний винайд Еммануїлів, яка кидала каміння на Ворота Уст. Ніхто не міг встояти проти гармати тієї й завжди вона ловко попадала в ціль. Назвиська тій гарматі не дano було, бо іншої такої не могло бути на цілому світі, була вона під

опікою й орудуванням Вождя Віри, наколи б знову повстала віна.

Згодом Еммануїл покликав до себе князя Вільного та й доручив йому охорону усіх доріг, стін та веж міста. Під його команду віддав він міліцію і наказав йому усмирити народні тревоги та бучі, коли б часом вони сталися. Ще звелено йому було заарештувати всіх диявольців, які ховалися в місті, іх мали передати народньому суду.

Потім покликав Еммануїл князя Розума, голову міського, та й звелів йому тримати посаду свою все життя його. Доручено було йому будувати будинок біля Воріт Очей, який міг би бути в часі потреби фортецею. Звелів йому Еммануїл також читати щоденно Одкриття Тайн, щоб навчитися як виконувати добре обов'язки свої.

Писарем був призначений Дознаний, не тому, що Сумління був більше винний ніж інші, але тому, що Еммануїлові бажалося призначити старенького на іншу працю, про яку він мав довідатись пізніше.

Звелів тоді Еммануїл зкинути образ Дияволося, потовкти його напорошок, та й розвіяти з вітром зі стіни міста, а натомісъ поставити образ Отця свого, Князя Всемогутнього, та власний свій. Малось те бути виконане з великою пильністю, бо Отець та Син виявили велику ласку до Людськодуш. Звелів він також вирізьбити ймення своє на фасаді міста та й позолотити його найкращим золотом.

Потім Еммануїл наказав заарештувати трох диявольців, а власне, двох колишніх голов міста, що були призначенні Дияволосом, - Невіру та Розпутьного. Також з ними писаря Доброзабудьку. Ще тримав під арештом князь Вільний колишніх старшин та депутатів Дияволо-

Розуміння і Сумління ув'язнені диявольцями.

сівих. Старшини були: Безбожний, Жорстокосердний, Неспокійний. Де путатами були: Ложний, Безжалісний, Чванько та інші. Сиділи вони у в'язниці, а начальником там був Правденко, один із старших слуг Еммануїлових.

Врешті звелів Еммануїл зруйнувати всі три фортеці, які побудував був Дияволос. Та праця забирала багато часу, бо каміня було надмірно велике. Цемент та залізо звелено було викинуті за стіни Людськодуш.

Розділ се́мий.

Служба одному панові.

Коли ж все оте було виконано, тоді Еммануїл звелів міському голові та старшинам скликати народній суд присяжних, аби винесли вирок над диявольцями, які були у в'язниці під доглядом Правденка. Як зібралися присяжні, тоді звелено було й Правденкові привести обвинувачених. Арештанти ввійшли по двоє, зковані один з одним, по звичаю того часу. Як міський голова, писар, присяжні та інші проважні особи посадали, тоді свідки приступили до присяги. Імення присяжних такі: Увірування, Чистосердець, Прямодушний, Незлій, Боголюбський, Вірний, Ідеальський, Спокійний, Вдячненко, Побожний, Смирновський, Добродійний.

А свідками були: Всезнайко, Усточистий, Неложний, сам князь Вільний та його діловод, як би зайшла в тім потреба. Тоді добрий Справедливий, головний суддя, голосно сказав:

"Начальнику в'язниці, прошу привести сюди підсудного Безбожного"- Той підійшов. Суддя промовив до нього:

-Безбожний, підійми руку твою! Ти відомий тут під іменням Атеїста. Без дозволу ти крадькома увійшов місцевість нашу та й лукаво

й нерозумно почав був переконувати людей, що Бога немає, що треба відкинути релігійне життя.

Ти намагався обезславити Князя Всемогутнього, ворогував з ним ти порушав спокій у місті. Яку відповідь можеш дати тепер, га? Винним себе визнаєш чи ні?

-Я невинний.. -Промовив Безбожний.

Суддя: -Покличте сюди свідків Всезнайка, Усточистого, та Неложного.—

Свідки приступили.

Суддя: -Ви свідки нашого Князя Всемогутнього, подивіться на підсудного, вілізнаєте його чи ні?

Всезнайко: -Звісно, я знаю його. Раніше я частенько бував у його товаристві. Це Безбожний або Атеїст! Зараза оця мешкає в Людськодушах уже кілька років. Він дияволець сам і син диявола. —

Суддя: -Ви чули в чім він є обвинувачений, отож, що скажете ви, царські свідки, винний чи ні?

Всезнайко:- Одного разу довелося мені бути з ним у Брудному Перевулку, де він голосно й тримав бесіду про багато речей. На власні уші тоді чув я, як говорив він так, -я певен, що Бога немає, але можу, як в тім потреба є, видавати себе за релігійного чоловіка, як часом буваю у релігійному товаристві.—

Суддя:-Ви оте сами чули?—

Всезнайко:- Готовий скласти присягу в тім... .

Суддя:- Свідок Усточистий, що ви скажете суддям відносно цього підсудного?-

Усточистий:- В минулому я був його товаришом, в тім тепер дуже каюся, і часто чув його нахабні тверження, що немає Бога, ні ангелів, ні духа.-

Суддя:- Де ви чули це від нього?

Усточистий:- Чув я в Чорноустому Перевулку, на Богохульному

Дияволос покликує до Еммануїла.

Ряду та в інших місцях.-

Суддя: Що ви знаєте про нього?

Усточистий: Знаю, що він є справжній дияволець, також син ди явольців,- одного по йменню Богоненависного. Крім цього останній мав ще й інших дітей. Оце все, що я знаю про нього.-

СУДДЯ: Неложний, а гляньте на цього підсудного, чи знаєте ви його?—

Неложний: Це Безбожний, один з найгірших негідників, яких я коли-будь зустрічав в моєму житті. Він не тільки одкідав існовання Бога, але всяку надію на позагробове життя, не визнавав він гріха ні в яко-му злочині та висміював кару в будучому віці. Ще додавав він, що нема різниці, чи йти в дім забави чи до храму Божого, щоб слухати слово Боже.—

СУДДЯ: Де ви все те чули від нього?—

НЕЛОЖНИЙ: А в П'яному ряду, в кінці Шахрайського перевулку, в хаті Богохульного.

СУДДЯ: Стороже в'язничий, одведи на бік цього підсудного й приведи сюди іншого, по йменню Розпушту. Підсудний, ти відомий по йменню Розпustan, чужинець в нашому kraю, бо ти по-диявольсь-кому та по-зрадицькому навчав в дійсності життям своїм та брудни-ми річами своїми, що людині вигід-ніше і має право вона не загнузду-вати своїх тілесних нахилів, — та й що ти собі ніколи не відмовляв і не маєш такого наміру, щоб спиня-ти себе в якомубудь гріховному ба-жанні. Що скажеш ти на це? Вино-ватий чи ні?

Розпушта: Я, шановний пане, є людина з високого роду й звик до розкішного життя, без вагання в у-чинках своїх. Я не звик, щоб хто робив мені зауваги за характер ду-мок моїх і мені завжди давали спо-

кій. Тому мене дуже дивує сьогод-ні, що заражований я до підсудних за те, що всіми людьми тайно чи явно прийнято, ухвалено та практи-кується в світі нашому.—

СУДДЯ: Нас цілком не ціка-вить твоє високе походження, хоч муши зауважити, що такі люди мус-ть бути шляхотнішими в житті. Ми розглядаємо тепер провину твою, визнаєш себе винуватим чи ні?—

РОЗПУСТА:- НІ!-

СУДДЯ: Карний, поклич сю-ди свідків!—

Карний: Панове свідки Князя на-шого, ввійтіть сюди й принесіть свідчення свої проти цього підсуд-ного.—

СУДДЯ: Всезнайко, чи знайо-мі ви з цим обвинуваченим?—

ВСЕЗНАЙКО:- Так, я його знаю. Ім'я його розпушта, син він одно-го Скотинського, а народився на Тілесній вул. Мати його була доч-кою Тіловгодника. Я знаю весь рід їхній.—

СУДДЯ: Ви чули в чім обвину-вачують його? По вашій думці він винний чи ні?

ВСЕЗНАЙКО:- Я знаю його, що він сквернословець, брехун, не дотри-мував дня Господнього. Знаю, що він пожадливий брудного життя, повнений зла всякого, та нечи-стих бажань.

СУДДЯ: Але де він робив свої брудні діла, - в певних місцях чи прилюдно й отверто?

ВСЕЗНАЙКО:- Усюди в місці.—

СУДДЯ: Усточистий, що ви скажете проти цього підсудного?—

УСТОЧИСТИЙ:- Все, що сказав пе-риший свідок, я потверджую, як пра-вдиво й вірно.—

СУДДЯ: Підсудний, ти чув, що проти тебе свідчили?—

Розпушта:- Я завжди думав так, що найбільше щастя людини полягає

Непокірність, назначений представником до стану Еммануїла.

в тім, щоб нічим не обмежувати себе в найменшому бажанні. Завжди я дотримувався цієї засади й провів життя своє в насолоді. При тім, я не був самолюбним, розуміючи добробут свій, я бажав, щоб і інші ознайомились з ним, тому й переконував я всіх іти за мною.—

Тоді Рада Суддів вирішила, що його власні слова досить обвинувачують його, тому наказано було сторожові в'язничому одвести цьоно на бік й покликати Невіру, третього арештanta.

СУДДЯ:- Невіро, тебе всі тут знають по іменю цьому, ти самовільно вдерся в край наш і обвинувачений ти в тім, що будучи вояком Князя Шадая-Всемогутнього,, ти зрадив його та й у злобі повстас проти зайняття Лодськодуш вождями Княжими та військом їхнім.. Ти навіть похулив могутність, імення й славу Князеву і, слухаючись Дияволоса, начальника свого, ти бунтував і переконував міщені не коритись законному свому Князеві й не приймати післаних ним вождів. Визнаєш себе винним чи ні?—

НЕВІРА:- Я Шадая Князя Всемогутнього не знаю. Я люблю свого старого князя й вважаю вірним обов'язком своїм служити йому. Так, я вживав всіх сил своїх, щоб кликати до повстання проти невідомих чужинців, щоб боротись з ними. Я не переміняю того погляду й нині страху ради, хоч ви й пануєте в місці нашому.

СУДДЯ:- Цей чоловік, як сами бачите, непоправний. Він підтримує своє зрадницьке поводження голосними словами й гордий він тим. Стороже одведи його на бік й приведи сюди Доброзабудька. Підсудний з'явився.

СУДДЯ:- Ти відомий нам під назвиськом Доброзабудька, обвинувачений ти в тім, що як був ти

головою в Людськодушах, забув ти був цілком робить що будь для доброту людей. Ти погодився з Дияволосом в повстані проти Князя Всемогутнього, проти вождів і війська його, розуміючи, що вчинком таким ти обезчестив Князя й небезпеку накликав на місто. Що скажиш проти цього? Винуватий чи ні?—

ДОБРОЗАБУДЬКО:- Панове, ви мої судді нині, й в оправдання від усіх тих обвинувачень ви можете всі злочини мої з'ясувати забуттям моїм, бо старий я вже, а не тим, що бажав я чинить зло. Все те сталося через брак світлого розуму, а не тому, що був я безлечний до добра. Надіюся, що знайду вибачення ваше, хоч і винний трохи, але, однак, не заслуговую на судову кару.—

Судді відповіли:- О, Доброзабудько! Не по слабості розуму забув ти був добро чинити, а свідомо. Не бажав ти пам'ятати доброго, а злого не забував. Нагадуєш ти про старість свою, щоб ми, судді, виправдили тебе. Але послухаємо що скажуть свідки! винен ти чи не винен.—

НЕЛОЖНИЙ:- Я чув, як обвинувачений казав, що він не в силі думати про добро навіть і чверть години.—

СУДДЯ:- Де ви чули його, що він отак говорив?—

НЕЛОЖНИЙ:- По цілому негідно му перевулку, також і в домі під назвою: СУМЛІННЯ, ПРОПАЛЕНО червоним залізом.

СУДДЯ:- Я знаю його,— він дияволець, син диявольців, імення батькове Всенелюбський. Не раз при мені говорив він, що навіть думка про добро була тягаром йому,—

СУДДЯ:- Де він так говорив?— Всезнайко:- На Тілесній вул. насути проти храму.—

Вожді Еммануїла одержують нагороди.

СУДДЯ:- Ваша черга, Усточистий, дайте ваше свідчення про цього підсудного.—

УСТОЧИСТИЙ:- Я часто чув від нього, що йому багато приємніше думати про найбрудніші річи, ніж пригадувати науку Св. Письма.—

СУДДЯ:- Де він так висловлювався?—

УСТОЧИСТИЙ:- Де? В багатьох місцях, а особливо на Темній вул., в домі Безсоромного, також і в домі Окайнного на Брудному перевулку, коло спуску в пропасть.—

СУДДЯ:- Панове, ви чули обвинувачення, вибачення підсудного та свідчення свідків. Стороже в'язичий, одведи його й постав тут Жерстокосердного.

Підсудний став перед суддями.

СУДДЯ:- Жорстокосердний, ти відомий тут під цим іменням, бо ти з великою злістю та жорстокостю переконував мешканців міста нашого, щоб вони не поверталися до єдиного князя Шадая-Всемогутнього, ти перечив їхньому широму покаянню у підступництві і бунті проти законів Його. Що скажеш на це обвинувачення,-винний чи ні?—

ЖОСТОКОСЕРДНИЙ:- Ніколи в житті моєму не знав я розкаяння, докору сумління чи жалю. Я дуже твердий. Я не маю доброго почуття ні до кого і мене не тривожить ніяке чуже горе. Коли доведеться мені кого одурити або образити, тоді в тім я маю велику насолоду, наче звуки чудової музики, і мені приємно робиться, коли я чую чийсь плач.

СУДДЯ:- Ви бачите, панове, що підсудний є справжній дияволець і сам себе отверто обвинуває, одведи його на бік та приведи сюди Ложномирного.-

Підсудний підійшов.

СУДДЯ:- Ложномирний, ти відомий нам під цим іменням. Ти живеш без дозволу в нашому kraю, і обви-

нувачений ти в тім, що ти лукаво поводився проти цього міста Людськодуш під час їхньої бучі проти Князя та й заспокоював їх, говорячи їм про ложний спокій, небезпечну запевненість та про безпідставні надії, тим ти заважав їм одуматься й покаятись в переступах їхніх отієї бучі проти Князя Всемогутнього. Що на те скажеш? Винним визнаєш чи ні?-

ЛОЖНОМИРНИЙ:- Панове, судді мої призначені, я визнаю, що імення воє Мирний, але не Ложномирний! Як воля ваша є запитати кого-будь, хто хоч трохи знає мене, чи бабуню, що при народженні моєму присутня була, або кумів, що до хреста несли мене, то вони всі вам скажуть, що мое імення Мирний. Я людина тиха, завжди люблю жити спокійно. І те, що сам люблю, того бажав я й іншим. Отже, коли я заважува, що хто тривожиться, тоді я заспокоював дух його і в доказ того скажу вам таке:

1. Коли на початку наше місто почало відступати від законів Всемогутнього, тоді дехто з людей почав тривожитись відносно того відступлення від волі Князя. Я ж, бачуши, що вони дуже були збентежені подібними думками, приklav усі старання свої, щоб заспокоїти їх.

2. Коли обичаї давнього світу й Содому були діяльні поміж людьми й коли хто вагався чи тривожився в тім житті, тоді як міг я заспокоював їх, щоб вони продовжували життя та без вагання.

3 Врешті, візьмім хоч і наш час. Як почалася війна поміж Дияволосом та Князем Всемогутнім, як траплялося, що хтось починав боятись при думці про всі ті руїни, тоді я хитро вживав всіх засобів: підступу, вигадок та подібних методів, і мені щастливо повернути спокій в серця їхні. Отже, я завжди був побожною людиною, такими є миро-

Смерть полкового начальника Пересторога.

творці, а миротворець заслуговує поваги. Отож, прошу вас, панове, так гарно відомі в місті по суду праведному, дайте мені громадське признання, бо така особа, як моя, не заслужила не людського поводження, з нею в якому я опинився, а, навпаки, заслуговує волі й права дамагатись відшкодування за втрати й образу мою, яких я зазнав.—

СУДДЯ: - Начальний Виконавцю, зробіть прокламацію.

ВИКОНАВЕЦЬ: - З тії причини, що підсудний заявив про своє ім'я відмінне від того, під яким він судиться тут, то прошу присутніх, може хто може встати й заявить, яке природне ім'я його, також про характер його, про поводження. Нехай той виступить наперед. —

Двоє встали й попросили дозволу сказати пару слів про підсудного.

Імення першого було Представник-Правдицький і другого Запорука-Правдицький.

Судді побажали присяги від обох, а потім вони почали говорити.

ПРЕДСТАВНИК-ПРАВДИ: - Панове Судді, я знаю цього підсудного від дитинства його, та й можу засвідчити, що завжди ім'я його було Ложномирний. Знав я і батька його, а звався він Підлесливий, мати його до заміжжя була з роду М'якеньких. Обоє вони побажали назвати сина свого Ложномирний. Часто я бавився з ним в тих роках дитинства, і часто бачив я як мати було покличе його до себе, кажучи: - Ложномирку, іди зараз мені сюди, а то сама прийду за тобою. - Часто на коліна свої брала вона його й цілуючи говорила: - Любий мій Ложномирку, дорогий ти мені.. I так само куми кликали його, а тепер він зрікається свого власного імення. -

Після цього встав другий свідок

і дав своє визнання.

САГЮРУКА-ПРАВД: - Все, що сказав допіру шановий свідок, є абсолютно правдиве.

Імення підсудного Ложномирний. Він син Підлесливого та М'якенької. Не раз зауважував я, що він на віть сердився, як хтось було скаже, що Ложний чудне та образливе ім'я. Але то було за часів його слави та величя, коли вважали його великою особою, під-час панування диявольців у місті нашому.-

СУДДЯ: - Панове, ви чули заяву цих двох свідків. А ти, підсудний, марно силувався переконати нас, що ти є не той, котрого всі знають під іменням Ложномирного.

Не за те обвинувачують тебе, що ти бажаєш жити в спокої й мирить всіх з самим собою, але за те, що ти проповідуєш спокій, який не є правдивий і діє проти законів Князя Всемогутнього: Ти переконуєш людей, що можна насолоджуватись світом цим, жити в гріхах, і не слід тривожитись, як хто переступить волю Князя Всемогутнього. Хоч ти призвався в тім, але ми послухаємо, що скажуть інші свідки.-

СУДДЯ: - Всезнайко, підійдіть сюди й засвідчіть про цього підсудного.

ВСЕЗНАЙКО: - Відомо мені, що підсудний довгий час розповсюджував поміж мешканцями міста науку, про спокій і мир, достойні вимовки, бо він знав добре, що при такому стані й поводженні людей мир і спокій неможливі. Я чув, як говорив він до людей, що жили у великих гріхах:- То все дурниці, не тривожтеся ні чим, щоб ви не зробили. Ніколи не треба тривожитись майбутнім, яке б не було минуло.—

СУДДЯ: - А ви, поважний Усточистий, що можете сказати?-

УСТОЧИСТИЙ: - Я чув, як не раз він твердив, що багато ліпше жити на дорозі гріха, ніж мати тривожне

Дияволос поражений військом Еммануїла.

сумління на дорозі правди.—

СУДДЯ: - Де він так говорив?-

УСТОЧ.: На Безумній Площі, у хаті Простенького, що рядом живе з Самодуром. Не раз я чув таке, а може двадцять разів.-

СУДДЯ: - Нам досить свідків. Стороже, одведи цього на бік і приведи нам іншого, по іменню Безправденка...-

СУДДЯ: - Ти відомий під іменням Безправденка, чужий ти та небажаний гість в краю нашому. Обвинувачений ти в тім, що завжди намагався псувати та чернити закони та образ Князя нашого Всемогутнього, маючи намір понизити імення його, знаючи, до якої небезпеки доводив ти місто наше саме тоді, коли Дияволос так жорстоко орудував і з ним Людськодуші. Що ти скажеш на це, - винний чи ні? -

БЕЗПРАВДЕНКО: - Неповинний я, п. судді! -

Тоді були покликані свідки.

ВСЕЗНАЙКО: - Я бачив, як підсудний пробував знищити образ Князів - власними своїми руками. Тоді я стояв коло нього, як він отримав наказ від самого Дияволоса. Опісля того він, знову ж з - наказу начальника його, почав топтати, ніщити й палити все, що лишалось ще з писаних законів Князя Всемогутнього. -

СУДДЯ: - Хто ще окрім вас бачив те? -

НЕЛОЖНИЙ: - Я бачив на мої власні очі й багато інших, окрім мене, що він не вагався так робить, але отверто виконував наказ свого нового начальника, причім здавався він дуже ревний в тих ділах. -

СУДДЯ: - Підсудний, як же ти вирішив так нагло вирікатись перед судом від учників своїх, добре знаючи, що ти чинив їх при багатьох свідках? -

БЕЗПРАВДЕНКО: - Я мусив дати

вам якусь відповідь, а тому, що імення мое Безправденко, то я й говорю завжди в такому дусі. До цього часу я мав досить вигоди в такій поведінці моїй, отож і подумав собі, може й цим разом, як скажу неправду, то буде мені з того якась користь. -

СУДДЯ: - Стороже, одведи його на бік і приведи сюди арештованого по іменню Безжалісного. Підсудний, тебе кличуть Безжалісним і ти чужинець тут, проти волі загалу осівся ти в краю нашому, а обвинувачений ти в тім, що без жалю й по-зрадницькому бунтував Людськодуші проти законного Князя їхнього, знаючи про скорб, яка прийде на них згодом. Не давав ти їм опам'ятатись і покаятись в переступах їхніх, хоч ти добре знати, що то єдина путь спасіння їхнього від загибелі.

Яку відповідь дали ти на це? Винний чи ні? -

БЕЗЖАЛІСНИЙ: - Я не є винний, що мав мало жалю, - я мав на меті підіймати духа мешканців міста, бо не міг дивитись я на картину таку тривожну моїх знакомих бо мое імення не Безжалісний, а Бадьюрий..

СУДДЯ: - Так! Ти вирікаєшся свого власного імення й привласнюю собі інше? Ану приведіть свідків!-

ВСЕЗНАЙКО: - Я можу напевне сказати, що імення його Безжалісний: так він підписувався на всіх паперах, де він орудував. Але відомо, що всі диявольці мають звичай перемінювати свої назвиська: ось, наприклад, один з них Ненажера видає себе за Запасливого або за подібного якогось. Гордюк кличе себе Шляхотний або Франтом. Отак всі вони говорять. —

СУДДЯ: - Усточистий, що ви скажете в цій справі?

УСТОЧ.: - Його імення Безжаліс-

Покаяння Чоловіка перед Святым Богом.

ний. З дитинства я знаю його. І справді, він зробив усе, в чім обвинувачений. Але поміж ними, диявольцями, є цілий гурт таких, що не хочуть розуміти і не знають вони почуття страху перед прокляттям вічним. Тому їх називають смутком усяке глибоке почуття свідомості та жалю по переступах вчинених ними.

СУДДЯ: - Стороже, одведи на бік цього й приведи сюди останнього в'язника, Пиховського. Ти, Пиховський, осівся у місті нашому без дозволу й обвинувачений в тім, що навчав Людськодушців відповідати нагло та гордо на всі заклики й перевиконання Вождів Княжих. Ти навчив їх погірдливо говорити й про самого Князя та, окрім того, словом і ділом намовляв їх взятись за збрю проти Величного Князя Еммануїла. Що скажеш на це?

ПИХОВСЬКИЙ: - Панове судді, з природи я людина не ляклива та воївничка, у найбільшій небезпеці я не губив присутності духа й не почував себе спосібним на ганебний вчинок і на пониження власної достойності в разі невдачі. Мені також противно бачити людей, які перемінюють свої погляди й думки ради ворога, який подужав їх. Я ніколи не турбувався знати й міркувати, хто мій ворог та що за причина моєї бородьби з ним. Я завжди задоволявся тим, що орудував хоробрно, бився, мов лев, та й виходив переможником. -

СУДДЯ: - Пиховський, тебе не обвинувачують за хоробрість твою чи за сміливість, але за те, що ти вживав хоробрість і витриманість твою проти законного Князя твоого Всемогутнього. Оце переступ твій, в якому ти обвинувачений. -

На це Пиховський мовчав.

Після кількох запитів до підсудних, суддя дав нагоду раді прися-

жних винести своє рішення. До них звернувся він отак:

-Панове присяглі, ви чули обвинувачення та відповіді підсудних, як також і зізнання свідків. Отже, прошу вас, спокійно порадьтесь у другій кімнаті та й вирішіть так, щоб воно було вірно, справедливо й чисто.-

ПРИСЯГЛІ були: Увірування, Вірність, Прямодушний, Незлій, Бого любський, Побожний, Ідеальський, Спокійний, Любченко, Смирновський, Добродійний, Щирий, Вдячenco.

Вони вийшли, щоб порадитись і замкнулися, щоб їм спокійно вирішити, який вирок винести над підсудними.

УВІРУВАННЯ, найстарший поміж ними, сказав так:

-Панове, незнаю, як по-вашому, але по-моєму, всі підсудні достойні кари, смерти. Вірність та всі інші сказали по кілька слів, що й вони такої думки. Присяглі повернулись до залі судної.

Голосно суддя викликав їх кожного по іменню й запитав, кого вони обрали з поміж себе говорити. Ті сказали: Увірування!- Тоді запитав суддя, який вирок їхній відносно підсудних.

УВІРУВ.:- Вони винні! -

СУДДЯ: - Стороже, одведи й замкни в'язнів. Сторож запер їх в острозі до слідуючого дня, призначеного для виповнення кари. Однак, якось ніччю один із в'язнів найшов вилазку й утік з острога й почав переховуватись за містом, по ріжких темних закутках та ямах. В'язень той був Невіра. Як сторож побачив, що бракує одного в'язня, він почав дуже тривожитись, бо знов, що зник самий вредний з'язень з усіх, що там були. Зразу ж побіг він до міського голови, до писара та до князя Вільного, щоб

Полонені стали перед Еммануїлом.

повідомити їх про такий випадок. Наказали ті всюди шукати Невіру, але нігде не змогли найти його. Довідались тільки, що терся він поза містом по темних закутках, що хтось зауважив його, але зловити не зміг. Хтось бачив його, як ішов він поляною, наче когось шукаючи, певно, начальника свого, Дияволоса, в яким скоро й зустрівся коло самих Пекельних Воріт. Тут він розповів тому, що, мовляв, Людськодуші в сумному стані опинилися з того часу, як запросили Еммануїла осітись у місті, діставши прощення від нього за все минуле, та що образ Дияволосів кинуто в багно, а натомісъ поставлено інший, Шадаїв, як вірні слуги Дияволосові, усіх дев'ять, були заарештовані та засуджені на кару смерти. Однак, він завдяки спритності втік; з в'язниці. Головне ж горе, що сам Князь Вільний цілком віддався Еммануїлові ще й розшукує всюди диявольців, щоб покарати їх на смерть.

ДІЯВОЛОС, мов лев, заревів від зlosti. Глибоке дихання його трясле повітря, й гнівний погляд туманів свіtle небо. Поклявся він помститися над містом та й виявив вірному слузі своєму, Невірі, що їм треба удвох порадитись, коли їй почати наступ на Людськодуші. Поміж тим, день кари надійшов.

Осуждених привели на місце, де вирішили розп'ясти їх на хрестах, бо Еммануїл звелів, щоб кара була виповнена самими Людськодушчими, на доказ їхньої ненависті до всього, що є проти волі його й його законів. Коли ж привели в'язнів до хрестів, тоді жах надав їм такої сили, що вони почали дуже упиратись, і люди благали помочі від вождів та війська княжого. Тоді Діяч княжий приступив до них та

й поклав руки свої на м"язи їхні, і зразу ж сила Людськодушів подесятерилась, й вони розп'яли диявольців, які зробили їм і мали намір ще зробити скільки зла й горя.

Коли ота велика справа була завершена, Княжич став проходити до міста, щоб бачитись з людьми, розважати їх добрим словом та покріпити їх на працю. Повідомив він їх також, що вчинок їх був йому до вподоби, як доказ їхньої любові до нього, та що за те нагороду вони отримають. Також, що він призначив їм начальника з посеред них, котрий буде мати тисячу людей під командою його для захисту міста.

Тут він покликав одного по імені Служенка, та й наказав йому піти до фортеці, щоб привів звідти вояка Досвідченого, який був на послuzі у вождя Віри.

Служенко побіг і хутко привів молодого вояка, який ввічливо запитав Еммануїла, чим він може послужити йому. Все місто добре знало того юнака, який народився тут і виріс поміж ними. Всі поважали його і любили за хоробрість, обережність, гарну поведінку. Отож призначення його на тисячонаочальника всіх дуже потішило.

Княжич оголосив воякові Досвідченому, що призначає його тисячонаочальником, та й побажав, щоб зверхній Діяч Княжий виписав формального документа про те що й приклав на ньому печатку. Все було отак і виконано.

Зразу й по призначенні Досвідчений затрубив у трубу, щоб скликати добровольців і багато юннатків стали приходити до нього, щоб поступити на службу, — найкращі родини послали синів своїх до нього. Отак тисячонаочальник Досвідчений зібрав цілу тисячу. Од-

Торжество радости в стані Еммануїла.

ного з них він призначив своїм адютантом, Розуменка, а носити прапора наставив Пам'ятливого. Стяг його був білий, на знак прощення Людськодушам і вигнання диявольців. Опісля того Княжич повернувся в своїй покої. Аж, ось зібралися всі начальники міські і висловили йому подяку від усіх міщан.

Згодом Еммануїл оголосив, що він бажає виправити книгу законів, вирішив він поширити права та привілеї народу свого. Звелів він книгу законів принести до нього, поглянув на неї та й промовив: "Те що старим робиться близьке до руїни, отже, Людськодуші отримають новий статут, який буде для них багато яснішим і кріпшим.

Ось, зміст книги в скороченню:

Еммануїл, Князь спокою, по любові до Людськодуш, в імення Отця свого та й по свому милосердю, дарує, скріплює й стверджує любим Людськодушам таке:

1. Повне прощення, вічне, даремне, за всі переступи, зло й образи, нанесені Отцеві моєму, мені, близнім чи самим собі.

2. Дарую їй закон святий і заповіт мій для постійної їхньої розради й покріплення сил життєвих їхніх на доказ любові моєї.

3. Дарую Людськодушам частину ласки тієї і побожності, котрі в серці Отця моєго та в моєму.

4. Дарую й скріплюю за твориців моїм світ і все, що в ньому, хай буде він для користання Людськодуш. Хай володіють вони всім оскільки це може допомагати славити Отця моого й мене та допомагати добропутові. Дарую всі вигоди життя й смерти, сучасного й будучого. Ції привелії ніхто не отримав і не отримає, окрім нашого дорогого творива.

5. Дозволяю Людськодушам приступати до мене всякого часу, в потребах своїх, й окрім цього, обіцяю приймати прохання й допомагати в скорботах.

6. Дарую також владу повну й могутність для вишукування, ув'язнення, вигнання й знищення всяких диявольців, які колибудь наважилися з'явитися у Людськодушах, щоб порушити їхній спокій.

7. Врешті, дарую любим Людськодушам право не дозволяти ніяким чужинцям і нащадкам їхнім оселюватись в Людськодушах та й користати з їхніх вигод. Ті згадані права й привілеї належаться виключно мешканцям міста та нащадкам їхнім. Усі диявольці, до якого роду вони не належали б, не можуть бути учасниками їхнього добропуту.

Цей статут був вичитаний Писарем на великій площі, де зібралися були всі міщани, а потім напечатаний він був золотими буквами на стінах фортеці, щоб всякому з міщан були відомі привілеї та вільготи, подаровані ім Еммануїлом.

Нарід був у великій радості. Голосні пісні хвали залунали по вулицях, греміли труби, прапорі маячили, і диявольці з соромом ховали лиця свої, щоб не видно було їхньої досади.

Опісля того Княжич покликав усіх старшин міста, щоб порадитися разом з ними, яке міністерство слід заснувати у місті. "Бо—промовив він —доки не будете мати гарних учителів, щоб навчали вас, ви не будете чинити волі Отця моого."

—Той, хто близький Отцеві моєму, — продовжував Еммануїл, — є особа по істоті своїй однакова з Отцем і зо мною. Він Величний,

Статуя Дияволоса знищена по наказу Еммануїла.

Зверхній Діяч в домі Отця моого. Тепер і здавна він був головним внушителем усіх законів Отця, він все знає, відкриті йому всі тайни віків, як і Отцеві моєму й мені. У повному єднанні він з нами й любить він Людськодуші та й клопочеться він про них, як і ми. Буде він головним вашим учителем, бо тільки він може з'ясувати глибокі духовні тайни та може показати вам, як Отець мій в усі часи й при всіх обставинах має добру волю для Людськодуш. Як ніхто не знає думок людини, лише дух І, так і думок Отця моого ніхто не знає, окрім у Зверхнього Діяча його. Те, що ви забули, нагадає він вам і прийдешне. Це Учитель ваш, без сумніву, мусить бути головним і першим двигачем ваших думок та почуття вашого. Мусите ви любити його й слухатись зо страхом і тремтінням, стараючись нічим не гнівiti його. Він дає життя й силу всьому, на всяке добре діло він ожи вить і вас, і відкриє по волі своїй тайну віків прийдешніх. Як навчити він вас, так і приносите прохання ваші до Отця моого та й без дозволу його й поради нікого до себе не впускати. Ще раз повторюю, бережіться ображати його, бо як він проти вас повстав би, то гірше то було б, ніж коли дванадцять легіонів війська Отчого напали б на вас. Але кажу вам: як будете лорад його слухатись, любити його та в тісній злуці з ним будете частіше, то знайдете в ньому більше добра, ніж, як би ви цілим світом володіли. Він оросить серця ваші любов'ю до Отця моого, й Людськодуші стануть наймудрішими та благословенішими в цілому всесвіті.

Опісля того Княжич покликав до себе колишнього писаря міського, Сумлінного, та зголосив йо-

му, що призначає його другим керівником Людськодуш, — для щодених справ і занять земних, щоб навчати їх, як виконувати волю Князя Всемогутнього. Він також мусить давати поради й навчати в усіх судових правах та законах, в усіх земних установах.

—Але, — додав він, — ти мусиш клопотатись тільки про науку Людськодушців для добрих вчинків в царині горожанській, моральній та сімейній. Одна, не бери на себе від вічальності вияснювати тайни, заховані в серці Князевому, бо того знати ніхто не може, окрім єдиного Зверхнього Діяча Отчого.

—Ти мешканець Людськодуш, а він помічник у Отця, отож до тебе відносяться тільки справи земні, а до нього небесні. І тому, Сумлінний, хоч постановив я тебе учителем і проповідником для Людськодуш, однак, до всього, що відноситься до Зверхнього Діяча, ти не торкайся, але й сам будь учнем його разом з міщанами міста. Хоч і обдарований ти розумом, але тільки Зверхній Діяч може навчати міщан правдивому розуму. О, Сумлінний, тримай себе покірливо, не мрій про пиху, а пам'ятай, що дияволи з причини гордошів їхніх утратили свій перший блаженний стан і нині тримаються в полоні в безодні. Будь вдоволений становищем своїм. Я наставив тебе представником Отця моого на землі для згаданої служби, отож, навчай і виховуй Людськодуші! А, як часом не будуть коріться тобі, тоді вживай строгости і кари бичем. Старієшся ти, тому частіше до джерела моого приходь, та й покріпляйся кров'ю винограду моого. Тим ти очистишся, подужчаєш, пам'ять буде свіжа твоя, щоб виповнити все що скаже тобі Зверхній Діяч Отця моого —

Суд над Жорстокосердним безмилосердным.

Колишній писар з подякою прийняв те становище від Еммануїла. Княжич продовжив мову свою:

-Бачите, яка велика любов моя до вас, яка опіка моя про вас! Сьогодні настановлю для вас двох учителів, які навчать вас усьому, що знати мусите. Зверхній Діяч Отця моого навчить вас зрозуміти глибокі таємниці, недосяжні для розуму людського. Другий же учитель ваш буде сумління, він путь показуватиме вам в щоденному житті. Будьте ж покірні їм у усьому!

Ще хочу сказати вам щось, любі мої, і тобі, Сумління. Не раджу вам ні мудрувати, ні самовільно вирішувати відносно надій та очікувань ваших часів прийдешніх, світу іншого. Кажу я іншого, бо намір маю дати Людськодушам інакший світ, як цей прийде до руїни. В цій справі мусите твердо покластися на слова Великого Вчителя, бо все, що скаже він із книги життя є правдиве. А ти, Сумління, також не розрахуй отримати життя тільки по твоїх міркуваннях та ділах, ще питання відноситься до науки Великого Зверхнього Вчителя. Бережися приймати яку будь науку, що була проти того, чому навчений ти, або виходила б по за щарину твоїх обов'язків."

Опісля того Княжич почав навчати старших міських, щоб вони поуважали та слухались в усьому вождів своїх, щоб ті мали радість та мужність у службі їхній. Говорив він ще й про те, що ховаються поміж ними деякі диявольці, які в відсутності його будуть намовляти їх чинити зло, та й отак знову повести в неволю злого начальника свого, диявола. Пильнувати він навчав їх:

-Поза стінами міста переховуються вони в норах та печерах до якогось часу. Тому Людськодуші, пильнуйте! Ще справа велика пе-

ред вами, мусите вишукувати їх та арештовувати й карати без жалю. Така є воля отця моого в тім. Однак, цілком звільнитись від них ви не зможете, хіба цілком стіни довкола міста зруйнуєте, але я того не бажаю. Що ж робити нам, скажете ви? Пильнуйте, не спіть! Зауважуйте їхні фортеці, нападайте на них і не дозволяйте їм наблизитись до вас. Щоб не пропонували вони вам для миру з ними рішучо відкидайте все геть зо святим гнівом, і все буде добре поміж вами і мною. А щоб ви ліпше могли відріжняти їх від своїх людей, то я назву деякі імення їхні, старших їхніх: Перелюб, Розпуста, Вбивство, Гнів, Похільвость, Неправда, Зле-Око, Зависть, П'ятика, Розбій, Ідолопоклонство, Чарівництво, Незгода, Ревность, Ненависть, Крадіж, Одурення, Сріблолюбство, Бунтарство, Ересь. Деякі з тих ворогів будуть надмірно силкуватись, щоб знищити вас. Зараз вони переодянети, щоб ви не впізнали їх, але зверніться ви до книги законів Князя вашого й ви прочитаєте в ній докладно про ознаки й характер противників ваших.

Вони зразу ж, як тільки дозволите їм увійти до міста, почнуть мов черви, точити життєві сили ваші, отруять начальників ваших, обезсилять військо, зірвуть з воріт замки й місто, нині чудове зроблять купою сміття. Доручаю тобі, Розуменко, як голові міському, й князеві Вільному та тобі, Сумління, вишукувати отих диявольців, що можуть з'явитись отут, та й покарати їх смертю хресною.

Хоч настановив я міністрів для вас, але бажаю я, щоб мої чотирі вожді, післані отцем моїм на початку для боротьби з Дияволосом, давали лекції для всього народу, щотижня й щоденно, аби підтримати

Старий Невіря тікає з вязниці де був запроторений.

ї поглибити знання ваші відносно обов'язків ваших.

Оце знаючи про дияволиців, ще мусите пам'ятати, що й поміж вами з'являться особи, які одурять вас та й запутають всілякими забобонами та науками ложними, хоч сами виглядатимуть ревними й зрілими в релігії. Як не будете обережними, то накоять вони зла вам такого, що й уявити собі не можете. А здаватимуться вони вам відмінними від дияволиців. Отож, пильнуйте, Людськодуші, і не дайте себе одурити!—

Як закінчив Княжич оту науку свою, то призначив один день, коли мешканці міста мусили прийти до палацу його, щоб отримати особливу пошану його й тим відмінними стати від народів всього все світу. Як надійшов день той, тоді вийшов він до народу й промовив отак, перед тим ніж виповнити обіцянку.

—Людськодуші, любі мої, те, що бажаю я виповнити, свідчить світові видимому й невидимому, що вважаю я вас своїми, та щоб могли ви бути відмінними від зрадників, які побажають тайно та влесливо приєднатись до вас.—

Тоді звелів він принести з хоромів своїх білу та блискучу одіж. Слуги розложили її перед народом, а потім одягли кожного в неї згідно з ростом та станом, по мірі кожного. Отак всі мешканці одяглися в білу одіж, мов сніг.

Тоді ще звернувся Княжич до них з такими словами:

—Оце сьогодні одяглися ви у форму моїх слуг, Людськодуші, при кмета оця й буде відріжняти вас від слуг противника моого. Тільки покликаним моїм дарую я оцей одяг і ніхто не може стати перед обличчям моїм в одежі інакшій. Но сіть же її, щоб блискучим одятом

своїм, наче місяць ніччу сяє сяєвом, що від сонця отримує його. І здавалися Людськодуші величними, мов військо невстрашиме та не переможне.

Ще додав Княжич:

—Разом з одіжжю даю вам і пораду, як зберегти її чистою.

1. Носіть її завжди, щоб випадково не подумав, що ви є слуги ворогові.

2. Бережіть її завжди чистою, бо як забрудните, то для імення моого буде соромом.

3. Підпережіться так, щоб одіж ваша не торкалася землі, інакше бруд та порохи землі пристануть до неї.

4. Не загубіть її, бо світ уздрить вас нагими, і сором ваш вороги побачать.

5. Але наколи б ви часом забруднили одіж оту мною даровану, чого не бажаю я й чому Дияволос дуже зрадіє, то поспішайте виповнить все, про що в законі моєму читаєте, щоб не подати вам перед мною й престолом моїм. Притім, оце услів'я єдине є, щоб я не відкинув вас від себе, але жив поміж вами.—

Отак Людськодуші стали близькими до Еммануїла, мов перстень на правій руці його. Хто міг дорівняти з Людськодушами? Звільнені від Дияволоса, знову стали любі Князеві Всемогутньому-Шадаєві, який сина свого післав, щоб спасти їх. Тепер він мешкає поміж ними, а вони насолоджуються ласкою та добром його. Окрім того Людськодушам обіцяна поміч кожної хвилини, якби зайдла яка потреба.

Як закінчив Княжич у місті оті поліпшення, тоді звелів, щоб прапор його виставлено було у фортеці над вежою. Нехай здалеку всі бачать, що Людськодуші належать йому.

Письменник читає нові Царські установи.

Часто Еммануїл одвідував мешканців тих та й вимагав від них, щоб старшини їхні щоденно з'являлися перед ним. Часто він розмовляв з князем Вільно-міським головою, також з чесним провідником Сумлінним та з новим писаром Досвідченим. А як було приходив він міськими вулицями, то благословляв їх і кожному говорив підбадьорюче слово. Всіх убогих вислуховував він, обдаровував їх, а як хворі були, то сам доглядав за ними. Вождів і вояків витав він ласково. Одна усьмішка його та погляд милостивий були достатні, щоб дух їх підбадьорити.

Часто шанував він людей у себе та й нікого додому не відпускат, не обдарувавши якоюсь пам'яткою. Такі любі були йому Людськодуші.

Коли ж старшини часом довго не з'являлися, тоді він посылав їм ріжну поживу; м'ясо з княжого столову, вино та хліб у такій кількості, що кожен з них мусів визнати, що такого добра ні від кого не можна було сподіватися.

А як було зауважить, що міщани не приходять до нього, тоді він сам до них іде, стукає в двері, щоб відчинили йому, веде бесіду та зміцнює співчуття і робить незабутнім своє одвідання.

Чи ж не диво ото, що княжич позбавивши допіру Людськодуші від злого ворога, домує в них та й робить усіх мешканців власниками всіх добрих дарів своїх. Ніколи не вичерпувався збірник добра серед міста, не висихав струмок виноградного вина, яке піддавало сили й життя всім слабим та нетвердим, через усі недавні бідування.

Настановив також добродійний Княжич нового міського начальника по іменню Богомир, який прибув від самого князя Всемогутньо-

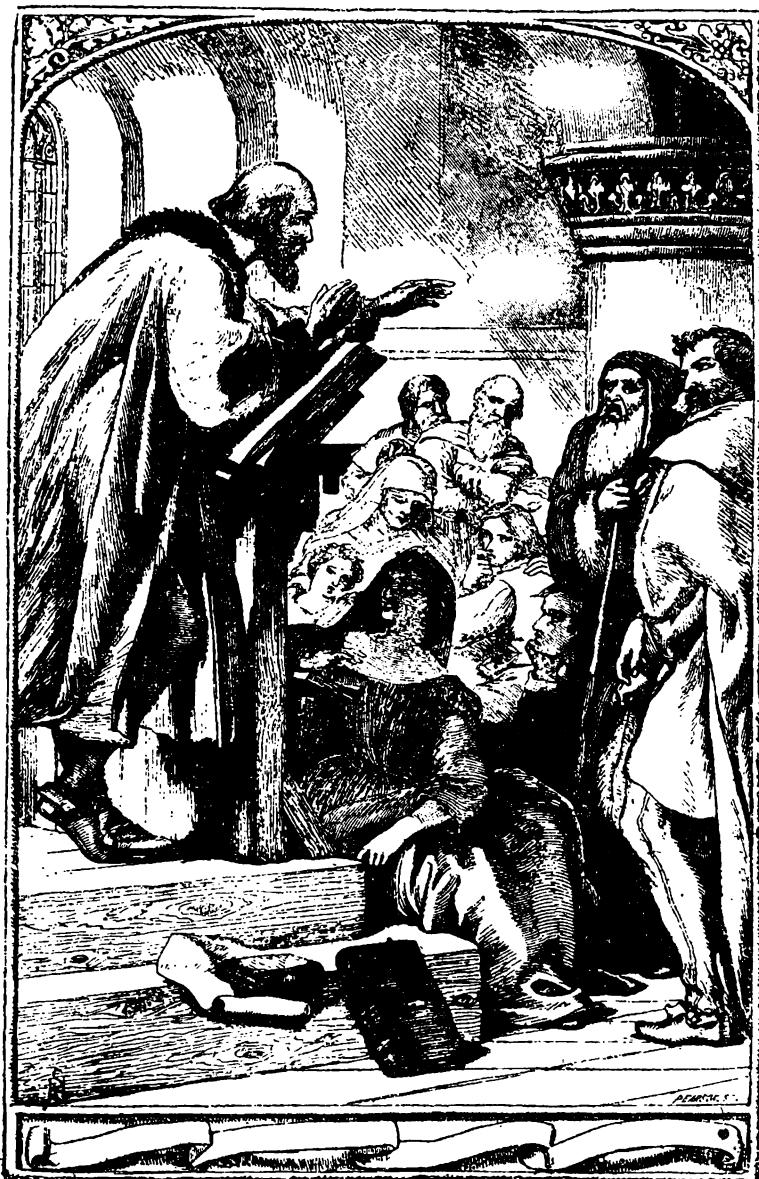
го-Шадая з іншими особами.

Положення його було найвище поміж всіма відвічальними особами міста. Його відношення з вождями Вірою й Добронадійними були дружні, навіть було між ними якесь поріднення. Посада його була правити всім містом, а особливо фортецею, помішником йому був Віра. Дивним було й те, що під час управи його місто тішилося добробутом, не було сварок, ні бійок, — кожен робив своє діло. Жінки й діти також працювали охоче, розважаючи себе веселими ліснями. Тай не було в ціому всесвіті щасливішого міста від Людськодуш. Так минуло все літо.

НЕБЕЗПЕКА ЗАГРОЖУЄ МІСТОВІ.

Однак, проживав у місті один дияволець по іменню Самопевний. Отож і був він причиною великого нещастя для цілої громади. Оце його життепис.

Поміж особами, що прибули до міста з Дияволосом був один Самовдовільний, а одружений він був Безбоязні. Отож і народився їм син Самопевний. По батькові він числився диявольцем, а по матері міщанином Людськодуш, бо мати була спорідненою з князем Вільним. Характером він видався на обох батька й матір, і завжди брав бік дужого. Як запанував був Дияволос, тоді він побивався, щоб люде повстали проти Шадая, а як Еммануїл запанував, тоді він дуже клопотався, щоб мешканці Людськодуш скорилися йому. Нахаба з природи, він скористався своїм поверховним знанням законів і справ Еммануїлових, щоб часто про все те говорити з мешканцями. Почав він з того, що дуже вихвалював силу та владу міську, все дуже перебільшував, високо під-

Щоденне навчання потрібне для душі.

носив вождів, міських начальників і стверджував, що місто по обіянню Княжича, буде вічно жити в великому доброті. Зауваживши, що його слухають з увагою, почав він переносити оті ріči з хати в хату, з вулиці на вулицю. Люде, слухаючи його солодкі речі, почали танцювати під його дудку й майже що й самі не поробилися такими ж самопевними, як і він.

Почалися байки всякі, вечорниці й т. ін. Еммануїл же з сумом стежив за тими подіями в Людсько-дущах. Не тільки люде, але й вожді Розумовський та Вільний з Досвідченим збилися з толку від тих зрадливих річей Самопевного, забувши, як княжич остерігав їх не раз берегтися лукавих настроїв ди явольських, бо сила міська залежала не від фортець головним чином, а від присутності в ньому самого княжича. Ще навчав він їх, щоб завжди пам'ятали вони любов до них Князя Всемогутнього Шадая та Еммануїла, та жили згоді з науковою їхньою. Тоді духовий спокій, мов та річка, протікав би поміж ними, а їхня власна праведність нагадувала схвилюване море.

Якже переконався Еммануїл, що місто попало під вплив Самопевного, то піslav він до них Величного Вчителя, щоб той докоринім, а сам почав сумувати по блудові Людськодуш.

— Чому перестали вони приходити до мене, як забути вони могли всю любов мою до них і дарунки їм? Інакше я ніколи не полишив би їх! — зо смутком говорив він. Потім він оголосив своє рішення полищити місто й повернутися до Отця. Двічі посылав він Зверхнього Діяча, стараючись умовляти людей, та ніхто уваги не звернув і навіть образили його, бо він промо-

вляв до них під час бенкету, на чолі котрого був Самопевний. Тоді Еммануїл, ображений невдачністю їхньою, вирішив відійти від них і полищити місто. Забули люде ласку й любов його і навіть не помічали печалі його. Через ворота вийшов він геть із міста, а за ним пішов начальник Богомир. Людськодущі ж так наче б подуріли від науки Самопевного, що навіть і не помітили, як вийшов від них Еммануїл.

Одного разу Самопевний улаштував бенкет. І ось один по іменню Страх Божий також прийшов туди з іншими покликаними. Самопевний дуже намагався напоїти його і звести на криву дорогу, але той не торкався ні до чого. Все тільки мовчки дивився на той бенкет. Тоді Самопевний звернувся до нього з таким запитом:

— Може ви не здружаєте, так у мене, ось є чудовий лік від моого знайомого Доброзабудька. Як тільки одну краплю того зілля проковтнете, то зразу повеселішаєте й поздоровшаете, та й будете пріємніші для товариства нашого. —

Однак Страх Божий відповів:

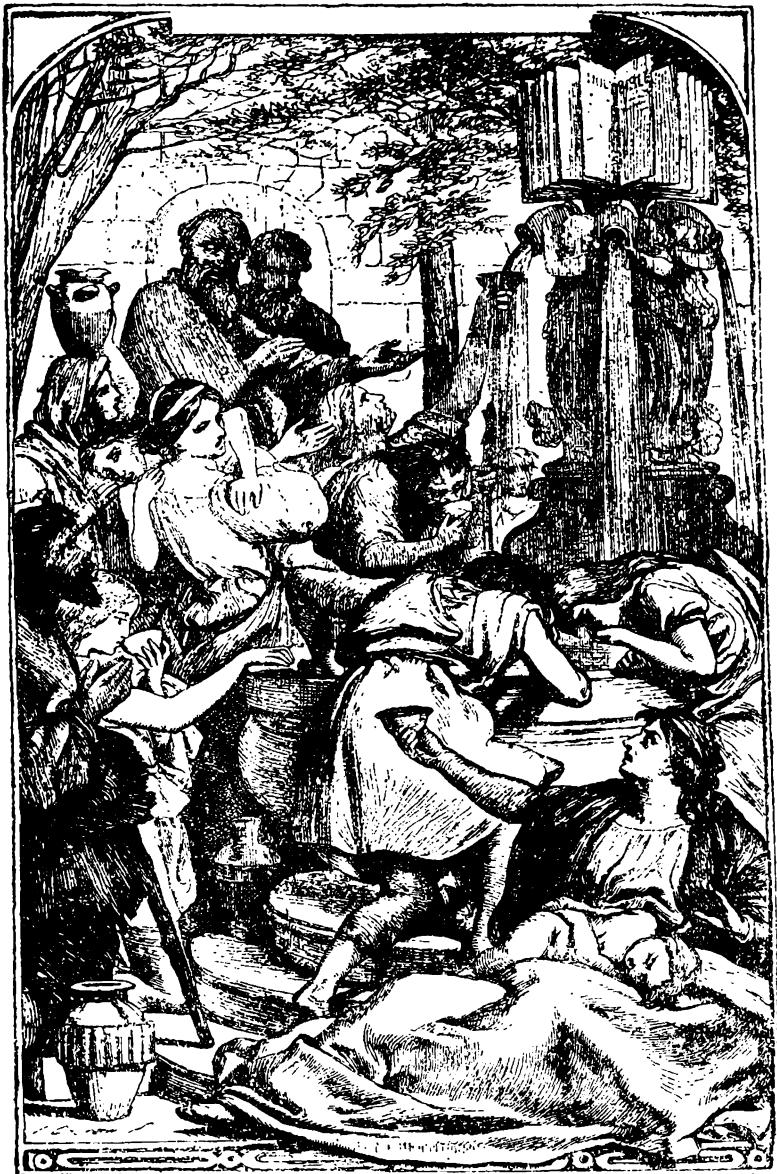
— Дякую вам за опікування ваше, але мені бажається щось до міщан усіх сказати. О, ви, старшини, дивує мене, що ви в такому веселому стані духа, тоді як горе велике у місті нашему! —

САМОПЕВНИЙ: — Вам необхідно спочинути, пійдіть собі ліпше засніть та й полишіть нас розважатися. —

СТРАХ БОЖИЙ: — Коли б ти, Самопевний, не був такий жорстокий серцем, ти б не говорив отак.

САМОПЕВ.: — А чому?

СТРАХ БОЖИЙ: — Наше місто ще недавно було непереможене, але ти й мешканці його обезсили-

Джерело Божеського спокою, з якого кожен день п'ють.

ли його, — не час тепер мовчання та підлещування. Ти, Самопевний, оголив місто, одняв славу його, зруйнував вежу, ворота поламав, попсував замки й ключі. Від того часу, як ти й міські начальники піднеслися високо, правдива сила й Опора покинули місто. Коли хто побажає вияснення цього, тоді я запитом відповідь дам: Де Княжич Еммануїл? Чи скаже мені хто-небудь, що бачився з ним? Ось, ви бенкетуєте з отим дияволцем, а він не княжич ваш, і, ось, кажу вам, що зовнішні вороги не всілі подолати вас, а внутрішні, без присутності Княжича посеред вас, уже вони понівечили вас.

САМОПЕВ: — Досить! Поліштесь, чи довго ще боягузами будете, чого ви полякалися? Хто прогнівив вас? Бачите ж, що я із вами, один я сміливий, а ви всі у сумнів попадали. Тепер не час журистися! Бенкет для веселості, чого ви приходите сюди морочити нас своюю меланхолією? Дозвольте нам пити, істи й радіти! —

СТРАХ БОЖИЙ: — Справді сумую я дуже, що Еммануїл полішив нас. Пішов він з причини вашої, нікого не попередивши з нас. Чи не є то ознака гніву його? І ви, панове начальники, до котрих я особливо звертаюсь, бо це ж ви своєю поведінкою прогнали його, тому ви слабі стали, хоч наче й радієте чимсь. Моя ж рада вам, перемініть бенкет на жалобу, а веселість на плач.

Тоді проповідник колишній писар Сумління, аж жахнувся від тих слів і промовив:

— Дійсно, брати. Страх Божий каже правду! Ми теж не бачимо Княжича вже довший час, я навіть пригадати не можу, коли останній час бачився з ним. І мені здається, що ми згубили себе. —

Проповідник задріжав від скорби й присутні з ним. Зразу ж прийшовши в себе й порадивсь з Страхом Божим, — саме тоді Самопевний був зник, — як їм любов Еммануїлову повернути, пішли вони до хати Спокусника та й запалили її. Там згорів він з усім добром своїм. Потім пішли вони шукати Еммануїла, але даремно шукали його, нігде знайти не могли. Отут стали вони міркувати про грішну поведінку свою, визнаючи, що за недобре вчинки їхні покинув їх Еммануїл. Вирішили вони звернутися до Зверхнього Діяча за порадою, як їм послати прохання до Княжича, але й він не відповів їм на стук їхній не вийшов до них і відмовився принять їх.

Минув отой день у смутку й страху. Тепер визнали вони, що дуже образили Княжича невдячнотю своєю, але не знали, як горю тому допомогти.

Прийшов день спокою, Господній день молитви. Всі пішли вислухати проповідника. Дуже той гремів загального забуття обов'язку вдячності. Текст його проповіди був з Йони: Хто тримається ложної суєти, той нищить свій власний добробут. Говорив він з такою силою й переконанням, що голови слухачів були похилилися й всі вони стали немічними, що навіть були не всілі повернутися додому. Все відаючи народ, проповідник не жалував і себе, гірко докоряючи й собі, що піддався тій же спокусі, замість того, щоб попередити народ, довірений йому Еммануїлом.

Того часу оз'явилася у місті хвороба. Всі люде переболіли, навіть вожді й військо відчували слабість й занепад сили. Наколи б вороги були здумали напасті на місто, то

Еммануїл залишає чоловіка-на сваволю його лукавого серця.

воно мусіло б піддатися без спротиву. Міщене ходили вулицями блідні на лицах, коліна дрижали, чути було зітхання й стогін.

Минув якийсь час такого трудного стану, проповідник пропонував народові накласти піст на себе й смириться перед Князем Шадаєм та сином його, що були справедливо розгнівані. Попросив він ще й Воанергеса сказати слово науки. Той вождь вибрав собі текст: Рубай його, нашо і місце займати йому. Проповідь була дійсно зворушливою. Зразу він з'ясував значення слів про шовковицю безовочну. Потім вияснив він, чого Бог жадав від такої безовочної людини, — навернення, розкаяття, як вона бажає уникнути смерті. Так говорив про волю її сам князь Шадай, але Еммануїл, син його, ублагав його зачекати. Ота проповідь була така могутня, що привела в трепет усіх міщан. По місту чути було плач, стогін і звуки каяття.

Опісля зібралися всі біля проповідника Сумління, бажаючи ради його, що ім робити далі. Той відповів їм:

— Не можу сказати вам думки своєї, не порадившись перше з моїм сусідом Божим Страхом. Він був завжди близьче інших до Еммануїла, ніж всі ми, і певно й нині знає ліпше нас, як умилостивить його.

Добрий чоловік, Страх Божий, зразу ж з'являється на клич та й радить так:

— Здається мені, що слід написати смирне прохання до Князевого Сина, в якому висловимо глибоке каяття й благання, щоб зустрів він нас ласкою своєю великою, та й хутко повернувся до Людськодуш.

Всі виявили однодушну згоду й написавши так послали делегата

з проханням Розуміння. Той прибувши до воріт княжих, найшов їх запертими й сторожу велику біля них. Довго вагався він в страху, а потім' насмілився просити, щоб сказали Князеві, що хоче він його бачити. Хтось доніс вістку йому й Еммануїлові, що міський голова стоїть з проханням в руках. Однак Еммануїл не звелів впустити його, пригадавши, що Людськодуш одвернулися від нього, то нехай те пер звернуться до Самопевного за допомогою.

Мов громом ударили слова ті Сумлінного. Бив він себе в груди, ридав слізами, переконавшись, що немає надії на спасення, і повертається додому.

Усе місто вийшло йому на зустріч, але побачивши його слози, всі закричали та й дуже засумували. Голови свої вони посидали золою, одягли верети й повітря наповнилося плачем та риданням.

Кінець кінцем, вони знову звернулися за порадою до Страха Божого, який почав їх просити, щоб вони не впадали в одчай, кажучи:

Князь же Шадай Всемогутній по своїй премудрості вважає за потрібне ставитись до них, що провинились перед ним. А ви продовжуйте благати Його. —

Отже вони знову посидали прохання до нього в дусі покори та тиhosti. Майже кожної години вершник сказав з голосною трубою та проханням до Князя. Дорога до палацу була завжди повна народу, що був посланий з міста до Князя або післанцями з палацу. Було так довго, цілу холодну зиму, яка видавалася довгою та важкою.

Диявольська змова.

Ви певно не забули, що тоді, як Еммануїл опанував місто, чимало диявольців переховувалося по я-

Страх Божий на бенкеті у Самонадійного.

мах, печерах та узгір'ях неподалеку міста та навіть і в самому місті. На якийсь час вони притихли, очікуючи на зручну пору, щоб помститися над Княжичем. Було іх досить велике число. Найвідоміші з них були: Убивство, Гнів, Блуд, Пере люб, Розпуста, Брехня, Лукавство, Богозневага та старий противник Заздрість.

Еммануїл, як заволодів Людськодушами, дав наказ, щоб отих ворогів було виловлено та покарано на смерть, бо вони противники його й цілого міста. Однак, наказ Княжича не був добре виконаний через неохайність міщан та байдужність їхню. Отак помалу диявольці почали з'являтися в місті, та на нещасти повезло їм потоваришувати з деяким міщацями.

Коли ж ті шахраї зауважили охолодження людей до Княжича та й вихід його з міста, тоді вони вирішили негайно почати свою роботу. Одного разу зібралися вони в хаті одного Зловредного. Там почали роздітись, як їм повернути Людськодуші під владу Дияволоса. Одні рали одно, інші - друге. Кінець кінцем, Розпуста висловив свою думку, що було б добре пропонувати наші послуги найповажнішим особам у місті. Тоді нам буде легше передати місто дияволосові. Інакше буде тяжко щось зробити. Однак Убивство заперечив:

Ні, це неможливо тепер, місто дуже схвильоване, що наш Самопевний посварив людей з Княжичем. Людськодуші навіть отримали від нього наказ карати нас, як тільки з'явимось поміж ними. Як повбивають нас, як ми пошкодимо містові, але коли будемо жити, то багато чого у владі наші. —

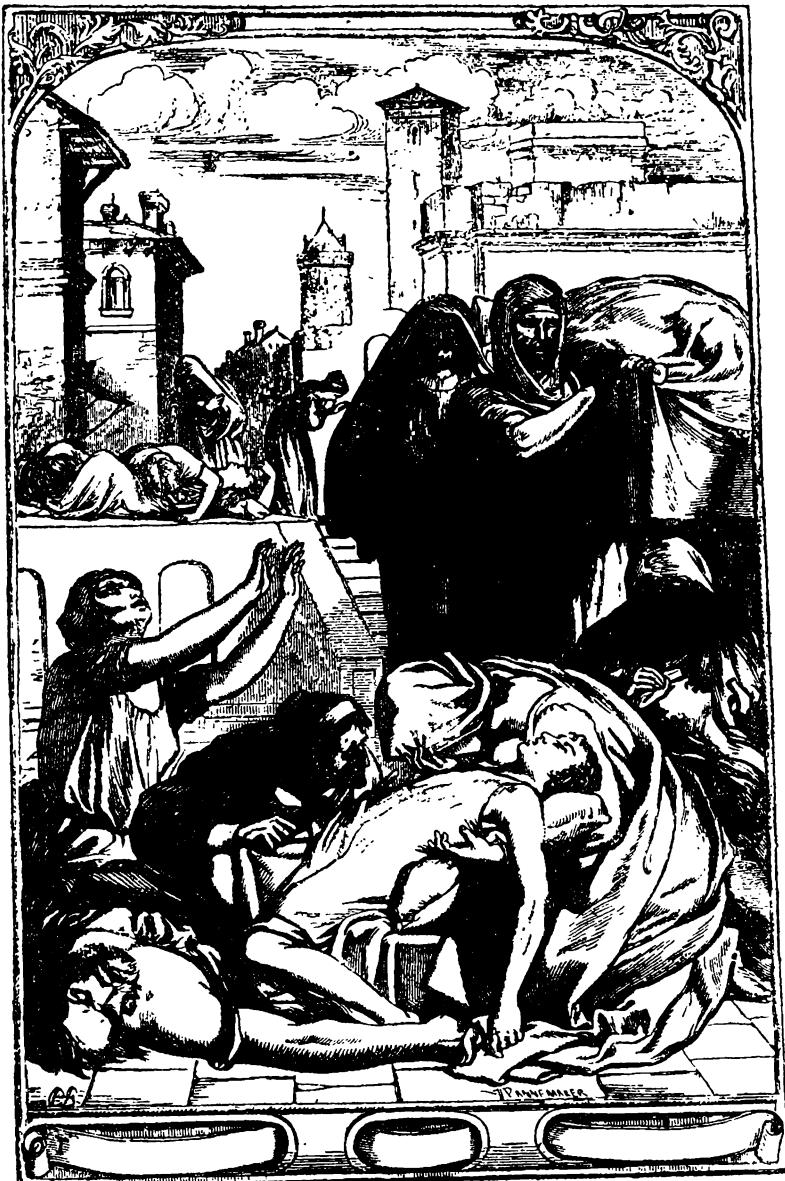
Досить було суперечок та бала чок, кінець кінцем вони вирішили написати листа до Дияволоса, щоб

той порадив їх у цій справі.

Ось той лист:

Нашому Великому Пану Князю Дияволосу, що мешкає в пекельній пропасті. Ми, що нижчепідписані, твої вірні слуги, що отримали від тебе буття та добро всяке, не можемо спокійно дивитись на Людськодуші, що збунтувались про ти тебе, де імення твоє понижене, образ твій у багні потоптаний, і де відсутність твоя для нас особливо тяжка. Причина, чому ми лишемо тобі, полягає в тім, що дуже ми певні в можливості повернути місто тобі, яке вже якийсь час відсахнулося від свого Княжича. Еммануїл махнув рукою на них та й полишив їх. Вони старанно посилають прохання до нього, щоб він повернувся, але все те марно. У місті велика пошиєсть й слабість усюди, не тільки поміж простими, але й значними. Тільки, диявольці, дужі та здорові. Отже, це гарна пора для нападу на місто, повернути його під владу твою. Як ти почнеш напад з іншими твоїми князями, то дай нам тільки знати про те, ми твої вірні слуги. Підписали такі то особи у хаті Зловредного, в бажаних тобі Людськодушах.

Нечистивий пішов з листом та й почав стукати в ворота Пекольної Безодні. Сторож, по іменню Церберій, взяв того листа і подав його Дияволові, промовивши: "Вісті з міста від наших вірних друзів". — Тут з усіх боків почали купчиться біля нього Вельзевул, Аполійон із своїми прибічниками, щоб прочитати того листа. Як прочитали, то оповістили ту свою веселу новинку всім довкола. Тоді Дияволос звелів дзвонити в дзвони смерти. Отаке сповіщав той дзвін: "Скоро Людськодуші прийдуть замешкати з нами. Готуйте місце Людськодушам!" Як закінчили вони оту сум-

Слабість в народі від осуду сумління.

ну відправу, то зібралися всі на нараду, яку відповідь дати своїм друзям. Написали й передали Нечистивим такого листа:

“Дітям нашим, розумним і дужим, диявольцям, що мешкають в Людськодушах, від князя Дияволоса, який бажає вам успіху в намірах ваших, які спрямовані на честь його великої імення.

Любі наші учні й діти, з радістю невимовною отримали ми приємну вістку вашу, скучаючи в нашому темному царстві. Дзвін смерті уроочисто оголосив усім нашим підданцям, які з нами радіють, що ще є другі в нас у Людськодушах. Приємно чути нам, що Княжич полішив місто, й що в ньому тепер велика хвороба та всяка неміч. Відомо, що ми не занедбуємо нагоди й вживаємо всі сили нашого підступу та хитрощів, щоб знову оволодіти Людськодушами. Вас же за віданість і вірну службу призначаємо головними начальниками міста. Запевнююмо вас, що, оволодівши ним у друге, ми вже не випустимо його з наших рук, бо збільшимо силу там всімеро. Крім того, таке правило Княжичеве, визнаного ними, що як людина вдруге попаде під владу нашу, то вже буде навіки нашою.

Отже, вірні другі наші, байдо-ріться й не жалуйте ні засобів, ні хитрощів для осягнення мети нашої. Обставини покажуть вам, чи слід Людськодушам заціплювати сумнів і відчай, чи закликати їх на широку та розпусну дорогу життя. А може й дати їм нагоду високо злетіти вгору через поріг гордошів і самовдоволення. Бажаємо вам успіху та просимо прийняти благословіння всіх мешканців нашої безгодні та запевнення прихильності до вас нашого Князя та Батька. Дало оце біля Пекельних Воріт, за

згодою всіх князів темряви для передачі нашій владі в Людськодушах, через Нечестивого, від імені князя Дияволоса, ворога Людськодуш”.

Нечистивий попрямував до хати Зловредного, де завжди збиралися диявольці. Вони зраділи, побачивши його здоровим та цілим. Прочитавши ж листа від Дияволоса, почали знову радитися, як ім приступити до справи. Першим услів'ям ухвалили, щоб присутність їхня в Людськодушах лишалася великою тайною. Потім підвівся з місця та й промовив до присутніх:

Панове, таємні сили великого пекла, вислухайте мене, — як надхнемо ми іх гордостю та самопевністю, то це, звісно, буде нам на користь, так само, як намовимо їх жити розпутним життям. Але, на мою думку, найкращий засіб для нашого успіху було б кинути їх у справжній відчай. Вони почнуть сумніватися в любові Княжича до них, перейдуть на наш бік і відмовляться від благання про милість і прощення. Прийдуть вони до висновку, що ліпше нічого не просити, ніж просити марно.”

Пораду Облуди всі ухвалили. Далі почали вони радитися, як почати справу. Той самий Облуда негайно придумав тонку хитрість: Нехай наші найциріші приятелі князя нашого Дияволоса одягнутися в одіж, яку носять в Людськодушах, та й під чужими прізвищами, видавши себе за людей з хуторів, наймутися до поважних людей в Людськодушах. Але, браття, ви мусите додогодити господарям вашим, дбаючи про їхні інтереси. Згодом же ви так їх розледащите, що Емануїл так розгнівається, що виплюне їх з уст своїх. Тоді наш князь легко здобуде їх собі на здобич, сами вони полізуть в його пастку. —

Нечестивий у воротях пропасти, він прямує туда, і показує свої заслуги гріховні.

Ця порада дуже всім сподобалась. Вирішили вони, що не всі з них будуть опікуватися цим ділом, а будуть обрані на це деякі особи. Обрали вони Неправду, Розпусту та Гнів. Ненажера, однак, вибрав собі імення Мудре Надбання, Розпusta — Нешкідлива Веселість та Гнів — Хвальний Порив.

Як прийшов базарний день, оті три ошуканці одяглися в одіж із овечих шкір, що виглядала наче біла одіж Людськодушців. Вміли вони гарно говорити мовою іхньою. Просили вони іх взяти на роботу, й скоро мали успіх. Думка, колишній писар Князя Вільного, взяв собі Мудре Надбання. Страх Божий — Хвальний порив. Князь Вільний — Нешкідливу Веселість. Отак диявольці почали собі злі впливи нести в оті родини. Особливо Мудре Надбання та Нешкідлива Веселість мали успіх.

Однак, Хвальному Поривові не довелося запутати в тенета свої Страхи Божого. Скорі той зауважив, що Хвальний Порив є фальшивий злодій. Останній це зрозумів і потайки утік із хати, знаючи, що його розкусили, — господар, чевно, мав гадку повісити його.

Як диявольці переконалися, що мають успіх, тоді вони почали радитись, який час призначити ім, коли князь іхній мав би опанувати Людськодушами. Вирішили вони, що базарний день є найвигідніший: нарід тоді заклопотаний своїми справами, байдужий і не буває на варті. — Окрім того, — міркували вони, — всі ми можемо зібратися безпечно, ніхто не зауважить нас, а якби й так, то лекше буде й утікати в таких обставинах. —

Написали вони тоді другого листа до князя свого, росписуючи про свої успіхи, — бо тепер Думка є цілком під впливом Ненажери, а

князь Вільний під упливом Розпусти. Лише Гніові не довелось по-псувати Страха Божого.

Того часу диявольці так спритно орудували на користь свого начальника, що Людськодуші були в дуже сумному стані. Почали тому, що мешканці його дуже образили свого доброго Князя Шадая-Всемогутнього та його Сина, хоч і благали вони помилувати їх, але не отримали від Еммануїла ніякої відповіди. Навпаки, хмаря, що заховувала від них Княжича, здавалася все чорнішою, бо вплив диявольців на них був великий. Хвороба лютувала поміж усіма народами, тільки вороги їх були здорові й дужі.

Знову лист від диявольців був доручений Нечестивому, який хутко помандрував у Темне Князівство, де знову ворота перед ним відчинив той самий Церберій.

Увійшов Нечестивий у темну трущобу та й низько вклонився Дияволосові, подаючи йому листа. — Прошу, прошу, мій вірний слуго! — Промовив Князь Темряви: — Нехай будуть Людськодуші у владі твоїй, і пануй над ними повіki! —

Відповів Нечестивий Дияволосові. Саме тоді з глибоких царин пекла почувся такий оглушливий рев, що сусідні гори затряслися. По перечитанні того листа пекельна влада почала розглядати всю справу. Перший почав говорити Дияволос:

— Поведінка моїх вірних прихильників дуже гарна і намір іхній псувати мешканців — вірний шлях їхнього ослаблення. Так старий приятель наш Валаам робив у давні часи, нехай же всі диявольці дотримуються того правила. Однак неможливо зразу вирішити, коли робити напад: в базарний день, уночі, чи просто будь якого дня. Може вони поставлять сторожу, як буде

Стріча Нечестивого з Дияволосом, котрому він слу-
жив і жде нагороди.

базарний день, тоді ми загинемо.—

— Ваша думка правдива в деяких відношеннях,—зауважив Вельзевул:

— Нам треба виступити дуже обережно, треба довідатись, чи Людськодуші відчувають яку небеспеку й дбають про охорону, чи люди ті вже стали такими сонливими, що цілком не клопочуться про небезпеку, яка загрожує їм. —

— Як же нам довідатись про те?

— Запитав Дияволос.

— Нечестивий може нам вияснити про те!.. — Відповів Вельзевул.

НЕЧЕСТИВИЙ: — Панове, так далеко як мені відомо, Людськодуші опинились в отакому стані: вони захололи в вірі й любові, відкинути Еммануїлом, і хоч часто посилають їому благання про помилування, він не поспішає дати їм відповіді, наче забув про них. —

ДІЯВОЛОС: — Поправді, дуже я тішусь, що вони так ослабли, але непокоять мене оті прохання їхні, що вони частенько посилають до Еммануїла. Ясно, що не від чистого серця вони те роблять, бо вже зледащі вони досить, і те, що робиться без серця, не має великої ваги. Кажіть, що думаєте! —

ВЕЛЬЗЕВУЛ: — Коли стан Людськодуш такий, як вияснив Нечестивий, то не чинить ріжниці коли нападати, вночі чи базарного дня.—

АПТОЛОН: — Мені ж здається, що слід зачекати з нападом, а тим часом запутувати їх усяким гріхом і розпустою. Звісно, як Людськодуші будуть більше опановані гріхом, то їм буде байдуже про охорону й сам Еммануїл забуде про них і не побажає одвідати їх. Наш вірний помічник Самопевний може допомогти нам дуже добре хитрощами своїми, що без битви тоді вони взяли б Людськодуші.

Однак, Дияволос заперечив те так: — Панове, ѹ ви, пекельні сили, вислухайте мене. З почуттям нетерпіння я слухав вас, далі не можу. Горло пересихає мое від бажання повернути до нас втрачені Людськодуші. Щоб там не сталося з нами, загинемо чи триумфувати будемо, прошу вас головою допомогти мені, серцем і всіми силами вашими. Я іду взяти! —

Як присутні побачили рішучість Дияволосу, то припинили міркування й приобіцяли допомогти всіма силами. Вирішили взяти армію Непереможних Сумнівів, 30,000 числом. Барабанним звуком скликати тих вояків коло Пекельних Воріт. Вирішено було словістити про план диявольців у Людськодушах, щоб ті ще більше заволікали у гріх людей й були на варті зустрінути військо й передати Людськодуші Дияволосі.

Пішов Нечестивий назад з листом і йдучи повз Церберія шепнув йому з приємністю про похід на Людськодуші.

Пішов він прямо до хати Злувредного, де були всі диявольці в зборі. Отож він і передав їм поклін від їхнього князя.

В такому сумному стані були Людськодуші. Образили вони Княжича, який полішив їх, та своєю поведінкою допомогли вони пекельним силам оволодіти ними. Частинно вони визнавали свою провину,

Тим часом жив у Людськодушах один чоловік по іменню Цікавий, котрий дуже любив людей й був на думці у Князя Шадая Всемогутнього. Мав він звичай ходити сюди й туди, розвідуючи, чи нема якої небезпеки, що загрожує містови. Був він оборонцем міста по характеру своєму й побоювався, щоб хтось

Нечестивий вертається з пропасти Дияволоса.

із диявольців у місті чи по-за ним не зробив шкоди.

Отож, якось у ночі ішов він собі прислухуючись до всякого шороху й підійшов до гори Негидної, звідки наче шептіт дійшов до ушей його. Підійшов блище й почув, що скоро дияволос має оволодіти містом, що людськодушців підіймуть на списках, а вояків та вождів буде повбивано або вигнано з міста. Все те має статись в короткому часі. Як тільки Цікавий довідався про те, зразу ж він оповістив Міського Голову, а той покликав проповідника Сумлінного та й оповів йому про оту жахливу новину. Проповідник с trivожив увесь народ, почали в дзвони дзвонити, що було знаком вислухать читання святе. Нарід зібрався, Сумлінний закликав їх пильнувати й потім оповів про те, що він чув.

Ця вістка була передана мені не аби ким, а самим Цікавим, який відомим своїм добрим життям і ніколи наклепів не говорить, все досліджуючи дуже пильно. Я покличу його й нехай він сам скаже про все, що сам чув. —
але диявольці кріпко осілись в середині міста і мешканці з плачем засилили їх прособи до Еммануїла та він був далеко від них й не подав їм помочи. Не знали вони, чи він колись повернеться до них чи ні. Посилали вони прохання до нього одно за одним, але відповіді не було. Не подбали вони про очищення сердець своїх, було те на руку дияволосові, бо при такому положенні їхньому, Еммануїл не міг лагідно відповідати їм. Неміч їхня щоденно була все помітніша. Звертались вони до Еммануїла, а сами товаришували з диявольцями. Яку ж відповідь міг дати їм Княжич? Людське й диявольське так перемішалось, що тяжко було відріжнити одно від другого. Люди бажа-

ли спокою й жили мирно навіть з ворогами Князя. Слабість їхня робилася силою противників, а гріхи їхні тріумфом диявольців. Останні дуже намножувалися в Людськодушах, а старі мешканці мерли тисячами. Поверх 11,000 чоловіків, жінок та дітей вимерло за останній час.

ЗМОВА ВИКРИТА!

Цікавий прийшов і оповів про все докладно.

— Та чи ж нам можна не повірити тому, як ми отак прогнівили Князя Шадая Всемогутнього, образили Еммануїла, котрий покинув нас! Крім того, ми часто єдналися з диявольцями й зневажали дарами княжичевими. Отож і дива нема, що вороги наші внутрішні й зовнішні мають знову знищити нас. Від хвороби ми втратили силу й таке число розумних людей вимерло, а диявольці стали дужчі. —

Як нарід почув отакі вісти, то почав ридати, схаменувся, почав очищуватись і частіше став посылати прохання до Еммануїла. Потім звернулися до влади міської, щоб подвоїти охорону вдень і вночі, щоб покріпити місто зброєю, й відбити атаку ворогів.

Зібралися й княжі вожді й стали радитись, як їм покріпити місто й щоб бути завжди готовими зустрінути ворога. Вони щиро любили Людськодуші, але простоявши в місті довго дуже хворіли на ту пошесть — слабість. Вони не повмирали, як інші, але досить похудали. Однак, ця вістка так всіх їх стряхнула, що вони скинули слабість із себе й з подвоєною енергією взялися за роботу.

Отакі постанови вони оголосили:

1. Щоб всі міські ворота були замкнені, а люди, що виходять і входять в місто були пильно обшукані, щоб виловити тих, що мають

Наради старшини Города Людськодуш.

змову проти міста і приведені були до судді.

2 Вишукати імення диявольців в місті.

3. Обшукати ті хати, де можуть бути диявольці.

4. Призначити загальний піст для покаяння й покірності.

5. Вислати ще раз прохання до Еммануїла.

6. Прилюдно висловити подяку Цікавому від всього міста та призначити його начальником сторожі.

Оті накази були точно виконані, а Цікавий виконував свій обов'язок з великим самовідданням, — він не тільки пильнував за кожним мешканцем у Людськодушах, але й іздив і поза містом, щоб довідатись, що там робиться в околиці його. Таким чином він наткнувся на Країну Сумнівів, біля Пекельних Воріт, ще він і довідався, що всі вже були напоготові йти з Дияволосом проти Людськодуш.

Хутко повернувся Цікавий до містечка та й скликавши всіх старшин, опівів їм оту новину. При тім, додав він, що військо оте складається з 20,000 вояків під проводом старого Невіри. А той Невіра є в великій пошані в Дияволоса, бо він служить йому вірно й знає добре положення міста, сам палаючи гнівом і жадобою пімsti за те, що його викинено з Людськодуш, як Еммануїл вступив у них.

Тоді зразу ж начальники міські та вожді вирішили обшукати всі будинки в місті, щоб виловити диявольців. Ось, в хаті п. Думки й князя Вільного були знайдені двоє диявольців: у першого Ненажера, а в другого Розпуста, що прибрав собі імення Нешкідливої Веселості. Іх було схвачено й віддано на догляд в'язничного Правди. Останній

поводився з ними дуже суворо, заував їх у кайдани, так що вони згодом захворіли на сухоти й померли. Господарів же їхніх привели на великий плац, де вони мали прилюдно покаятись собі на сором і для прикладу іншим. Винуватці визнали провини свої й приобіцяли перед усіма, що життя їхнє віправиться на далі.

Однак, вожді були й далі занепокоєні, вони продовжували вишукувати диявольців по ямах, печерах та трущобах біля міста й поза ним. Часто вони нападали на їхній слід, іноді здалека бачили, як ті бігли геть, але, гнавшись за ними, не змогли впіймати. Дороги Диявольців були такі круті, захист такий сильний і були вони проворні, отож і впіймати їх було тяжко. Однак, всі вони кудись поховались. Перше було вони навіть проходжувалися по місті, попідруки ходили з людськодушцями, але як їх почали за ворогів лічити, то трудно було когось з них навіть зустрінути. Все те сталося завдяки Цікавому.

На цей час Дияволос приготував своє військо для наступу. Головним отаманом був Невіра. Під ним дев'ять полковників з прaporами, крім них було сім вищих генералів, імення їхні подані нижче.

Огляньмо тепер перших дев'ять з прaporами та гербами:

1. Перший полковник був Ярість, начальник Сумнівів відносно закону виборання. Стяг його був червоний, ніс його Руїна, а герб його був — великий червоний дракон.

2. Полк. Лютий, начальник Сумнівів відносно Провидіння. Прapor був блідий, ніс його Темрява, а на гербі був огнєвий змій.

3. Прокляття, начальник Сумнівів відносно ласки Божої. Прapor червоний, ніс його Мертвий, а на гербі був вертеп.

Старший начальник полка Могила з своїм носієм відзнаки Тління.

4. Ненаситий, був він над сумнівами в вірі. Стяг його червоний, ніс його Пожера, а на гербі була відкрита пасть.

5. Полковник Сірка, начальник Сумнівів в витривалості. Прапор його червоного кольору. Ніс його Полум'я, а на гербі палає синій огонь з сірчаним запахом.

6. Полк. Мука, був зверхнім над Сумівами в воскресіння померлих. Ніс його один по іменню Гризота, а на гербі — чорний черв'як.

7. Турбота — старшина над сумнівами в спасіння від вічного осуду. Стяг також червоний, а ніс його Втомлений. На гербі жахливий малюнок смерти.

8. Полк. Могила. Був старшиною над Сумнівами в вічну славу. Прапор його блідий. Ніс його Тлінний, а на гербі мертвва голова й кості.

9. Полк. Безнадійний. Правив він Сумнівами в блаженство по смерті. Прапор його червоний. Ніс його Відчай, а на гербі розпечено залізо й жорстоке серце. Над усіми тими начальниками було ще сім вищих: Вельзевул, Люципер, Легіон, Апполіон, Церберій, Веліял. Правив ними старий вождь Невіра, а поверх всіх був сам князь Дияволос, — князь темряви.

Прибули вони до Пекельних Воріт, де мали зібратися й віддані їм приятелі їхні. Однак, ми знаєм, що місто було на варті, після інформації Цікавого. Біля воріт стояла по-двійна сторожа. На стінах були праці, з важким камінням. Все було на поготові, але Людськодуші злякалися, як побачили таку армію з червоними прапорами та вчули барабанний звук.

Дияволос підступив до Людськодуш та й люто накинувся на Ворота Ушай, думаючи, що прихильники його вже все приготували в місті для його вільного вступу. Однак,

ворота були добре замкнені, а на пекельне військо полетіло важке каміння з праців, що були на стінах. Дияволос мусів відступити так далеко, що каміння не досягало його. Тут він улаштував насипи й дав їм імення диявольські, а найвижчий з них назвав своїм іменням.

Звідти він показав себе містові в усій своїй жахливій силі, щоб злякавши Людськодуші не могли продовжувати боротьби. Однак вожді, хоч і ще не цілком дужі після пошести, так мудро боронилися, Дияволос примушений був відступити.

На північ від міста, на горі, що мала його імення, Дияволос наказав підняти його прапор, а на ньому малюнок: у великому огні горять Людськодуші. Крім того, щоночи його барабанщик підходив до стін, — тоді праці спочивали, й вимагав він представника від Людськодуш для бесіди. Дияволос через барабанщика оповістив, що він бажає почати з містом переговори й буде бити в барабана до тих пір, поки вони, втомлені від того шуму, вийдуть по його бажанню.

Одного разу барабанщик так кричав їм:

— Мій начальник так звелів мені сказати вам, як по добрій волі піддастесь мені, то отримаєте всі земні вигоди. Коли ж будете упиратись, то силою вас візьму.

Тоді всі люди були в фортеці з вождями їхніми й ті слова не долетіли до них. Так барабанщик ні з чим пішов геть.

Коли Дияволос переконався, що барабанний бій не приносить бажаних наслідків, тоді почав він посылати перемовщика без барабана, запрошуучи прийняття Дияволосові умови. Але ніхто не тронувся з місця й не дав йому відповіди, пригадуючи, як вже раз вони опеклися

Дияволос розбитий пращами войск Еммануїлових.

повіривши їому. Тоді Дияволос вислав до них свого отамана Могилу для переговорів. Той, приступивши до стіни так, промовив:

— О, мешканці стривожених Людськодуш! Переконую вас в імення князя Дияволоса відчинити браму без усякої волокити й прийнятий юго, як вашого правного князя. Коли ж ви так не зробите, то силою ми візьмемо місто й всі провалитесь у могилу. Дайте мені рішучу відповідь! Нагадую вам, що Дияволос є ваш законний князь, таким ви його раніше самі визнавали, аж поки на якийсь час не прийшов до вас Еммануїл, але те знищило Дияволосового права над вами. Отож подумайте, Людськодуші, чого бажаете ви, війни чи спокою. Коли ви тихо покоритесь, то знову будете в дружбі з нами. Як же будете противитись, то нічого не очікуйте, окрім меча й огня. —

Як Людськодуші, втомлені хвилюваннями, почули оту мову Могили, то ще більше зажурилися й впали в задуму, однак, ніякої відповіді їому не дали.

БЛАГАННЯ ЛЮДСЬКОДУШ.

Після короткої наради поміж собою, вирішили вони звернутися до Зверхнього Князевого Діяча за порадою. Був він у місті найголовнішим проповідником. Але уже якийсь час він нікуди не виходив і видавався невдоволеним. Отож і прийшли міщане до нього з трома просьбами:

1. Щоб він сказав їм слово розради й не віддалявся від них, але звернув увагу на їхню жалобу й сумне положення. Але він знову відповів, що не почуває себе в стані говорити до них й щоб робити для них, як то було до їхнього відступлення.

2. Щоб не відмовив їм у пораді в таких їхніх тяжких обставинах,

бо Дияволос оточив їх армією, що числить 30,000 сумнівів, знаючи жорстокість їхню, всі мешканці прийшли у великий страх.

На те була його відповідь: — Маєте книгу законів Княжича й там сказано як вам поступати. —

3. Щоб він навчив, іх як їм скласти прохання до Еммануїла, та щоб він і підписав його, що за ними він стоїть, бо інакше Еммануїл не дає відповіди. Однак, він відповів їм: — Ви образили Емануїла й завдали гіркість їому. Тепер їжте від овочу вчинків ваших. —

Відповідь Зверхнього Діяча приголомшила їх, не знали вони за що їм тепер взятися, однак предложені противників не приймали. Сумний був стан їхній: з одного боку ворожі сили, що бажали проковтнути їх, а з другого — відмова в помочі. Аж ось, раптом міський Голова Розум звернувся до зажурених міщан, вияснюючи їм, що відповідь Зверхнього Вчителя має деяку розраду в собі, як глибше вдуматись в ней. Сказано там, що “нині” ми мусимо терпіти за переступи закону, а “нині” доводить, що прийде колись кінець тим терпінням і Еммануїл повернеться до нас... Таке вияснення повіяло на міщан радістю, бо всі вони їому дуже вірили. Вожді княжі так само вияснили слова Зверхнього Вчителя та й озбройились терпінням і покорою, а тим часом з більшою пильністю почали вишукувати в місті диявольців та сумнівів, що попритаювалися. Як тільки кого впіймали, то зразу ж і карали на смерть.

Однак, князеві вожді й вояки їхні дуже бажали розпочати військові дії проти Дияволоса для Еммануїлової слави. Вирішили вони дати відповідь противникам цілим грядом каміння з пряців.

Старшина продовжують обороняти Город.

В Дияволосовому таборі багато було поранено й вбито. Генерали Лютий та Жорстокий були дуже поранені, Генерал Прокляття був примушений відійти й стати в арієргарді Дияволоса. Прапор останнього був зкинутий геть, а той, що тримав його Велико-Злій, був убитий камнем, який розторочав йому голову, на великий сором Дияволосі. Треба признатися, що від того часу, як він провинився взявши до хати своєї двох диявольців праця його була дуже старанна, бажав він загладити провину свою. Власноручно він розіп'яв двох синів слуги свого Нешкідливої Веселості: Жартуна й Весельчака, які були полишилися жити в його хаті. Причиною ж кари сталася така подія. Коли в'язничий Правденко отримав наказ арештувати диявольців, тоді ті юнаки, в відсутності його й жартували й розважалися з ними. Зайшли вони до фамільярності, проте було оповіщено Князя Вільного. Останній не бажав зразу карати їх без особливої причини. Приставив він доглядати за ними своїх двох слуг, — Розузнайка й Всесказаного. Ці хлопці й впіймали їх пару разів в неприємному відношенні до дівчат. Тоді Вільний наказав поставити високий хрест біля Брами Очей і там розп'яли Жартуна й Весельчака на вид в Дияволоса та війська його. Дуже лютував тоді зубоскаль Безнадійний.

Оточ християнський вчинок дуже засмутив Дияволоса й всіх його отаманів, як доказ, що міщане керуються іншими правилами й не слухають його підмови. Зробило це вплив і на всіх людськодушців. У п. Думки жив за робітника Мудре Надбання. Полишилися двоє хлопців від жінки його Держись-

злої, незаконної дочки самого Думки. Хлопців кликали одного Хватай, а другого Загрібай. Як почули вони про долю кревних своїх, то полякалися й поховалися. Однак, Думка, довідавшись про те, зараз замкнув їх на ключ у домі своєму, а вранці закував їх у кайдани й біля Брами Очей також повісив.

Людськодушці почали ще стараніше вишукувати диявольців, а ті налякані лежали притаївши духа, там де переховувалися, щоб ніхто їх не зауважив.

Дияволос та темна сила його дуже лютували проти міста, побачивши отаке діло в місті.

Проте міщане почували в собі нову силу, невідому їм до того, відвагу й надію стати переможниками, не зважаючи на велику ворожу силу.

Врешті, Дияволос звелів барабанщикам бити заклик для наступу, а вожді міські трубами сповістили своїх. Пекельне військо кинулося на стіни міста, а з них грядом посыпалось каміння, влучно кинуте пращами. Повітря переповнилося неймовірним криком люті з ворожого боку, а в місті залунали пісні псальмів, слави молитов і підбадьорення. Вороги жахливо лаяли їх, а барабан гучно бив. Людськодуші ж відповідали стріляниною з пращів і гучною музикою на трубах. Отакий бій продовжувався кілька днів, з малими зупинками. Тоді міщане спочивали, а вожді готовилися до дальнього захисту.

Як всі вони зібралися, Дияволос отак розподілив їх: отаманів Жорстокого та Муку поставив він біля Брами почуття й звелів їм, наслучай невдачі покликати на допо-

Город Людськодуш взятий Дияволосом.

могу отамана Турботного. Біля Брами Нюху поставив він з військом отаманів Сірку й Могилу. Біля Брами Очей розташувався зубоскал безнадійний з жахливим прапором Дияволосовим.

Отаман Ненажера призначений був для догляду за колісницями свого князя й також, щоб все загарбувати собі, що попадеться йому під руку.

Брама уст була дуже важливим пунктом у Людськодушах, бо то ді мало бути наново привітання Еммануїлові. Тому вони дуже укріпили ту браму. Поставлені над нею були праці, звідки летіло каміння й робило багато шкоди. Потій і інших причинах Дияволос звелів замазати ту браму глиною.

В той час як Дияволос пильно готовувався до наступу на Людськодуші, місто також готувалося до захисту. Міщани поставили праці підніяли прапори, трубили в труби й розташувалися так, щоб якнайбільше пошкодити ворогові. Князь вільний також не дрімав: виловлював диявольців і карав іх, або душив тих, що переховувалися по печерах та ямах.

Багато з Сумнівів було вбито в битві, хоч і досить іх полишилось, щоб лякати місто. Перемога того дня була по боці Людськодуш, що й дало містові нову відвагу, в тaborі ж Князя Темряви панувало замішання й таємна досада. На другий день в місті почулися радісні дзвони. Труби сповіщали весело й міщане почали спочивати, вітаючи одні одних.

Князь вільний ні хвилини не сидів, склавши руки, а все пильно вишукував у місті диявольців та іх прибічників. На остаток він впіймав одного по іменню Прихильний, про котрого вже була мова,

що він звів з правдивої дороги двох вояжів у місті, переконавши їх перейти на бік Дияволоса. Ще впіймав він і відомого дияволиця Безпутнього, який був за післанця для всіх міських волоцюг тай переносив вісти від них у ворожий табор. Обох іх було віддано в'язничному Правденкові, який закував їх у кайдани до часу, коли буде найкорисніше для науки міщан прилюдно стратити їх на хресті.

Міський Голова Розуміння діяв так забагато, скільки рана в оці дозволяла йому, та й завжди сповіщав міщан пильно виконувати свої обов'язки.

Проповідник Сумління клопотався, щоб усі його приписи були врізвувалися в серця людськодушів.

ПІВНІЧНА ВИЛАЗКА.

Незабаром вожді й старшини міські вирішили зробить вилазку. То був нерозумний крок Людськодуш, бо нічний час був завжди вигідним для ворожих сил, а для Людиночі й напасті на ворожий табор. деськодуш навпаки. Однак, вони одважились на те, почуваючи у собі непереможну силу після недавньої перемоги.

В призначений час княжі вожді кинули жереб кому випаде бути на гальником експедиції проти війська диявольців.

Жереб випав на вождів: Віра, До свідчений і Добронаційний. Ось, вони й рушили на вилазку вночі й напали на головний корпус ворожий. Але Дияволос і його військо, призвичаєні до нічних атак, зразу ж були напоготові розпочати бій. Обидві сторони билися жорстоко. Барабан глушно громів, а срібляні труби звучали чудово. Обидві армії щепилися в битві, а пекельний генерал Ненаситний дуже став по-

Плач і розпуха Душі з огляду свого гріховного положення.

глядати на запаси Княжої армії, розраховуючи дістати велику здобич.

Хоробро билися княжі вожді, багатьох поранили й примусили вороже військо відступити. Однак, по невідомій причині, били поранені їхні три наглядники: Віра, Добронадійний і Досвідчений, — саме тоді як гонилися за ворогом і відважно рубали праворуч і ліворуч. Люди прийшли в замішання, не чуючи голосу наказу. Дияволос догадався, що в Княжому таборі є щось недобре.

Еммануїлові вожді носили на собі срібляну броню, а військо Його було в броні іспиту. Дияволосові ж вояки були покриті залізом, щоб захистити себе від каміння, що летіло на них з праців. Деякі з Людськодуш були ранені, інші отримали менші ушкодження. На нещастя не було лікаря в місті, бо Еммануїл був відсутній. Однак, листям одного дерева рятували вони себе від смерті, хоч рані загнивалися й чути було від них негарний дух. З міщан були поранені багато з високого стану. Розум мав рану в голові, Міський Голова — в оці, Думку поранено в живіт, навіть до брий проповідник Сумлінний вистрілом був поранений біля серця. Та всі ті рани не були на смерть, а багато з народу були прямо вбиті.

В Дияволосовому таборі багато було поранено і вбито. Генерали Лютий та Жорстокий були дуже поранені, Генерал Прокляття був примушений відійти й стати в арієргарді Дияволоса. Прапор останнього був закинутий геть, а той, що тримав його Велико-Злив, був убитий каменем, який розторощив йому голову, на великий сором Дияволосові. Треба признатися, що від того часу як він провинив-

ся, взявши до хати своєї двох диявольців праця його була дуже старанна, бажав він загладити провину свою. Власноручно він розіп'яв двох синів слуги свого Нешкідливої Веселости: Жартуна й Весельчака, які були полишилися жити в його хаті. Причиною ж карі сталася така подія: Коли в'язничий Правденко отримав наказ арештувати диявольців, тоді ті юнаки, в присутності його й жартували й розважалися з ними. Зайшли вони до фамілярності, проте було оповіщено, Князя Вільного. Останній не бажав зразу карати їх без особливої причини. Приставив він дотласти за ними своїх двох слуг, — Розузнайка й Всесказаного. Ці хлопці й впіймали їх пару разів в непристойному відношенні до дівчат. Тоді Вільний наказав поставити високий хрест біля Брами Очей і там розп'яли Жартуна й Весельчака на вид в Дияволоса та війська його. Дуже лютував тоді зубоскаль Безнадійний.

Отой християнський вчинок дуже засмутив Дияволоса й всіх його отаманів, як доказ, що міщане керуються іншими правилами й не слухають його підмови. Зробило це вплив і на всіх людськодушців. У п. Думки жив за робітника Мудре Надбання. Полишилися двоє хлопців від жінки його Держисьзої, незаконної дочки самого Думки. Хлопців кликали одного Хватай, а другого Загрібай. Як почули вони про долю кревних своїх, то полякалися й поховалися. Однак, Думка, довідавшись про те, зараз замкнув їх на ключ у домі своєму, а вранці закував їх у кайдани й біля Брами Очей також повісив.

Людськодушці почали ще старанніше вишукувати диявольців, а ті налякані лежали притайвши ду-

Укладання просьби до Еммануїла Верховним Наставником.

ха, там де переховувалися, щоб ніхто їх не зауважив.

Дияволос та темна сила його дуже лютували проти міста, побачивши отаке діло в місті.

Проте міщане почували в собі нову силу, невідому ім до того, відвагу й надію стати переможниками, не зважаючи на велику ворожу силу.

Врешті, Дияволос звелів барабанщикам бити заклик для наступу, а вожді міські трубами сповістили своїх. Пекельне військо кинулось на стіни міста, а з них градом посипалось каміння, влучно кинуте пращами. Повітря переповнилося неймовірним криком люті з ворожого боку, а в місті залунали пісні псальмів, слави молитов і підбадьорення. Вороги жахливо лаяли їх, а барабан гучно бив. Людськодуші ж відповідали стріляниною з пращів і гучною музикою на трубах. Отой бій продовжувався кілька днів, з малими зупинками. Тоді міщане спочивали, а вожді готовувалися до дальншого захисту.

Оточ тоді Дияволос спинив своїх вояків, які втікали й наказав ім напасті на людськодуші з такою лютістю, що хоч вони не змогли трьох вождів убити, але тяжко їх поранили, так що ті ледве змогли повернутися до фортеці.

Коли головний корпус Княжої армії зауважив тяжке становище своїх вождів, то вирішив також відступить і всі повернулись до міста через вилазку. Навіть диявольці, які до цього часу переховувались в міських трущобах, почали виявляти деяке нахабство, як про те ми довідаємося згодом.

Міський Голова відповів князеві темряви, що доки Князь Еммануїл буде живий, вони полишаться йому вірними, хоч він на жаль тепер є відсутній, але ні кому іншому, вони

належати не будуть.

Князь вільний звернувся до нього з такими словами:

Дияволосе, пане вертепу й вороже усякого добра! Ми бідні мешканці міста досить навчилися за час нашої покори тобі в минулому часі, та й знаємо який кінець очікує нас під пануванням твоїм. Тоді, як не мали знання, то мов той птах, не помітивши сітки, попали в тенета твої. Але від того часу, з темряви перейшли ми до світла. Ми відійшли від сатани, щоб наблизитись до Бога, отож, хоч ти підступом твоїм довів нас до хвилинного замішання, однак, не сподівайся від нас, щоб ми визнали такого ката, як ти, своїм володарем. Ліпше положимо голови наші в битві, але маємо ми надію, що перемога буде на боці нашого князя, як проб'є година вибавлення нашого, тому ми вирішили продовжити проти тебе війну. —

Ті дві відповіді дуже стривожили Дияволоса, але лютість його при тому тільки подвоїлась. Вождь Віра, як почув оті слова Князя Вільного, зразу відчув велике полегшення в рані своїй, та й всі останні підбадьорились.

Князь Вільний пильнував у місті й багато диявольців, що переховувалися відчули на собі його залізну руку. Багатьох він покарав, як от: Нахабного, Докучу, Нарікута і ін. Мав він добру нагоду переловити в Людськодушах усіх волоцюг. Як вожді були відсутні розбішаки задумали підняти бучу в місті сподіваючись полишитись не покараними. Несподівано ж напав на них Князь Вільний та й почав вирізувати їх без жалю, так що не багатьох довелося заховатися. Тим вчинком Вільний в деякій мірі бажав помститися й довів Дияволосові, що хоч той і мав одну перемогу, але

Вожд Вірування передає просьбу чоловіка Еммануїлові.

місто не має гадки піддатися йому.

Однак, князь темряви вирішив знову напасти на Людськодуші цього разу усю силу він направив на Браму Почуття. Гасло він дав своїм людям — пекельний вогонь. Дав він ще й наказ, що як тільки вони зламають браму й прорвуться в місто, то щоб невпинно кричали по вулицях: — Пекельний огонь! Пекельний огонь! —

Мав бубен лунати, пралорі маяти, а військо битися до смерті. Як прийшла ніч почалася облога. По кількох ударах брама розчинилася, така вона була некріпка. Дияволос поставив біля неї Муку та Неспокійного й вимагав, щоб місто піддалося. Довго упирались вожді Княжичеві, але число Сумнівів було так велике, що міські начальники, побачивши багатьох із своїх поранених, були примушенні відступити й замкнутися у фортеці. Частинно, щоб урятуватися, а також, щоб зберегти домівку Еммануїлову не сплюндрованою ворогом.

Бідні Людськодуші! Не можна було нікого зустріти в білій одежі, на кожному кроці, у всіх помешканнях, торчали Сумліви в червоному, мов кров, одягові. З нами рядом ходили диявольці виганяючи людей з іхніх хат. Сумління був дуже поранений і рані його вдавали дуже недобрий сморід. Він страждав і клопотався. Міського старшину, Знання, майже цілком осліпили, і наколи б Вільний не замкнувся у фортеці, його порізали б на шматки, як великого Дияволосового ворога.

Однак, ота дика навала не знаходила великої радості з своєї перемоги, бо міщане не бажали мати з диявольцями нічого спільногого, ухилялись від них і відмовляли їм як змогли у всьому, виявляючи до них ненавість. Саме тоді вожді кидали

на диявольців каміння дуже влучно. Заплатив би дорого Дияволос, коли б міг розбити фортецю, але всі його зусилля були марні, — Комендант Страх Божий так добре боронився, що фортеця лишалася цілою й непошкодженою.

В такому сумному стані Людськодуші перебували два роки з половиною і люди почали переходити по трущобах і слави міста не стало. Не було ні спокою, ні радості, все було в одчай й страху, гадаючи, що вороги так осядуться в місті, що й не вигнати їх. Гірко плачали вони, що такі легковажні були, послухавши Самопевність.

ОСЬ ВІН МОЛИТЬСЯ!

За такий довгий час скорби й сраждання Людськодуш відповіди від Емануїла все ще не було. Тоді вожді й старшини міські зібралися одного разу порадитися, що ім слід зробить, щоб вийти з такого сумного стану. Вирішили всі знову післати прохання до Княжича. Тут встав Страх Божий та й сказав таке:

— Відомо мені, що Княжич ніколи не приймає прохань, аж хіба вони написані рукою самого Зверхнього Вчителя, отож і є причина, що він мовчить до цього часу. Всі вони зразу ж погодилися написати прохання й будуть благати Зверхнього Вчителя підписати його. Знак Страх Божий зауважив, що Зверхній Вчитель не підписує листів, а сам іх пише. При тім рука його дуже відома Княжичеві. Вони широ подякували Страху Божому за добру пораду й вчинили згідно з нею. Як прийшли вони до Зверхнього Діяча й вияснили йому свою просьбу, тоді він запитує їх:

— Яке прохання бажаєте ви, щоб я написав за вас? — вони ж у відповідь сказали: — Вчителю наш, — ти знаєш ліпше від нас. Відомо тобі

Наради Лукавих сил проти Людськодуш.

сумне становище наше, неміч наша та невдача в боротьбі з ворогом. Отож, премудрий ти є, напиши Еммануїлові, як тобі самому здається буде найкраще. —

— Добре, — відповів він, — я напишу просьбу й підпишусь під нею.

— Коли ж нам прийти за листом?

— Запитались вони. Він же сказав ім:

— Ви мусите бути присутніми, як я писатиму, та й усе серце ваше прикладіть. Однак, підпис і руки будуть мої, але папір і атрамент мусить бути ваш, інакше не можу сказати я, що прохання від вас. Мені особисто просити нема чого, бо я не образив ні Княжича, ні Князя Шадая Всемогутнього. Ніяке прохання від мого імення не дійде до Княжича, а через нього до Отця його, як ті про кого прошу я, не прикладуть до нього всього серця й душі своєї. Без того прохання не буде дійсним.

З радістю вони погодилися на його всі услів'я й прохання було написане. Ale з'явився запит: хто буде подавцем того листа? На те Величаний Вчитель подав раду, що призначити Вождя Віру, про котрого всі мали добру думку. Той прийняв з охотою проосьбу й хоч кульгаючи пішов виповнити порушення.

Ось, зміст того прохання:

— О, Пане наш, Всемогутній Еммануїле довготерпеливий Володару наш! Благаємо Тебе й очікуємо ласки й прощення від Тебе, хоч ми були й збундувались проти Тебе. Недостойні ми імення творива Твоє й не мусили б очікувати ласки Твоєї, але благаємо Тебе й Отця Твоого через Тебе, не пригадай переступів наших. Визнаємо ми, що по справедливості своїй Ти можеш відкинути нас від себе, але будь ласкавий до нас ради імення Твоого

й вияви нам милосердя своє. З усіх боків тиснуть нас вороги від того часу, як відпали ми від Тебе, пекельні сили оточили нас і наводять на нас сум і третіння. Ласка твоя єдина може бути спасенням нашим, та й не знаємо до кого нам іти, як не до Тебе.

Ти знаєш, крім того, о, милостивий Вождю наш, що ослабли всі тобою подаровані нам сини, — віра, розуміння воля, сумління, ми в немочі й ранах тоді як ворожі сили радіють й тягарем лежать на нас. Сумніви без числа рвуть нас, убиваючи все чисте та святе, що полішилося в нас від часу перебування Твого поміж нами, й не знаємо, як вигнати нам їх геть. Від часу, як Ти полішив нас, зостались ми без мoci, без премудрості й нічого немає в нас окрім гріха, сорому й втоми духа. Зверни ж на нас Милостивий погляд Твій, помилуй нас, о, Господи, врятуй від рук ворожих твориво Твое, що гине. Амінь. —

Вождь Віра, взявши того листа, пішов через Браму Уст, кульгаючи до Княжича. Невідомо як, але чутка, що Віра пішов з проханням до Княжича, дійшла до ушей Дияволоса й прибічників його. Дуже він залютував кажучи: — Навчу ж я тебе, як посылати отакі листи, зачекай! Добре провчу.

Звелів він бити в бубна, що завжди наводило третіння на місто й звернувся до зібраних дияволців:

— Вислухайте мене хоробрі мої хлопці! Я довідався, що нова зрада виконана проти мене з боку Людськодуш. Знову післиали вони просьбу до Еммануїла. Тому наказую вам подвоїть скорб і страждання міста, вбивайте всіх, хто буде непокірний владі вашій. Нехай же буде те нагородою їм за жахливий бунт проти мене. —

Отакий наказ він дав, але перше

Акція мечів свободної волі і Щит Віри.

ніж був виконаний несподівана річ сталася поміж ним і жертвою його.

Тим часом князь темряви підійшов до брами фортеці й під загрозою смерти домагався, щоб його було впущене. Однак, Страх Божий рішуче відмовив йому, кажучи що скоро його виженуть геть цілком.

Тоді Дияволос пропонував йому видати прохачів і того, хто пішов з проханням, обіцяючи тоді опустити місто цілком. Тут встряв у балачку

Один дияволець, по іменню Дурень, та й вигукував: — Наш князь пропонує вам вигідні услів'я, погодіться на них, як не бажаєте руйни всього міста. —

На це Страх Божий відповів:

— Хіба ж можуть Людськодуші існувати як видадуть Віру Дияволосові? Це рівно іхній загибелі. —

На те Дурень не міг дати відповіди. Тоді Розуміння звернувся до Дияволоса:

— О, ненажертий кроволійце! Пам'ятай, що ми не будемо вважати на слова твої, доки живемо й доки хоч одна праща або камень полишаться під руками для боротьби проти тебе.”

На те Дияволос відповів:

— Ви все ще очікуєте і розраховуєте на поміч і спасіння? Ви звертаєтесь до Еммануїла, але гріхи ваші так покривають вас, що уста ваші не можуть висловити приємних йому молитов. Невже ви уявляєте, що поставите на своєму? О, ні, марні надії ваші, бажання ваші не будуть виповнені. Не лише я проти вас, але й сам Еммануїл, бо то ж він дозволив мені перемогти вас. На що ж ви ще надієтесь і як думаете спастися? —

Тоді Розуміння відказав:

— Так, чи прогрішили, але тобі не допоможе, бо сам Еммануїл сказав: — Того хто до Мене йде, не прожену геть. — Іще чули ми від

нього, що всякий гріх і хула будуть відпущені людям. Нам не слід у відчай впадати, але будемо благати його й очікувати і надіятись на спасіння. —

Того самого часу вождь Віра повертається з княжого подвір'я, тримаючи в руках сувій. Міський Голова довідавшись про те полишив лютуючого ворога, який продовжував загрожувати Людськодушам, та й пішов собі шукати вождя Віру. Зустрівшись з ним він майже заплачував, а вождь радісно викрикнув: — Підбадьорся друже, все буде в певний час! —

З тими словами він подав сувій паперу, що видалось присутнім ознакою щасливого кінця їхньої справи. Тому, що здавалось час ласки надійшов Міський Голова післав за іншими вождями й старшинами, аби всі довідались про зміст відповіди.

Тоді Віра розгорнув сувій і почав роздавати листи, згідно з іменнями адресатів. Перший лист був до самого Голови Міського, Розуміння. Сказано було в нім, що Княжич задоволений його поривом у виконанню обов'язків, його невстрашимі відповіді Дияволосові та що він, Розуміння, незабаром отримає нагороду.

Другий лист був до князя Вільного. Сказано було в ньому, що він добрий і вірний слуга, не дрімає, чинить невтомно на користь Князя свого та, що не раз виявив він приклад пильнування, викриваючи сковки дияволъців і караючи їх. За те отримає він нагороду.

Третій лист був до проповідника Сумління, його також похвалив Княжич за те, що незмінно повчав він, докоряв Людськодуші й вияснював їм закони свого Княжича намовляючи їх накласти піст на себе посипавши голову попілом, після бун-

Торжество Еммануїла над наверненем і прощеннем
Людськодуш.

ту Княжої волі. Похвалений був і за то що кликав на поміч Волкергеса. Йому обіцяв нагороду.

Четвертий лист був до Страха Божого, котрого Княжич хвалив за те, що він перший підняв народ проти дияволъця Самопевного й став причиною його знищення, а потім навчив Людськодуші, до кого слід звертатися з проханням написати листа, приємного Князеві й Синові Його. Врешті він похваляв його невистрашимість. Йому також обіцяна на города.

Опісля того, Віра подав листа на імення всіх міщан взагалі. Там сказано було, що Княжич звернув свою увагу на прохання, які були послані йому та що вони скоро побачать овочі тих просьб. Хвалив він їх за твердий дух і терпіння й за те, що ні підступ, ні погроза Диявола не захитали надії на нього. В кінці листа сказано було, що Княжич, полишаючи Людськодуші, додручив Зверхньому діячеві й Вождеві Вірі. Тому нехай вони уважають на поради останніх, за що й отримають в свій час нагороду.

Передавши всі листи, Віра пішов до Великого Вчителя, котрий особливо жалував його. Цим двом особам всі вчинки Еммануїлові були відомі, ніж усім Людськодушам докупи. Часто було, як всі старшини й міщане впадали в одчай, Віра отримував таємну розраду й духову поживу від зверхнього Діяча. Цей раз Віра був пошанований особливим привітом. Довідався він, що його призначено головним вождем міста для провадження війни против Дияволоса.

Тим часом Людськодуші, переконавшись, що Віра особливо вподобався Княжичеві, котрий і не полиншив його одного без відповіди, та й бачучи прихильність до нього Зверхнього Вчителя, прийшли гро-

мадно до останнього, благаючи його призначити Віру вождем міста й головним отаманом всього війська. Обраний ними депутат Сумління передав ту просьбу від усього міста Високій Особі, той відповів, що буде зроблено згідно їхнього бажання. Однак, все те діялося таємно, щоб не викликати уваги ворогів.

ОБІЦЯНКА СВОГО ПРИХОДУ.

Повернемось до нашого оповідання. Опісля того, як Дияволос почув від Міського Голови, Розуміння, й від Страху Божого, сторожа фортецького, рішучу відмову на свої предхоження, прийшов він у велику лютість і зібраав військову раду для вирішення, яким чином знищити місто. Всі пекельні князі зібралися, а на чолі їхньому старий дід Невіра й усі отамани військові. Почалася нарада, метою Дияволосовою було опанування фортецею, без якої він не міг рахувати себе паном міста. Один радив одне, другий інше, — всі були ріжких думок. Кінець кінцем встав представник ради Аполліліон та й почав молити отак: — Товариши й брати, хочу пропонувати вам два засоби. Перше, вийдім з міста на кругляк, бо наша присутність тут не дає користі й фортеця все ще в руках ворожих і неможливо нам оволодіти нею так довго, як Страх Божий стойти там на сторожі. Коли ж у фортеці зауважать, що ми відійшли, вони зрадіють можливостю відпочити, і ми зможемо тоді нанести їм поразку більшу, ніж колибудь до цього часу. Відступаючи, можливо, ми притягнемо й вождів на голе поле, а вам відомо, що вони не в силі воювати поза містом. Може ще доведеться вготувати їм пастку, в которую попадуть вони дуже легко й ми без труднощів опануємо містом. —

Похорони останків сумніваючихся.

Вельзевул відказав на те:

— Немає можливості, всіх виманити з фортеці. Я переконаний, що багато полішатися в ній. Отже, треба вибрати інший засоб. Найкраще, на мою думку, є те, що Аполліон радив на початку, а саме, — заманити людськодуші на гріх. Замість того, щоб тримати військо наше Сумнівів десь далеко, без усякої користі, слід післати їх у фортецю, тоді вона буде нашою. Для цього нам потрібна допомога наших приятелів дияволиць, що переховуються в місті. Ми ж нехай відійдемо в поле, а наши друзі будуть готовувати нам вхід у фортецю. —

Тут ще встриг в бесіду Люципер:

— Я тієї ж думки з шановним Вельзевулом, але хочу ще додати до поради його. Не треба залякувати міста мукаами та погрозами, а мусимо непомітно заманити їх в жадобу надбання земних багацтв. Місто це торговельне, скоро там буде ярмарок, пошліть туди хоч двох спритних хлопців з нашим крамом, нехай продають вони щонайтачніше. Я вже обміркував у голові своїй, кого нам післати, ті хлопці хитрі й моторні. Одного кличути — “Скупий на шаг, на карбованця мотича”, а другого — Свогодостуканець. Оті довгойменці дуже здатні для такої справи. Додати до них ще можна двох їхніх приятелів, — Приємний Спокій та Земний Добродуш. Нехай починають вони торговельні відношення з Людськодушами й допомагають людям збагатіти, того нам лиш й треба. Пригадайте скільки людей ми тримаємо тим чином у владі нашій. Як лише зачаруємо їх, тоді вони забудуть про небезпеку й скорб свою, а ми не будемо залякувати їх, вони поснуть й покинуть сторожу міста. Хіба ж не пам'ятаєте слова, що багацтво й насолоди життєві заглушують слово.

А також, коли серце важким робиться через обжирання, піятику та життєві клопоти, приходить тоді нещастя на них несподівано. —

Далі, панове, ви добре знаєте, що неможливо якому будь народові захопитись добробутом нашим, не зберігаючи при собі відданих друзів, як от: — Достаток, Шахрайство, Солодкастрасть, Марнота, Хвальба та інші. Ці можуть опанувати фортецею, навіть примусити злетіти місто у повітря, або зробить його нездатним для поправки. Таким чином ми завоюєм Людськодушами, ніж з великою армією. Отож, відійдімо без шуму й порадимось, як нам розпочати ту справу. —

Ця порада була всіма однодушно прийнята. План заволітки Людськодуші в земну марноту видался незрівняною, але — разом з тією радою пекельних старшин сталося одні діло, на котре з них ніхто не розраховував.

Вождь Віра отримав листовне повідомлення від Еммануїла такого змісту, — на третій день по отриманні цього листа сам Княжич зустріне його на чистому полі біля міста. Не розуміючи значення тих слів, Віра пішов за виясненням до Зверхнього Вчителя. На те мудрий начальник відповів:

— Диявольці зібрали сьогодні свою раду, як знищити нас, — хочуть вони заволітки місто в таке положення, яке, при успіхові, може без сумніву принести Людськодушам певну загибел. Отож вони опускають місто й полішаються в полі, доки плян їхній не буде виконаний. Тиж приготуй людей Княжих напасті на дияволиць в у полі, на третій день Еммануїл буде там при сході сонця й з ним не счисленна сила. Там він буде перед ними, а ви будете ззаду їх, так що

ворогам уратуватись буде неможливо. —

Почувши таку чудову новину, Вождь Віра, негайно пішов до інших начальників, щоб і їм все сказати, Він прямо скрикнув:

— Те, що я бачив у темряві, було вияснено мені світлом моого Величного Вчителя!

Всі широко пораділи. Наказано було сурмачам зійти на стіни й заграти найкращу симфонію, яку тільки вони вміли. Так і було виповнено. Дияволос з військом дуже дивувалися тій несподіваній музіці, — щоб то визначало? — Питається. — Вони наче радіють чимсь? — Хтось йому відповів: — Це, певно, від радості, що Княжич іх прийде взяти провід над ними й що настане для них година вибавлення! — — Що ж ми мусимо робити? — Сказав зніяковілій князь темряви. — Ліпше для нас відійти, як вирішено було на нараді, бо ми легше можемо воювати на відкритому полі, коли б і прийшла армія допомогти Людськодушам, — промовив один із вояків.

Оточ на другий день все військо Дияволосове почало гуртуватись: вийшло за місто на якусь просторінь, недалеко від Брами Очей, де й розташувалося, уявляючи жахливу картину. Міркували вони, що на случай небезпеки їм легче буде пуститися навтеки серед чистого поля, ніж як вони лишилися б у місті.

Як прийшов час битви для Княжої Армії, Вождь Віра, оголосив усім, що час рушати й на другий день зустріне іх сам Княжич. Голосні викрики радости лунали, і військо вийшло через Браму Уст на поле, з Вірою на чолі. Гаслом було: — Меч Еммануїла й щит Віри. — Це значило на мові їхній: — Слово Бога й віра. — Уся армія Княжичева

кинулася з натиском на Дияволосове військо.

З начальників міських один був полищений дома, по іменню Досвідчений, який у перший битві отримав багато тяжких ран і не міг ходити без милиць. Але коли він побачив своїх, що йшли на бій, він не витримав, схопив милиці й потеліпа: за ними, кажучи: — Чи ж можу я лишатися в покої, коли сам Княжич обіцяв з'явитися. — Вожді з військом безстрашно билися з диявольцями, голосно викликуючи час від часу: — Меч Еммануїла й щит Віри! — Як побачили диявольці кривого Досвідченого, здивувались вони й з тривогою запитували один одного.

— Звідки з'явився у них дух такої відваги, що навіть криві, милицями йдуть проти нас? —

Коли Княже військо дуже вдало оточило Дияволосову армію, той зрозумів, що, певно, він мусить сподіватися удару "двогострого меча". З лютостю кинувся він на перед, але першими зустріли іх Віра й Вільний, обидва билися одважно. Другий начальник, Добронадійний, зчіпився з Сумнівами переважно, билися ті, хоробро, але отаман цей був дужий. Підійшов до нього на допомогу кривий Досвідчений і удах вони Сумніви відійшли від них. Всі інші частини княжої армії були в битві з іншими диявольцями, юре ба визнати, обидві армії билися люто. Тоді Зверхній Діяч наказав пустити в хід пращи на стінах міста й каміння грядом посыпалось на ворогів. Однак, згодом розсіяне військо Дияволосове почало знову гуртуватися й з лютостю накинулися на Княже військо. Тут Людськодуші, не сподіваючись такого швидкого руху, хитнулись і стали дужче боронитись, але пригадали, що скоро вони побачать Емма-

Вожд Віра і Вожд Терпіння укріплюють город
Людськодуш.

нуїла з новою силою кинулись на ворога.

Вожді голосно крикнули: — Меч Еммануїла й щит Віри! — Дияволос подумав, що ім надійшла поміч, відступив. Однак, Еммануїл ще не з'явився. Битва продовжувалася з неясним успіхом для обох боків й обідві армії трохи відступили. Віра підбадьорував своє військо обіцянкою скорого появлення Княжича, а Дияволос підцькував своїх, як міг. Врешті, Віра звернувся до своїх воїків з такими словами:

— Браття мої вояки! Приємно мені бачити вас такими одважними в битві на відкритому полі. Ви явили себе захисниками правди проти дияволських сил, так що не можуть вони гордувати перед вами. А тепер зберіться і ще раз із силами й явіть себе достойними вояками, нашого Княжича й через кілька хвилин після другого наступу ви побачите Еммануїла перед вами. Отже, всі в атаку й тоді прийде Еммануїл!

ПОВЕРНЕННЯ КНЯЖИЧА.

Отже, як тільки вождь Віра докінчив свою промову, прискакав до нього один по іменню Поспішний від самого Емануїла й оголосив, що той вже наближається. Віра тоді передав ту новину всім начальникам, а вони всьому війську. Всі підвелись на ноги, мов з мертвих повохресали й голосно закричали:

— Меч Еммануїлів і щит Віри! — Дияволиці теж зібралися з силами й боронилися скільки могли, а незабаром хоробрість зрадила ім і багато з Сумнівів попадали мертвими. Через яку годину Віра підвів свій погляд і побачив, що Еммануїл наближається. Пропорі його маяли, сурми засурміли й військо його наче й землі не торкалося — летіло на поміч хоробрим воякам Віри. Тоді останній повернув свою армію в бік

міста, А Еммануїл ішов на ворога ззаду. Дияволиці опинились поміж ними і почали люто боротися. Минуло ще кілька хвилин і Княжич зустрівся віч-на-віч з Вірою. Вони наблизилися один до одного, наступаючи на мертві тіла ворогів. Як інші начальники загляділи Еммануїла, що йшов на зустріч Вірі, а поміж ними ще живих дияволиці, то так голосно крикнули: — Меч Еммануїлів і щит Віри! — що земля здригнулась і під нею почулась луна, повторюючи кілька разів ті слова. Як же Дияволос побачив Еммануїла та військо його непереможне, то почав утікати zo своїми князями пекельними, полишивши військо своє виплутуватися як зможе або загинуть від руки Княжича й Віри. Всі сумніви попадали й ні одного не полишилось живого, так що поле битви було вкрите мертвими тілами.

Тоді бій припинився й начальники й старшини Людськодуш підійшли перше привітати Княжича й подякувати йому, що він повернувся до них. Він ласково посміхнувся й промовив: — Спокій вам! — Опісля того вони з ним і з іншими новими силами попрямували до міста. Всі брами розчинилися і від старого до малого всі вийшли привітати Еммануїла. Отак виглядав той хід:

1. Всі брами були розчинені, на вітві брама до фортеці. Старшини й міщане стояли біля них, голосно вітали Еммануїла й викрикуючи: — Підіймітесь ворота й розчиняйтесь, ворота вічні! — Інші голosi відповідали: — Господь дужий і всемогутній в бою. О, підіймайте голови, ворота, розчиняйтесь двері вічні! —

2. Місто зібрало велику півчу, яка йшла біля Княжича виспівуючи чудову пісню: — Побачили вони діла Твої, о, Боже, діла моого Бога й царя в святилищі! — Спів той був у су-

проводі музики на бубнах та сопілках.

3. Вожді йшли з Еммануїлом отаким чином: зпереду Віра й Надія, за ними Любов з багатьома товаришами, потім Терпіння. Інші ж стали хто праворуч, хто ліворуч. Пропори маяли, а вояки зустрічали його викликами радости. Сам Княжич був у золотій зброй, на срібляній колісниці, вкритій багровою шатою.

4. Всі вулиці були засипані ліліями й зеленим віттям. Люди ж однодушно викликували: — Благословен той, хто йде в імення отця свого, Князя Шадая-Всемогутнього! —

5. Біля брами фортецької начальники: міський голова Розуміння, князь Вільний, провідник Сумління, Пізнання й Думка вітали його дуже радо. Вони вклонилися йому, дякували, благословляли й вихвалаючи свого Княжича, що він не пригадав більше непокірності та бучи їхньої, але повернувся з ласкою. Отак княжич прямо вступив у фортецю, вже приготовану й прибрану для приходу самим зверхнім Діячченем, і там задомував.

6. За ним ішов народ в слозах покаяння, всі вклонилися йому сім разів, визнаючи себе недостойними й грішними, благаючи помилувати їх і благаючи його, щоб він мешкав у фортеці.

На те Княжич відповів їм:

— Не плачте, але в спокою, їжте страву вготовану для вас, та й убо гим з неї роздайте, бо радість Господня — сила ваша. Я повернувся в Людськодуші з ласкою, бо імення мое буде прославлено в них. —

Потім кожного з мешканців він обдарував поцілунком миру. Крім того доручив він начальникам і старшинам по золотому ланцюжкові й печатці, а жінкам і дітям їх дав ріжні дорогоцінні подарунки. Описля того сказав їм:

— Підіть і вимийте одяг ваш, надіньте подаровані вам прикраси, а потім приходьте до мене в фортецю. —

Зробивши так, вони з'явилися перед Еммануїлом. Радість та веселість панували в місті. Греміла музика, лунали дзвони, все раділо.

Між тим місто вищукувало диявольців, що переховувалися подекуди, й знищили їх без жалю. Особливо князь Вільний був іхнім нагадем і страхом.

Було наказано також міщанам поховати мертві Сумніви бо сморід від них псуває повітря в Людськодушах. Доглядати за цим було призначено Страха Божого та Прямодушного. Всі Сумніви були поховані, нічого від них не полишилось у місті. Старшини іхні повтікали з князем темряви Дияволосом, а військо і зброю його отруєну поховали. Зарили в землю й прапор й герби Дияволосів та й все, що полишилось від нього на полі бою.

АРМІЯ КРОВОПІЙЦІВ

Коли князь темряви з товарищем своїм Невірою повернулись у пекельний вертел, то зараз почали журитися з усіми останніми, що зазнали таку втрату, а потім злегка почали скрежетати зубами від лютості й врешті поклялися помстилися й повернути свою втрату. Тут же зібрали вони військову раду, щоб вигадати новий план для загибелі Людськодуш. На тій нараді було вирішено вчинити ще один похід на місто, зібралиши армію із Сумнівів і Кровопійців. Та перше треба вяснити, що то були за люди.

Сумніви отримали своє імення частинно по причині свого характеру, а частинно від країни в якій воювали мешкали. Мали вони наказ ставити знак запиту після кожної промови Еммануїлової. Край звався

Зловлення змовників, бунтарів в городі Людськодуш.

землею Сумнівів і лежить він в далекій півночі, — поміж краєм темряви й тим, що відомий під іменням: “долина тіни смертельної”. Часто розуміють ті два краї як один, але вдійсності вони відділені, але близько один до одного. Край Сумнівів є наче б то вступок до Краю Тіни Смертельної. Звідти покликав Дияволос своє військо.

Кровопійці отримали свою назву також по причині свого характера й вродженого прагнення шкодити людям. Край їхній керується сузір'ями пса, думки їхні ідуть тими стежками! Живуть вони в крайні злобажаній, яка одним кінцем торкається країни Сумнівів біля гори Пекельної Брами. Люди, її тісно зв'язалися з сумнівами й не визнають визнання віри міста Людськодуш, тому вони старанно служать і князеві Темряви. Отож з тих двох країн покликав Дияволос 25,000 війська з котрих було лише 10,000 сумнівів, бо він мало покладався на їхню силу, вже раз випробувавши її. Невіра знов був призначений головним отаманом, але були й менчі отамани під ним. Із попередніх семи вождів Сумнівів полішилося живими тільки п'ятеро, а саме: Вельзевул, Люципер, Аполліон, Легіон та Церберій. Вони знову були призначенні отаманами, але вся надія Дияволосова була на Кровопійців. над ними були поставлені старшини: Каїн, Нимврод, Ізмайл, Савул, Авессалом, Юда та Папство.

1. — вождь Каїн, начальник двох ватаг, — “відданих” та “лютих”. Прапор його червоний, а на гербі кіт з залізною головкою.

2. — Нимврод, також мав дві ватаги розбишак, — “тиранова” й “надуживанців”. Прапор його червоний, а на гербі польовнича собака — шукач.

3. — Ізмайл — його дві ватаги:

“мучителі” й “злюки”. Прапор його червоний, а на гербі чоловік, що регоче над Авраамом та Ісааком.

4. — Ісав, у котрого одна ватага складалася з людей, що однімають у одного благословіння, а друга з тих, що живуть особисто мститися. Прапор червоний, а на гербі один, що приступно хоче вбити Якова.

5. — Савул, одна його шайка заздрісних без причини, а друга — лютих, як диявол. Прапор червоний, на гербі три кривавих стріли, пущені на безвинного Давида.

6. — Авессалом, над Кровопійцями, готовий вбити й рідного батька чи друга ради слави світської. Також старшинував він і над тими, що на словах добрі, доки мече в серце не пустять. Прапор червоний, а на гербі — вбивця рідного батька.

7. — Юда, у нього дві ватаги, — життя, а друга, що продає добродія свого ворогам, цілуючи його. Прапор червоний, а на гербі 30 срібляних монет і бичівка.

8. — Отаман Папство, одна його ватага мала усіх згаданих уже духів. Прапор його червоний, а на гербі стовб полум'я вогню, а в ньому страждалець вміраючи молиться.

Дияволос вже не раз мав нагоду переконатися в вірності йому Кровопійців, які чимало допомагали покріпленню його панування. Крім того, знов він, що вони готові, мов пси, накинутися на кожного, будь він йому батьком чи братом, й розірвати, — навіть коли б був сам князь князів. Можливо думав він що й самого Еманнуїла виженуть вони з Людськодуш. Вся їхня армія з головним отаманом розташувалася довкола міста.

Тим часом Цікавий, головний начальник сторожи в Людськодушах, часто виходив сам, щоб розвідати, чи немає чого нового з боку воро-

гів, та й загледівші армію, що наближалася, зразу ж попередив старшин. Міщане заперли свої брами й приготувалися боронитися. Однак, вороже військо підійшло дуже близько й Сумніви розташувалися біля самих воріт Почуття, а Кровопійці стали біля воріт Очей і Ушай. Тоді Невіра, від імені Дияволоса, від себе й усіх Кровопійців виголосив до Людськодуш таку промову, котра, мов розпечено заливо, примусила всіх здригнутися. Сказав він, що коли вони не піддадуться то місто буде спалене. Кровопійці цілком не гадали про тиху підлеглість їм міста, бажали вони його цілковитої руїни. Навіть, коли б місто піддалося, то люди не уникли б кари на смерть. Кровопійцям необхідна кров, без неї вони не можуть жити. З отакою метою прийшов з ними Дияволос.

Як почули Людськодуші оту відозву, то вирішили вони однодушно передати Еммануїлові зміст її, додавши прохання: — Князю наш, урятуй твориво твоє від Кровопійців! —

Княжич узяв листа, перечитав відозву, зауважив унизу коротку примітку й покликав вождя Віру. Йому він наказав взяти з собою вождя Терпіння й стерегти місто з того боку, де розташувалися Кровопійці. Обидва пильно виконали той наказ.

Потім Еммануїл звелів Добронадійному й вождеві Любов з князем Вільним захищати місто з боку Сумнівів.

— А я, — продовжував Княжич, поставлю пррапор мій на вершку стіни Фортеці. — Далі він наказав вождеві, Досвідченому зібрати вояків на площі й муштрувати їх на очах усіх міщан.

Облога продовжувалася довший час і не мало жахливих нападів на місто учинили Кровопійці, дуже по-

терпіли від них деякі з мешканців Людськодуш, особливо генерал Відважний, котрого Еммануїл призначив був над тисячою вояків. Був людина молода, хоробра, робив він вилазки з своїми вояками й не раз приводив у жах самих Кровопійців, з котрих багато поранив і повбивав, але й сам від них натерпівся й носив шрами на обличчі після завзятих боїв, де він бував першим задирачкою.

Минув якийсь час іспиту Людськодуш, Еммануїл покликав одного разу всіх вояків і наказав їм поділитися на дві половини.

— Нехай одні підуть проти Сумнівів і вбивають їх, без жалю, ті ж із вас, що підуть проти Кровопійців мусять не вбивати їх, а взяти їх живими в полон. —

В призначений час ранком Добронадійний, Чистий та Досвідчений піти проти Сумнівів, а вожді Віра, Терпіння й Відвага пішли з військом своїм на Кровопійців. Ті, що йшли проти Сумнівів, зібралися в чистому полі й напали на них. Але Сумніви, пригадавши першу війну, злякалися несподіваного наступу й відійшли. Армія Княжича почала їх переслідувати, вбиваючи кого могла. Однак багато з них, котрі живими полишилися, поховалися. Деякі з ними кучками мандрували поміж дикими народами та й панували над ними. Часом вони підходили до стін Людськодуш, але втікали зразу, як з'являлись Віра, Добронадійний та Досвідчений.

Та ж частина війська, що пішла проти Кровопійців, виконала доручення Еммануїлове, — вони нікого не вбивали, але брали в полон.

Якось Кровопійці зауважили, що їхні противники не мають на чолі Еммануїла, та й вирішили, що певно його цілком немає в місті, а вождів тих вони зневажали, рахуючи їх

Промова Еммануїла до Людськодуш: “Я живо вічно
і ви будете жити зо Мною”.

гордими хвальками. Однак, вожді силкувалися оточити їх, на поміч їм підійшло військо, що поверталось з бою з Сумнівами. Отож їм і пощастило цілком оточити Кровопійців, які й піддалися їм. Були вони жорстокі й боязкі. Як полонили їх, то привели до Княжича. Той поглянув на них і зауважив, що хоч вони з одного краю, однак із ріжких обlastів.

I. Одні належали до округи сліпців і тому робили огидні вчинки через незнання й сліпоту.

II. Другі належали до округи тупих поривів, робили зло по причині жорстокості й забобонів.

III. Треті народилися в місті Злоба з округи Заздрости й причиною їх вчинків було ніщо інше, як ненавість. Перші з них зрозумівши проти кого вони воювали й кому шкодили, прийшли в такий жах і горе, що навіть очей не могли підвести, на Княжича, але мовчки лиши сльози й з тремтінням очікували осуду. Але всім тим, хто благав прощення, Еммануїл подарував повне прощення, на знак чого він торкнувся їх уст золотим скіпетром, — берлом.

Другі твердили, що вони мали право так діяти, бо звичай їхні інакі. Небагато з них каялося й прийняло прощення.

Треті ж не сумували, не жалкували про вчинки свої, а скрежетали зубами від лютості, що не довелося їм зруйнувати Людськодуші. Їх було заковано й одведені тратами для страти, певного часу.

Отакий був кінець другої війни Дияволоса проти Людськодуші.

ЛЮДСЬКОДУШІ, УВАЖАЙТЕ!

Троє—четверо з Сумнівів, що заховалися й уникли смерти довго воловчилися довкола міста, але знаючи, що й там таємно проживає декілька диявольців, одного разу наважи-

лися ввійти в саме місто. Попрямували вони до хати одного по імені Шкідлива Розвідка, таємний ворог Людськодуші, але дійсний член диявольців. Той привітав гостей з особливою радістю й почав розпитувати їх з якої вони місцевості.

— Я, — почав один — із Сумнівів в вибрання для спасіння.

— А я з Сумнівів у провидіння.—

— Я ж із Сумнівів у спасіння.— продовжав третій.

— А я з Сумнівів у ласку, — сказав четвертий.

— Добре! — Зрадів господар:

— З якого б роду ви не були, все ж всі ви гарні хлопці, як бачу я, одного росту зі мною й думки однієї, тому запрошу вас, погостуйте у мене. —

Вони подякували господаря й бесіда їхня торкнулась останніх подій. — Яким чином сталося, — запитав господар:

— Що ви мусіли втікати з 10.000 -ї армії від ворогів ваших. Певне

— Хоч він перший почав утікати, вождь ваш був незданий. —

— Не кажіть, що він незданий,— відповіли сумніви: але такого вірного слуги, як Невіра, не знайти князеві нашему Дияволосові хоч від сходу до заходу сходи. Коли б ворогам нашим довелось зловити його, то певно що зразу повісили б його, а те не є веселою справою. —

— Дали б ви мені 10.000 вояків, побачили б, що місто не встояло б проти них. — Промовив господар.

— Цікаво було б подивитись на таку перемогу! Але це порожні слова.

— Тихше, не балакайте голосно! Хіба ж не знаєте, що сам Княжич зі своїм Зверхнім Діячем є тут у місті й при них невідступно князь Вільний. Котрому доручено вилов-

лювати їй вішати всіх дияволів, щоб шпигуни їхні не вчули нас! Зразу загинемо.

Тим часом вся та бесіда долетіла до ушей одного з найвірніших воїків князя вільного, по іменню Щирій. Ночами він ходив розшукувати дияволів, що переховувались там і сям. Почувши балачку невідомих осіб він зразу ж пішов повідомити про те князя. Удвох по-прямували вони до хати Шкідлової Розвідки. Тут вони стали прислухатись, і князь Вільний без вагання ввійшов у хату, де й захопив п'ятьох дияволів при бесіді. Зразу ж він арештував їх і передав в'язничному Правді. Коли ж міський Голова довідався вранці про те, що сталося то дуже зрадів — особливо, що Шкідливу Розвідку арештовано, бо багато шкоди приносив своїми розвідками й запитами відносно правдивої науки Княжичної.

Князь Вільний мав право негайно стратити отих дияволів і Сумнівів, але вирішив він, що буде ліпше для пошані Княжича, для Користі Людськодуш та на шкоду ворогам — передати їх на прилюдний суд.

На другий день був той суд. В'язничий привіввинуватців у кайданах і поставив перед судом.

Шкідливу Розвідку покликали першим. Суддя звернувся до нього отак: — Ти відомий тут під іменням Шкідлової Розвідки, чужинець ти й обвинувачений отак:

1. Ти лукаво розвідував і сумнівався в правді закону й статуту нашого.

2. Ти бажав і навіть запрошуував 10.000 Сумнівів;

3. Ти закликав до себе, переховував шанував і підбадьорував ворогів Княжича й міста нашого. Що скажеш на те? —

— Пане Суддю! — відповів обви-

нувачений: — Я не розумію, до кого ви звертаєтесь з отими обвинуваченнями. Мое імення не Шкідлова Розвідка, а Розумна Довідка. Звичайно, є деяка схожість в тих іменнях, але я певен, що при вашому розумінню ви визнаєте, що тут є велика ріжниця. Мені здається, що людина в тяжкі часи, яка б вона до того не була, може розумно розвідувати відносно сумнівних речей, і не заслуговує на кару смерти.

Князь Вільний виступив із натовпу, як свідок, і сказав:

— Я знаю цього чоловіка й потверджую, що його імення — Шкідлова Розвідка, бо, на сором собі, мушу признатися, що ми приятелювали з ним, як Дияволос панував над Людськодушами. Він ворог нашому Княжичеві, законам і порядкам нашим. Він є твердий Дияволець.

Суддя запитав обвинуваченого:

— Що скажеш проти цього свідчення? —

— Певно що скажу! Це ж тільки один свідок говорив, а по закону міста не є досить, щоб людину обвинуватити. —

Тут виступив свідок Щирій та й оповів прилюдно про ту бесіду обвинуваченого з Сумнівами, яку він чув; ще й заприсягнув, що все є чиста правда...

Суддя звернувся до обвинуваченого:

— Це другий свідок говорив про ти тебе, що скажеш на це? —

Шкідлова Розвідка: — Я так скажу, що прийшли до мене подорожні, я їх впустив їх до себе. Хіба ж гостинним бути є переступ? Правда, я шанував їх, але хіба бути добродійним заборонено? Що ж до того, що я бажав бути отаманом 10.000 Сумнівів, так я ж свідкам того ж не говорив. Отже, яке право вони мають перевертати мої

бажання, коли б такі я навіть мав? Правда, я попереджав гостей бути обережними, бо дуже сумно тут дивитись на місце плахи, де відбуваються кари, а не тому, що бажав я допомогти князевим ворогам.

Тоді міський Голова зауважив:

— Гостинність гарна прикмета, але не слід витати князевих ворогів. При тім ти лукавий в відповідях твоїх, родом з диявольців. Отож, досить причини є, щоб ти був страчений. —

Шкідлива Розвідка: — Я бачу наміри ваші й готовий прийняти смерть за добродійність свою й імення, яке не є мое правдиве. Далі він перестав захищати себе.

Покликали одного за другим чужинців Сумнівів. Перший, що явився, подав імięння своє — Сумнів у виборання спасених, кажучи, що виховався й виріс в таких переконаннях. Закінчив він свою мову так: як мушу я вмерти за віру мою, то вмру мучеником. Оце все мое бажання.

Суддя: — Відкидати науку про виборання, визначає відкидати всю науку Євангелії, а саме: всезнання, всепочутність і волю Божу. Окрім того, тим сумнівом не визнають за Богом права виборання поміж його творивом. Це захитає віру в Слово і веде до неправдивого переконання що людина може отримати спасіння ділами своїми, а не ласкою Божою. Це поневажає Слово й тривожить душу. Отож, ти достоєн страти.

Потім прийшов Сумнів у передвиборання, який вислухавши акт обвинувачення, сказав:

— Я ніколи не вірив в іосновання якогось покликання чи передвиборання Богом душі. В Слові є щось подібне сказане, але то більше є про заборону злих учників та заоччення до добрих, за які їй обіцяно вічне блаженство. —

Суддя: — Ти правдивий дияво-

лець, бо відкидаєш одну з визнаних і випробуваних прав сина Князя нашого. Він покликав Людськодуші й вони почули клич Його, отримали нове життя, силу й чудову благодать, яка навчила їх бути в тісній злуці з ним, на службі йому, роблячи волю Його та й очікуючи блаженства, по ласці його. За ненависть твою до науки його ти заслуговуєш кару на смерть. —

Врешті, прийшов Сумнів у ласку Божу котрий сказав у виправдання своє отак: — Хоч народився я в країні Сумнівів, але батько мій був фарисеєм і мав дуже великий вплив на окруження та вчив їх віри, що Людськодуші не можуть спастися тільки ласкою самою. —

Суддя: — Але ж закон князевого сина виразно каже: не ділами, але ласкою ви спасені. А твоя віра побудована на ділах тіла, бо діла закону є діла тіла. Такими думками ти однімаєш у Бога його славу, щоб дати її грішним Людськодушам. Ти нашого викуплення не признаєш, відкидаєш необхідність Христового втілення; твердиш, що смерть його для нашого викуплення не є достатньою для виправдання нашого й визнаєш, що діла тіла є достатні для спасіння. Ти зневажаєш роботу Духа Божого й підносиш волю тіла й дух закону.

Дияволець ти й диявольців син, за твої переконання мусиш бути страчений. —

Тоді підвівся Писар і оголосив:

— Обвинувачені ви тут прилюдно визнані винними по відношенню до нашого Княжича Еммануїла, ви є вороги доброту Людськодуш, а за такі провини ви осуджені на смерть. Вирок був — смерть на хрестах, котрий і виконано одразу.

Однак, місто не могло бути в спокою, доки не переконалося, що всі диявольці вже виловлені. Отож,

князь Вільний та Щирий дуже пильно вишукували втікачів. Схопили вони таких: Придуркуватого, Рабостраха, Безлюбовного, Недовірря, Байдужного, Тілолюба. Арештували вони й синів Шкідливої Розвідки, по іменню: Сумнів, найстарший, Законник, Невіра, Криводум — про Христа, Без-Обітниці, Тілодух, Пристрасть, Самолюбенко. Були вони синами однієї матері, по іменню Без-Надії, яка була споріднена з дідом Невірою, з батьківського боку й полішившись сиротою, як помер батько по іменню Темрява, віддаляся за Шкідливу Розвідку.

Придуркуватий був арештований на вул. Нерозумній, у своїй хаті. Останніх знайшли по вертепах, де вони переховувалися, або переодягнених в одяг міщан. Майно їхнє було віддано одному бідоласі, по іменню Споглядання, який мало відомий, жив з жінкою своєю Побожною та сином Чинним.

Князь вільний повісив Без-Обітницю, а Криводума-про-Христа та Тілолюба замкнув у в'язниці. Перший там і умер, а другий утік і заховався, хоч і старанно шукали його, але не змогли найти. голошена була велика нагорода тому, хто покаже місце його переховування. Однак, все було марно!

Самолюб також був арештований, хоч і мав гарну протекцію в місті, був кревний з високими особами. Однак, Самовідданій оголосив, що коли б такого негидника помилували, то він покине службу й не буде жити у місті. Отож, звелів він схопити його, з рук деяких міщан і проти їх волі наказати Самолюба повісити.

Та Невіра перехитрував усіх. Він вирвався з рук тих, що ловили його, і ніколи його не можна було впіймати, хоч багато міщан бачили його. Тому він і ще декільки інших

диявольців продовжував жити у місті, ховаючись по вертепах та ямах, до того часу, доки Людськодуші перестали існувати в країні Все світу. Однак, зрідка доводилось їм виходити з їхніх закутків, як тільки заглядяти їх, навіть діти, то зводять крик, наче на злодіїв, кидаючи каміння на них.

Аж ось, кінець кінцем, прийшов для Людськодуш час спокою й тиши. Княжич продовжував мешкати в фортеці, його вожді й вояки виконували обов'язки свої; місто знову розпочало торговельні відносини з далеким краєм, а у себе люди старанно вирощували всякий овоч та іншу продукцію.

ЛЮДСЬКОДУШ.

Коли місто, кінець кінцем, позбавилося ворогів, Княжич післав сказати старшинам, щоб усі міщане зібралися на Базарну площа призначений ним день, щоб почути його дальші прикази. Як усі зібралися, тоді сам Княжич з'явився на колісниці в супроводі вождів, і звернувся до народу з отакими словами:

— О, Людськодуші, моє улюблене твориво! Дороге серцю моєму, великі привileї, які я подарував тобі. Високо підніс я тебе понад іншим творивом моїм, не через заслуги твої, а по безмірній ласці моїй та любові. Викупив я тебе від засłużеного тобою гніву Отця моого й вирвав тебе зпід влади Дияволосової. Та щоб відділити тебе від усього, що загороджує тобі вхід у царство мое, я заплатив ціну велику, яка складається не з річей тлінних, як золото чи срібло, але з нетлінного: кров мою пролив я за грішну землю, щоб стали ви моїми. Отак тільки міг я примирити Отця моого з вами, щоб прийняв він тебе в оселі свої, де побачиш ти те, чого нічне: око не бачило й ніяке серце

на землі осягнути ще не могло.

Окрім того, о, твориво мое, я вирівав тебе з влади ворогів твоїх, не дивлячись на те, що ви упиралися, що боролися зі мною бо віддалися ви були чарівникові і бажали лишатися при ньому, не розуміючи, що тим бажали собі загибелі. Зразу одідав я вас законом своїм, а потім ласкою свою, щоб розбудити в тобі почуття правди. Однак, ви не слухали ні мене, ні Отця моого, та я все ж не полішив тебе, витримав образи твої, бо не бажав, щоб ви загинули, хоч до того ви прямували. Оточив я вас силою своєю, післав на вас скорб і біду, щоб ви ослабли від утоми й покликали мене на поміч. Тоді, як навернулись ви до мене, усе минуле ваше, яке б воно не було тяжке, повернулось вам на добро.

Бачиш ти, твориво мое, скільки потуг небесних окружує тебе: вожді, вояки зо зброею, всілякі засоби захиста твого від ворогів твоїх. Вони прислужники мої, твориво, мое, й тепер стали твоїми. Обов'язок їхній є захищати й вибавляти тебе від ворожої потуги, навчити й берегти тебе й приготувати тебе перед отцем стати, щоб поблагословив він і славу дав свою, бо з такою метою створене ти.

Я одвів очі твої від твого бунту проти мене й вигоїв тебе. Коли ти відпalo від мене, твориво мое, я відійшов від тебе, але не покинув і не забув тебе. Я той, хто післав Страха Божого, щоб попередити тебе й научити. Я збудив Сумління й освятив Запоморочене Розуміння, покріпив Волю й інші добрі почуття, щоб ти бачило, прокинулось та й жило в правді. Ти, з допомогою духа моого, почало шукать і найшовши мене, здобуло спасіння, здоровля й спокій. Я також удруге вигнав дияволиців із міста та й вирі-

шив покарати їх, бо всяка вада й зло неприємні Отцеві моєму й мені.

І оце повернувся я до тебе з спокоєм, о, любе твориво мое, переступів твоїх більше не притгадаю ніколи. Твое майбутнє буде відрадніше минулого. Ще небагато часу й зруйную я місто, — стіни, каміння, а мешканців перенесу в край інший — мій край, де домуємо ми з Отцем. Туди я місто перенесу й передбудую його, для мешкання Отця моого, — така була його мета, але ще заснував він тебе в Все світі. Там, у володінні нашому, зробишся ти чудовою пам'яткою милосердя, любові й слави нашої. Будеш ти в постійній злуці зо мною, з Отцем моїм та Зверхнім Діячем, довідаєшся ти про блаженство, яке неможливе в Все світі, хоч би й тисячі років прожило ти в ній.

Там страху не знаєш ти, не буде там змови, ні злих намірів. Ні скорб, ні біда, ні хворість та ніяка потреба там невідома. Життя там вічне, повне радості, слави й веселості, які ти зрозуміти тут не зможеш, будуть плаєм твоїм. Побачиш там собі подібних, обраних, викуплених і приготованих много душ, як, подібно тобі, перейшли через великі скорби, а нині поставлені мною перед Отцем; вони будуть радіти тобою, а ти ними. Там, в країні тій, куди я маю гадку переселити тебе, о, викуплене мое твориво, є багато скарбів, які Отець вготував тобі й береже їх під печаткою, доки з'явишся ти отримати з рук його. Всі, хто мешкають там, переповнені любов'ю до тебе й зрадіють, як ти прийдеш туди. Пішло їх Отець мій назустріч тобі й понесуть вони тебе на руках мов дитину любу й полинуть з тобою на крилах вітрових у оселі безхмарні, очі твої углядятьте, чого ти ніколи не бачив, та й

здобудеш ти спокій і радість.

Ось, любе твориво мое, передав я тобі, що очікує на тебе, так багато, як зрозуміти ти в силі. А далі скажу я тобі, які твої обов'язки, доки будеш ти в країні Всесвіту, доки не приду по тебе, як сказано в посланнях правди.

Перше, зобов'язую тебе берегти одяг, даний тобі, в більшій чистоті й бездоганності, ніж до цього часу. Це буде служити тобі для премудрості, для пошані, а мені на більшу славу. Доки одят твій буде білим, світ буде визнавати тебе моїм, я буду тішитись тобою, а чужинці будуть засліплені світлом твоїм.

Наряжайсь в бездоганність по науці моїй й користайся законами моїми для скріплення поступу твого по дорозі моїй, бо Князь твій радітиме красою твоєю, бо він Господь твій покланяється йому!

Але коли б ти часом заплямував одяг твій, зразу ж іди вимить його в струмку води живої, мною показаної, не гайся й не давай одягові твоєму дуже заплямуватись, бо ти мене обезчестиш, а на себе наволічеш страждання. Нехай не торкнеться тебе бруд світа цього твого білого одягу, нехай голова твоя помазана буде оливовою.

О, дорогоцінне твориво мое! Як часто я врятовував тебе з пазурів Дияволосових, а взамін того про одно прошу тебе, — не віддавай мені злом за добро, але пам'ятай любов мою й ласку до тебе. Жив я й умер для тебе у всесвіті. Живу я й більше не умру ніколи. Живу, щоб ти не вмирало, бо я живий, і ти будеш жити. Помирив я тебе з Отцем моїм кров'ю своєю, на хресті пролитою. Помирившись і ти будеш жити. Молюся я за тебе. З ворогами твоїми боротись буду й ласка моя на тобі буде без кінця. Ніщо тобі не зможе пошкодити, тільки гріх один.

Ніщо не понизить тебе перед ворогом, тільки гріх. Бережися ж гріха, о, любе твориво мое!

Хіба ж не знаєш, чому я до цього часу не знищив усіх дияволиць, що ховаються в місті? А то для того, щоб примусити тебе пильнувати, щоб випробувати любов твою й навчити тебе шанувати силу й жертву мою. Окрім того, ти будеш пам'ятати твое перше низьке походження, коли сили темряви панували над тобою й володіли фортецею твоєю.

Я знаю, що наколи б я знищив твоїх внутрішніх ворогів, ти б заснуло й багато зовнішніх ворожих сил накинулось би на тебе та й опанувало б тобою. Тому я полішив декільки з них не для того, щоб вони шкодили тобі, а для звершення твого, що буде, як ти будеш пильнувати і боротись проти них. Отож знай, щоб вони не затягли проти тебе, метою моєю є навчити тебе, що тільки Отець мій та я можимо допомогти тобі переможно боротися з ними. Ворожа присутність не є, щоб віддалити тебе від нас, а навпаки, щоб примусити тебе частіше приходити до нас за допомогою.

Вияви ж любов твою до мене, любе твориво мое, за всю мою ласку до тебе Лишайся завжди 'при мені, твоєму другові, а я буду стоять за тебе перед Отцем моїм та всіма силами його: Любі мене так, щоб усі спокуси могло перемогти, а я буду любити тебе, не дивлячись на всі недостачі твої.

Пам'ятай також, як багато ти зобов'язаний вождям моїх потуг, як боролися вони за тебе, які невигоди терпіли з-за тебе!

Бережи їх і опікуйся ними, доки вони в силі й здоровлі й житимеш добре; а як вони ослабнуть, то й тобі недобре. Не думай, що ти можеш чинить по розуму своєму, — керуй-

ся словом моїм, хоч би й здавалось воно тобі неясним, згодом все зрозумієш. Віруй тільки, хоч мене не бачиш перед собою, любов моя до тебе не бідніє й я бережу тебе в серці своєму.

Як учив я тебе пильнувати, молитись і боротись з ворогами, так тепер наказую тобі вірить мені, що любов моя до тебе ніколи не перестане. О, любе, викуплене мое Твориць! Пильний! Ніякого іншого тягару не хочу накласти на тебе, як оте, що тепер несеш. Будь же твердим доки я прийду! —

Переможцеві сісти Я дам на Мому престолі зо Мною, як і Я переміг був, і з Отцем Своїм сів на престолі Його. Обявлення, 3: 21,

Переможець зодягнеться в білу одежду, а імення його Я не змию із книги життя, і ім'я його визнаю перед Отцем Своїм і перед Його анголами. Обяв. 3: 5,

Ото Він із хмарами йде, і побачить Його кожне око, і ті що Його прокололи були, і всі племена землі будуть плакати за ним: так— Амінь. 1: 7,

Будь вірний до смерти, і Я дам тобі вінець життя. 2: 10.

Жид. 12: 2,

На Христа дивись ти,
Взірець Він тобі;
Будь готов свідчити,
Як простив тобі.

За тебе терпів Він,
Взяв твій гріх Він Сам;
На Нього дивись ти,
Вір Його словам.

На Христа дивись ти,
В бій за Ним вперед,
Певна з Ним побіда,
Ворог втече геть.

Хоть ти сам безсилий,
У борбі з гріхом,
Уважай на Нього,
Побідиш цілком.

На Христа дивись ти,
Люби всіх людей;
Злом не віддавай ти,
Слово пригадай.

Доки день сіяє,
Нагоди, промінь,
На Христа вважай ти,
В Ньому пробуй.

На Христа дивись ти,
Вірний будь в труді;
Як твій труд скінчиш ти,
В Нім найдеш спокій.
Праці так багато,
Скоро прийде ніч;
На Нього вважай ти,
Він дає вінець.

В світі зла є много,
Утомляють зір.
Назад не вглядайся,
Лиш Христові вір.
Там же в царстві раю,
Горя не буде;
Довіряй Христові,
Він тебе там жде.

КІНЕЦЬ.

УКРАЇНСЬКЕ МІСІЙНЕ І БІБЛІЙНЕ ТОВАРИСТВО НА АМЕРИКАНСЬКІМ КОНТИНЕНТІ.

ВІН ПРИЙШОВ ШУКАТИ ЗАГУБЛЕНИХ.

Продовження Біблійного Товариства Кирила і Методія що було засноване в Полтаві 1812-3. р. а протекторами були письменники Котляревський і кн. Репнина.

Завданням Укр. Міс. і Біб. Тов. є засновувати теологічні Семинарії, видавати літературу та Святе Письмо. Піддержувати Місіонарів між укр. народом. Голосити вістку Євангелії по Радіо.

Товариство прийшло до життя в 1944. р. з головним осідком в Саскатуні, Саск. Канада, де пізніше засновано Укр. Біб. Інститут, який 1949—1950, вже примістив около 30 студентів, де й тепер знаходиться головна канцелярія Тов. Обі філії Тов. Американського і Канадійського стоять як одно і стоять одноцільно.

UKRAINIAN MISSIONARY & BIBLE SOCIETY
527—20th St., West, Saskatoon, Sask., Canada.

**УКРАЇНСЬКИЙ БІБЛІЙНИЙ ІНСТИТУТ В САСКА-
ТУНІ, САСК. КАНАДА.**

**Будинок Інститута і централя Укр. Міс. та Біблійно-
го Товариства.**

Це є єдина Українська Біблійна Школа на ввесь світ для підготовки працівників Євангелії для укр. народу.

В Біблійному Інституті викладають богословські предмети, особливі курси для учителів Недільної Школи та працівників між християнською молодю в громадах:

Рівнож дерегенські курси і музики та співу викладають в Інституті, та українську мову і англійську.

Родичі і громади повинні подбати, щоб їх молодь побувала хоч одну зиму в Інституті для духовного розвитку та знання Свя. Письма.

Наука триває кожного року через шість місяців. Розпочинається приблизно в половині жовтня а закінчується в половині квітня.

За інформаціями пишіть на адресу:

UKRAINIAN BIBLE INSTITUTE, INC.
527—20th St., West,
Saskatoon, Sask., Canada

ЄВАНГЕЛЬСЬКА ДРУКАРНЯ.

При Інституті існує Євангельська Українська Друкарня, котра виконує друкарські замовлення різної якості а також видає книжки, брошури, та частини Свя. Письма.

Зголошуйтесь на адресу:

Mr. James Hominick,

527—20th St., West, Saskatoon, Sask.

Книжки і Біблії та духовну літературу можете набути в Редакції Християнського Вісника.

Біблія Старого та Нового Заповіту перекладу П. Куліша в полотняній оправі з пересилкою .. \$1.50

Новий Заповіт і Псалтир перекладу Огієнкового — ..... — \$1.25

Християнський Співаник без нотів гарно оправлений зі золотими витисками ..... — \$1.25

Великого формату Рос. Біблія з Апокрифами \$3.40

Християнський Підручник як Ключ Царства Небесного, котрий вміщує в собі поверх 100 важких питань і багато пояснень зі Святого Письма. Про душу, про церковні догми, та хронологія, коли, і як вони повстали, та про різні культути які повстали з бігом часу, які поширяють єресі, і зводять людей на мильні дороги. Ця книжка поможе християнинові стати в обороні проти ложних наук, основуючись на Свя. Письмі. Оправа брошуркова. Ціна книжки \$0.40

Збірник християнських віршів, виданий проповідником Гр. Домашовцем, під назвою; З Бурхливих Днів: Ціна з пересилкою \$1.00

Брошурка про Католицький Догматизм написана Проф. Т. Гребінкою. Ціна з пересилкою .. 35 ц.

Страшні Тайни Монастирських Мурів. Ціна з пересилкою ..... 60 цен.

Без Бога на світі, ілюстрована книжечка. Ціна 20 ц.

Серце чоловіка Святынею Бога або осідком диявола Ціна ..... 20 ц.

Новий Заповіт, Огієнкового перекладу кешенкового розміру, оправлений в мяку скіру позолочений. Ціна з пересилкою \$2.50

Брошурка — Субота чи Неділя? Закон чи Благодать? Що? Ціна ..... 10 ц.

Чи ввійдеш ти до Неба? ..... 0. 5.

Співаник для хору і концертів Рідна Пісня на Чужині. Композиція С. Бичковського. \$1.50

Пишіть на адресу:

CHRISTIAN HERALD,

355 Parr St., Winnipeg, Man., Canada.

Передплачуйте собі журнала **Післяння Правди**,
якого редактує і видає проповідник Л. Жабко По-
тапович. Пишіть на адресу:

Rev. L. Zabko Potapowich,
324½ East 8th St., Chester, Pa., U.S.A.

Printed in Canada by
The Christian Press, Limited, Winnipeg, Manitoba.